

Latvijas Kultūras akadēmija

Starpkultūru komunikācijas un svešvalodu katedra

KĀRI BĒGES 4 NOVEĻU TULKOJUMS NO NOVEĻU KRĀJUMA "LABIRINTI"

Bakalaura darbs

Autors:

Akadēmiskās bakalaura augstākās izglītības programmas "Mākslas"

Starpkultūru sakaru (Latvija - Ziemeļvalstis) apakšprogrammas

4. kursa studente Alise Jirgensone

(ID Nr. 20120207)

Darba vadītājs:

Vieslekt.doc. Māra Valpētere

/paraksts/

Rīga

2016

SATURS

IEVADS	3
1. Kāri Bēges daiļrades raksturojums	7
1.1. Noveļu krājuma “Labirinti” raksturojums.....	8
1.2. Noveļu krājumā izmantotie simboli un to nozīme	11
2. Norvēģu 20.gs. 80.gadu literatūras raksturojums	13
3. Tulkošanas problēmas.	16
3.1. Leksika	17
3.1.1. Personvārdi	18
3.1.2. Netulkojamu vārdu atveide	19
3.1.3. Liekvārdība un teksta kompresija	21
3.1.4. Frazeoloģismi	22
3.2. Sintakse	25
4. Noveļu tulkojums	27
NOBEIGUMS	59
KOPSAVILKUMS.....	61
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS.....	62
SAMMENDRAG	65
SUMMARY	66
1. PIELIKUMS.....	67
2. PIELIKUMS	99
3. PIELIKUMS.....	100

IEVADS

Jaunrades darbs *Kāri Bēges 4 noveļu tulkojums no noveļu krājuma "Labirinti"* ietver sevī noveļu tulkojumu, aprakstu par autori un viņas daiļradi, kā arī tulkojuma teorētisko pamatojumu.

20.gadsimta 80.gados norvēģu literatūrā parādās jaunas idejas, kuras pamazām nomaina 70.gadu sociālistisko laikmetu, kad literatūra, galvenokārt, pievērsās politiskām un sabiedriskām tēmām. Tagad jaunie rakstnieki pievērsas cilvēkam kā indivīdam, kas saistās ar jaunromantisma ideju atdzimšanu. Kāri Bēge šajā laikā izdod savu noveļu krājumu "Labirinti" ("*Irrganger*"), kas turpina viņas jau iesākto taciņu cilvēku problēmu atspoguļošanas ceļā. Taču šajās novelēs ir jaušama ietekme no jaunā laikmeta, kura parādās norvēģu literatūrā, un tās iegūst jaunu noskaņu. Cilvēks it kā saplūst ar dabu, bet pati daba simbolizē cilvēka iekšējo stāvokli, cilvēka iekšēji neatrisinātās problēmas. Līdz ar to noveles piepildās ar dažādiem simboliem, kuri raksturo kādu konkrētu notikumu galveno varoņu dzīvē, vai atspoguļo varoņa iekšējās sajūtas. Angļu teorētiķe Mona Beikere min, ka teksta tulkojumu ietekmē tulkotāja zināšanas par žanru (šajā gadījumā noveles žanru), zināšanas par pašu rakstnieku, par teksta varoņu pasauli, kurā viņi dzīvo u.c.¹ Tādēļ bakalaura darba ietvaros autore iepazīstas ar Kāri Bēges daiļradi, kas sniedz ieskatu rakstnieces darbos, kuri tika sarakstīti pirms konkrētā noveļu krājuma, kā arī salīdzina darbā izmantotos tēlus ar jau pirmajos rakstnieces darbos sastopamiem varoņiem un veido teksta analīzi. Arī Skandināvu literatūrā noveles žanrs ietver tādas pašas iezīmes, kādas ir pasaules literatūrā sastopamām novelēm – jau sākumā lasītājs tiek ievadīts kāda notikuma vidū, kurā piedalās neliels personāžu skaits, no kura var atdalīt vienu galveno varoni, kā arī beigās ir pagrieziena punkts un kulminācija.

Jaunrades darba aktualitāte ir saistīta ar to, ka latviešu valodā Kāri Bēges darbi nav tulkoti. Viņas daiļliteratūras darbos, tāpat kā gleznās, ir detalizēti atspoguļota Norvēģijas daba, kā arī lasītājs var iepazīt norvēģu dzīves stilu un paražas. Tas latviešu lasītājam ļauj iepazīt šīs tautas unikalitāti un kultūru. Konkrētais krājums "Labirinti" ir lielisks norvēģu literatūras 20.gs. 80.gadu paraugs. Tas sevī ietver daudzas no iezīmēm, kuras raksturo literatūru tieši šajā laikā, kā arī saglabā norvēģu literatūrai raksturīgo nedaudz depresīvo noskaņu, kas ir bieži sastopama arī kino, glezniecībā un citos mākslas darbos cauri gadsimtiem.

¹ Baker, Mona, Saldanha Gabriela. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London: Routledge, Taylor and Francis Group, 2009, 154.lpp

Bakalaura darba *Kāri Bēges 4 noveļu tulkojums no noveļu krājuma "Labirinti"* mērķis ir aprakstīt tulkošanas procesā radušos sarežģījumus un piedāvāt to risināšanas paņēmienus. Balstoties uz izvirzīto mērķi, darba autore izvirza šādus uzdevumus:

1. Iepazīties ar autores biogrāfiju un oriģinālā teksta laikmeta kontekstu.
2. Analizēt tekstā izmantotos simbolus un aprakstus, lai izprastu to nozīmi teksta kontekstā un piemērotu adekvātu tulkojumu.
3. Iztulkot tekstu.
4. Izdarīt secinājumus.

Jaunrades darbs sastāv no 3 nodaļām, to apakšnodaļām un tulkojuma. Darba pielikumā ietverts darba oriģinālais teksts un Kāri Bēges ilustrētie grāmatu vāku piemēri. Pirmajā nodaļā autore apraksta Kāri Bēges biogrāfiju un daiļradi, kā arī tuvāk analizē konkrēto noveļu krājumu. Otrajā nodaļā ir 20.gs. 80.gadu norvēģu literatūras galveno iezīmju apraksts un tā saikne ar jaunromantismu un Kāri Bēges daiļliteratūras piemēriem. Trešajā nodaļā seko jaunrades darba gaitā radušos sarežģījumu raksturojumi un piedāvātie risinājumi, un noslēdzošā nodaļa satur noveļu tulkojumu latviešu valodā.

Tulkošanas procesā autore sastapās ar problēmām, kuras skāra tulkojuma tehnisko pusi. Apakšnodaļā par leksiku autore apskata norvēģu īpašvārdu atveides problemātiku, netulkojamus vārdus, liekvārdību kā arī frazeoloģismus, kuri tiešā tulkojumā iegūst citu nozīmi. Gramatisko konstrukciju izvēle, ko nosaka latviešu valodas gramatiskie principi tiek apskatīta apakšnodaļā par sintaksi.

Pirmais solis uz kvalitatīvu tulkojumu ir teksta analīze. To savā darbā (*"A textbook of translation", 1988*) apraksta tulkošanas teorētiķis Pīters Ņūmārks (*Peter Newmark*). Pirms oriģinālā teksta tulkošanas viņš piedāvā izlasīt tekstu vairākas reizes, tā izjūtot nozīmi, atzīmēt grūtos vārdus un izteicienus un sākt tulkot tikai tad, kad ir atrasts īstais paņemiens.² Šī metode ir piemērota Kāri Bēges noveļu tulkošanas procesā, jo tā pievērš uzmanību literārajai valodai, kurā ietilpst mākslinieciskie izteiksmes līdzekļi, kā arī dod iespēju pirms tulkošanas procesa iepazīt izmantotos simbolus un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, kā arī tādā veidā bakalaura darba autore iepazīstas ar teksta kontekstu. Lai novērstu problēmas, kuras Pītera Ņūmārka teorija nespēj atrisināt, tā tiek papildināta ar Jūdžina Naida teoriju par teksta nozīmes vērtības būtiskumu. Šo abu tulkošanas teorētiķu metodes tiek papildinātas ar tulkošanas teorijām, kuras ir sastādījuši

² Newmark, Peter. *A textbook of translation*. New York: Shanghai Foreign Language Education Press. Pieejams https://drive.google.com/file/d/0B2eyUs3kOIL0UTJQR0RBRTYwbFk/view_21.lpp [skatīts 20.03.2016]

Mona Beikere (*Mona Baker*), Ieva Zauberga un Jānis Sīlis. Tiek izmantotas valodniecības pamatterminu un skaidrojošās vārdnīcas, kā arī interneta resursi.

Tekstā izmantotie termini:³

Aizvietošana – gramatiska pārveide, kad atsevišķas valodas vienības vai visa teikuma uzbūve tiek aizvietota ar citu gramatisko formu vai uzbūvi.

Analītiska valoda – kurā dažādas gramatiskās attieksmes izsaka ar vārdu kārtības izmaiņšanu vai citu vārdu pievienošanu, nevis vārdu locīšanu.

Atzīts tulkojums – vispārpieņemta tulkojuma versija kādam labi zināmam vārdam vai garākam tekstam, kuri jāizmanto noteiktā formā, netulkojot tos no jauna.

Avotteksts – teksts, kas tiek tulkots.

Burtiskais tulkojums – vienas valodas teksta tulkojums citā valodā, mehāniski aizstājot oriģinālvalodas (vai avotvalodas) vārdus ar tulkojumvalodas ekvivalentiem un parasti saglabājot oriģinālvalodas (vai avotvalodas) konstrukciju. Šajā darbā burtiskā tulkošana vairāk attiecas uz teksta nozīmi, nevis uz katra atsevišķa vārda nozīmi.

Dinamiskā ekvivalence – attiecas uz tulkojumu, kas ir dabisks mērķvalodā, kā arī ir tuvs avottekstam un kuram uz mērķauditoriju ir pēc iespējas tāda pati ietekme, kā avottekstam bija uz avota auditoriju.

Ekspresīvā nozīme – vārds ietver emocionālo nozīmi.

Ekvivalents – valodas vienība, kura veic vai spēj veikt to pašu funkciju, ko cita valodas vienība.

Frazeoloģisms – leksiski nedalāms, sastāva un struktūras ziņā relatīvi stabils, ar valodas tradīciju nostiprināts vārdu savienojums, kura nozīme parasti saistīta ar visa vārdu savienojuma vai atsevišķu tā komponentu nozīmes pārnēsumu.

Fonētiskais pareizrakstības princips – tulkojums tiek veikts atbilstoši vārda skanējumam.

Leksika – valodas vārdu krājums kopumā; arī vārdu kopums, kas raksturīgs valodai kādā tās izpausmē, darbības jomā — kādai sociālai vai profesionālai grupai, indivīdam, literāram darbam u. tml.

³ Skujiņa, V. *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Madonas poligrāfs, 2007.

Liekvārdība – izteiksmes veids, kurā vienu un to pašu jēdzieniskā satura daļu izsaka ar semantiski dublējošu vārdu vai vārddaļu, piemēram, *apriļa mēnesis, darba kolēģis, kājāmgājējs*.

Mērķvaloda – valoda, kurā tiek tulkots teksts.

Personvārdi – vārdi, kas tiek attiecināti uz kādu konkrētu personu.

Propozicionāla nozīme – vienu vārdu aizvīstot ar vairākiem citiem vārdiem, kas to paskaidro.

Simbols – zīme (apzīmējums), kurai ar attiecīgo referentu ir nosacīts saistījums.

Sintakse – valodas sintaktisko parādību kopums (sistēma).

Sintētiska valoda – valodas, kuras izmanto vārdu locīšanu, lai atspoguļotu gramatiskās attiecības.

Skoposa teorija – nosaka, ka mērķteksta funkcija var atšķirties no avotteksta funkcijas, ar nosacījumu, ka novirze ir pamatota.

Translitēšana – paredz pārveidot tos burtus, kuri nav sastopami latviešu alfabētā.

1. KĀRI BĒGES DAIĻRADES RAKSTUROJUMS

Kāri Bēge ir dzimusi 1950.gada 19.augustā Stokholmā, Zviedrijā, kā otrais bērns ģimenē. Viņas asinīs plūst gan mātes Idas Detlefsenas (*Ida Detlefsen*) dāņu, gan tēva Maksa Bēges (*Max Bøge*) norvēģu asinis. Bērībā viņa daudz ceļoja līdzī tēvam, kurš bija navigators aviokompānijā SAS, tāpēc viņa nejutās piesaistīta kādai konkrētai ģeogrāfiskai vietai. Par savu izglītību Kāri Bēge saka: “Manu izglītību var pielīdzināt manai izaugsmei, tas nozīmē, ka es mācījos to, ko vēlējos, tā vietā, lai iegūtu kādu konkrētu grādu.”⁴ Viņa vienmēr sapņoja kļūt par rakstnieci, tomēr 16 gadu vecumā Kāri Bēge sāk aktīvi nodarboties ar gleznošanu, un 18 gadu vecumā viņa kļūst par Jauno mākslinieku savienības biedru. Tomēr tas netraucē Kāri Bēgei piepildīt savu sapni, un tajā pašā gadā viņa uzrakstīja savu pirmo grāmatu, kas aizsāka viņas rakstnieces karjeru. Paralēli rakstniece strādā par žurnālisti vietējā avīzē Oslo.

1971.gadā viņa debitēja kā dzejniece ar savu dzejoļu krājumu “Asmorelda” (*Asmorelda*). 1974.gadā Kāri Bēge izdeva savu pirmo romānu “Vivianna, balts” (*Viviann, hvit*), kuram vēlāk sekoja turpinājumi “Vasarā gaisma ir tik balta” (*Lyset er så hvitt om sommeren*, 1975), “Vivianna un Līne” (*Viviann og Lin*, 1980) un “Māsa Vivianna” (*Søster Viviann*, 1988). Vēlāk ar vīra Arlīda Stubhauga (*Arlid Stubhaug*) līdzdalību tiek izdots romāns “Līdz norunātam laikam” (*Til avtalt tid*, 1979). Pēc tam tiek izdotas grāmatas, kurās aprakstītas identitātes problēmas un ar saspīlējumiem ģimenē saistītas tēmas. Starp šīm grāmatām ir arī noveļu krājums “Labirinti” (*Irrganger*, 1984) un grāmata “Vīrieša atmiņa” (*Manns minne*, 1990).

Līdz pat mūsdienām Kāri Bēge savos darbos uzmanību pievērš dažādu cilvēka iekšējo problēmu atspoguļošanai. Romāni “Par visu, ko es zinu” (*For alt jeg vet*, 2000) un “Nu un kas” (*Og hva så*, 2001) lasītājam dod ieskatu, kā, pēc rakstnieces domām, cilvēks dzīvo un kā domā. Viņa dod iespēju kritiski novērtēt situāciju, kādā dzīvo arī pats lasītājs un paskatīties pašam uz sevi no malas. Sieviešu narcisisma problēmas, cilvēka iekšējs pilnīgs sabrukums, un to, vai ir iespējams pēc tā atkal piecelties un sākt jaunu dzīvi. Un kā cilvēki, vērojot viens otru, var nonākt pie secinājumiem pašam par sevi. Tēmu dažādībā var ieraudzīt tās zināšanas, kuras rakstniece ir ieguvusi pašizziņas ceļā. Tajās iztrūkst konkrēti fakti un notikumi, taču tās lieliski ataino cilvēka iekšējās pasaules ritumu

⁴ Norvēģijas kultūrkānāls “pluto.no”

Pieejams: http://www.pluto.no/doogie/volapuk/mk.kveld/Feb2000/boege_k.htm [skatīts 24.04.2016]

un notikumu plūsmu, kur bieži vien var atrast cēloņus tam, kāpēc cilvēku savstarpējā saskarsmē rodas nesaskaņas.

Kāri Bēge raksta ne tikai pieaugušajiem, bet arī bērniem un jauniešiem. 1986.gadā iznāk viņas pirmais jauniešu romāns “Spoguļu gūstā” (“*Speilet fanger*”).⁵ Gan šajā, gan arī citās jauniešiem domātās grāmatās Kāri Bēge risina jaunu meiteņu identitātes problēmas, saskaroties ar sociālajiem un komerciālajiem standartiem.

Starp daudzajām sarakstītajām grāmatām, kurās risinātas dziļas un problemātiskas tēmas par cilvēka identitātes problēmām, rakstniece paralēli turpina nodarboties arī ar gleznošanu. Viņa veidojusi ilustrācijas vairākām grāmatā, tostarp arī pašas sarakstītām. Ilustrācijas grāmatām piešķir jaunu dimensiju, lirisku atmosfēru un melnholisku noskaņu. Vislielāko atzinību Kāri Bēge saņem par veidotajām ilustrācijām Eināra Ēklanda (*Einar Økland*) bērnu grāmatās.⁶ Savās gleznās viņa reprezentē jaunromantisma ievirzi.⁷ Lai arī jaunromantisms radās pirms viena gadsimta un pastāvēja tikai 15 gadus (1890-1905), Kāri Bēge šīs tradīcijas trupina izmantot savos mākslas darbos un grāmatu ilustrācijās. Jaunromantisma pārstāvji darbojās pretēji reālismam un naturālismam, taču arī viņi pievērsās ainavu gleznošanai.⁸ Tomēr tās ieguva jaunas iezīmes un jaunas sajūtas. Mākslinieki gaidīja īsto laiku, kad daba ieguva mistiski skaistas nokrāsas, lai nodotos gleznošanai. Visbiežāk ainavas tika gleznotas krēslā vai vakarā, piemēram, kad pāri pļavai vai upei pacēlusies migla. Šādas iezīmes ir redzamas Kāri Bēges ilustrācijās [skatīt pielikumā nr. 2].

Māksliniecisko talantu Kāri Bēge izmanto arī rakstot savas grāmatas. Plašais dabas apraksts ļauj lasītājam precīzi iztēloties notiekošo un vidi, kādā stāsta varoņi atrodas, kā arī varoņu iekšējos pārdzīvojumus. Tās arī ir galvenās iezīmes, kuras raksturo Kāri Bēges daiļradi kopumā.

1.1.Noveļu krājums “Labirinti” raksturojums

Kāri Bēge savā daiļradē ir izdevusi divus noveļu krājumus: “Ģimenes loks” (“*Familienkrets*”, 1998) un “Labirinti”. Kā jau bakalaura darba autore iepriekš minēja, arī

⁵ “Store norske leksjon” “*snl.no*” Pieejams: https://snl.no/Kari_B%C3%B8ge [skatīts 24.04.2016]

⁶ “Norsk kunstner leksjon”, “*nkl.no*” Pieejams: https://nkl.snl.no/Kari_B%C3%B8ge [skatīts 27.04.2016]

⁷ Turpat

⁸ “Store norske leksjon” “*snl.no*” Pieejams: <https://snl.no/nyromantikken%2Fkunst> [skatīts 25.04.2016]

šīs noveles atspoguļo cilvēka iekšējās problēmas un kā tās tiek risinātas. Bakalaura tēmas ietvaros, šajā nodaļā tuvāk tiks apskatīts noveļu krājumu "Labirinti".

"Labirinti" ir pirmais Kāri Bēges sarakstītais un izdots noveļu krājums. 158. lapaspusē biezā grāmata sevī ietver 8 noveles. Pats nosaukums jau atspoguļo grāmatas saturu - tā ir par vidusmēra cilvēkiem, kuri ir pazaudējuši savu dzīvesprieku un agrāko būtību, un tiek ievesti dzīves labirintā, pa kuru viņi maldās, līdz kamēr tiek no tā ārā. Norvēģu literatūrā noveles žanrs sevī ietver tās pašas iezīmes, kādas ir sastopamas pasaules literatūras novelēs. To var definēt kā nelielu, izdomātu prozas darbu ar spraigu un dramatisku darbību, kas parasti beidzas ar negaidītu atrisinājumu.⁹ Tā galvenās iezīmes, kuras iekļautas arī šajā noveļu krājumā:

1. Sākums var būt mierīgs, kurš ievada lasītāju kādā notikumā vai tāds, kurš strauji ierauj notikuma vidū.
2. Neliels personu skaits, no kura izšķirams galvenais varonis.
3. Notikumi norisinās nelielā laika periodā.
4. Ierobežota telpa, kurā norisināts notikumi.
5. Beigās pagrieziena punkts un kulminācija.
6. Beigas ir atvērtas interpretācijām.

Šīs noveles nesākas ar kādu mierīgu ievadu vai iepriekšējo notikumu paskaidrojumu. Lasītājs uzreiz tiek ievests kādu konkrētu notikumu centrā. Lai arī tas nav kāds ātrišķīgi dramatisks notikums, patiesībā viss notiek pavisam mierīgi, tomēr varoņa iekšējās pārdomas atspoguļo to, ka pirms tam ir noticis kaut kas būtisks, kas visbiežāk uzreiz netiek atklāts. Tas parasti notiek kādā mājā, mājas sētā vai tās apkārtnē (visbiežāk mežā). Bagātīgi izmantotā valoda palīdz vizualizēt telpu, kurā atrodas noveles varoņi. Kāri Bēge neapņemas tikai reālu telpu. Lai atklātu varoņu iekšējās sajūtas, viņa attēlo arī nereālās telpas, kurās varoņi nonāk, lai kāds augstāks spēks palīdzētu atrisināt radušos sarežģījumus. Varonis nekad netiek aizvests tālāk par sevi pašu un savas mājas sētu un tās tuvējo apkārtni. Šajās novelēs tas notiek īsā laika periodā, kas arī ir būtiska iezīme novelēm. Kad noveles varonis nonāk garīgajā telpā vai, tā saucamajā, iekšējās pasaules telpā, tas ievada notikumus pagrieziena punktā, un ir jūtama drīza kulminācija. Interesantais šajās novelēs ir tas, ka kulminācijā galvenais varonis ir atradis izeju no labirinta, taču lasītājam netiek atklāts, kas viņu sagaida ārpusē. Lasītājs tiek vests cauri labirintam kopā ar Hannu, Silji un citiem noveļu varoņiem, taču beigas katram pašam ir

⁹ Internetaresnīca "vardnica.lv" Pieejams: <http://www.vardnica.lv/svesvardu-vardnica/n/novele> [skatīts 20.04.2016]

jāpakļauj savai interpretācijai. Tieši tāpēc šīm novelēm nevar dot kādu vienu konkrētu skaidrojumu, bet lasītājs pats var justies kā līdzautors, radot savu interpretāciju. Tieši neizteiktais ir tas, kas padara šo ceļu cauri labirintam interesantu. Neliels varoņu skaits, no kura ir izšķirams centrālais tēls, neliela vietas un laika telpa, straujš ievadījums jau esošā notikumā ar pagrieziena punktu un kulmināciju, ir iezīmes, kuras padara šos īsos stāstus par novelēm.

Krājums sastāv no astoņām novelēm: “Pirmais skolas rudens” (*“Den første skolehøsten”*), “Trīs baltas buras” (*“Tre hvite seil”*), “Mājupceļš” (*“Hjemveien”*), “7 dienas” (*7 dager”*), “Putns, kas aizlidoja” (*“Fuglen som fløy”*), “Jona un baltais valis” (*Jonas og hvitevalen”*), “Ķēde” (*“Kjeden”*) un “Divas māsas” (*“To søstre”*). Kāri Bēges gleznotājas un ilustratores iemaņas ļauj noveļu krājumā ietvert augstas vizuālās kvalitātes, kas lasītājam palīdz iegūt precīzus vizuālos iespaidus, kā arī izjust varoņa iekšējās emocijas un pārdzīvojumus. Vienu no piemēriem var atrast novelē “Pirmais skolas rudens”, kad Hanna atklāj pārmaiņas sevī, sakot, ka agrāk tumšais mežs viņu biedēja, un viņa no tā izvairījās, bet tagad tas viņu saista, un viņa vēlas tur atgriezties. Siltā istaba un biežā sega vairs neliekas tik vilinoša, kā aukstas sūnas zem kāda koka mežā. Kāri Bēge vienkāršo pusaudžu meiteni atklāj situācijā, kad viņa sāk apzināties savu vientulības sajūtu, pieaug, un vēlas kļūt patstāvīga. Tiešais dabas un laika apstākļu raksturojums lasītāja iztēlei palīdz nonākt tajā pašā vietā, redzēt to un sajust galvenās varones pārdzīvojumu. Kad ar vienkāršu un bezemocionālu sajūtu aprakstu nevar precīzi attēlot varoņa patiesās jūtas, tad Kāri Bēge izmanto savu mākslinieces talantu, un lasītājam ar vārdiem uzglezno dabas ainavu, kas attēlo varones patieso iekšējās dvēseles stāvokli. Vēl vienu piemēru var minēt no noveles “7 dienas”, kad galvenās varones vīram aizbraucot, laiks ir lietains un drūms. To var pielīdzināt cilvēka iekšējām sajūtām, kad kāds tuvs un mīļš cilvēks aizbrauc. Arī novelē “Putns, kas aizlidoja” spožā saules gaisma un siltums vēsta par atklāsmi, kas nāk pār galveno varoni Silji. Un šīs situācijas Kāri Bēge ir uzzīmējusi ar vārdiem, precīzi aprakstot dabas stāvokli katrā konkrētajā situācijā.

Noveļu krājuma vāka ilustrāciju ir veidojusi pati rakstniece un māksliniece Kāri Bēge. Kā jau 1. nodaļā tika minēts, tas ir veidots jaunromantisma stilā un attēlo jūru, pār kuru ir pacēlusies migla, kā trīs baltas buras [skatīt pielikumā nr. 3.] Tāds pats nosaukums ir vienai no noveļu krājumā iekļautajām novelēm “Trīs baltas buras”. Jaunromantisma iezīmes un tas, kā tās ietekmē Kāri Bēges daiļradi, tiek apskatīts 2.nodaļā.

1.2. Noveļu krājumā izmantotie simboli un to nozīme

Noveļu krājums “Labirinti” sevī ietver vairāku simbolu izmantojumu. Lai tulkošanas procesā būtu vieglāk izvēlēties atbilstošas nozīmes vārdus, bakalaura darba autore analizē darbā sastopamos tēlus, kurus Kāri Bēge izmanto, lai atspoguļotu kādu notikumu vai varoņa iekšējos pārdzīvojumus.

Rizmanto simbolus, ar kuru palīdzību tiek attēlotas varoņu iekšējās problēmas vai caur tiem nodots kāds vēstījums. Tas lasītājam palīdz veidot savu interpretāciju par noveles atrisinājumu. Katrā novelē ir kāds viens konkrēts tēls, kas pavada galveno varoni viņa iekšējā ceļojumā. Tā var būt sajūta, parādība vai kāda konkrēta lieta no varoņa pagātnes, vai kāds dzīvnieks. Svarīgi ir tas, ka vēsts, ko šie tēli simbolizē, netiek konkrēti skaidrota un arī tie paši sevi neskaidro. Tulkotajās novelēs Kāri Bēge izmanto sekojošus simbolus: putns, māja, ķēde, gaisma, augs. Tie ir galvenie simboli, kas lasītāju vedina domāt un interpretēt, kāds varētu būt noveles atrisinājums. Tajās ir sastopamas arī dabas stihijas, gadalaiki un mītiski tēli vai tēli no pasakām, kas norāda uz cilvēka iekšējo stāvokli, tāpēc arī tos lasītājam nav jāuztver burtiskā nozīmē.

Novelē “Pirmais skolas rudens” galveno varoni Hannu noveles sākumā un beigās uz pārdomām vedina putns, kurš uz viņu skatās tā, it kā gribētu kaut ko svarīgu pavēstīt. Tas parādās kā vēstnesis, kas norāda uz Hannas iekšēji neatrisinātām identitātes problēmām, kuras meiteni ir ievēdušas labirintā, kurā viņa jūtas vientuļa un iztukšota. Uz to norāda viņas tieksme pēc dzīves vientulībā mežā, kur ir auksts un tumšs. Jau sākumā putns, skatoties uz Hannu, it kā saka viņai: *“Dzīve ir kaut kur citur! Dzīve ir kaut kur citur!”*

Noveles “7dienas” sākumā galvenās varones vīrs Ērlenns dodas prom, un sieviete paliek viena pati savā mājā. Taču pēkšņi viņa to redz pavisam citādāk. Māja kļūst par tādu kā starpnieku starp pagātni un tagadni. Tā viņu aizved bērnībā, kad viņai bija tikai divi gadi, bet pēc laika atved atpakaļ tagadnē. Māja ir kā viņas ķermenis, un viņas apziņa ir tā, kas ceļo laikā. Māja spēj dod sajūtu iespaidus – smaržu, skumjas, prieku, bet apziņa spēj atgriezt viņu atmiņās, kuras papildina mājas dotie sajūtu iespaidi. Kāri Bēge lieliski attēlo māju kā cilvēka ķermeni, kurā slēpjas cilvēka būtība, cilvēka īstā forma. Kad galvenā varone no tās izkļūst, tad viņa saprot, ka jau ilgu laiku tajā ir bijusi iesprostota.

Gaisma lielākoties literāros un mākslas darbos simbolizē labo. Arī Kāri Bēge savās novelēs izmanto gaismu, kuru lasītājs var uztvert kā labā parādīšanos. To rakstniece izmanto ne tikai šajā noveļu krājumā, bet jau savā pirmajā romānā “Vivianna, balts”, kur baltā krāsa iegūst to pašu nozīmi, ko gaisma. Kāri Bēge par balto krāsu saka, ka balts

nemaz nav krāsa. Tā ir kā pilnība, un tomēr tā ir statiska forma, kas tai piešķir negatīvu nozīmi. Tomēr par gaismas baltumu viņa saka, ka tā ir laba.¹⁰ Šāda gaisma visspilgtāk apgaismo noveles “Putns, kas aizlidoja” varoni Silji. Šeit gaisma ir kā saule, kas viņu apstaro un dāvā siltumu. Šādas sajūtas ir pielīdzināmas rūpēm, kādas cilvēks var saņemt no tuva cilvēka. Silje jūt, ka viņa ir atradusi kaut ko nozīmīgāku par māti un tēvu, kaut ko lielāku par viņu pašu. Gaisma kā visaptverošs, liels un vienojošs spēks. Turpretim novelē “Ķēde” gaisma kļūst par šo statisko formu, kurā cilvēki redz tikai vienu daļu no īstenības. Vienu no īstenības pusēm, kuru citi cilvēki var redzēt tikai gaismā, katrs var veidot pēc sava paša vēlmes. Galvenā varone baidījās, ka viņa varētu tikt ieraudzīta tādā gaismā, kādā viņa nevēlas tik ieraudzīta. Līdz šim viņa gaismā ir rādījusi tika to daļu no sevis, kurā viņa jutās neievainojama.

Dzīve sastāv no vairākiem posmiem. Saliekot tos kopā, veidojas kopīga dzīves līnija. Tāpat arī ķēde sastāv no vairākiem posmiem, tādēļ Kāri Bēge novelē “Ķēde” dzīves gājumu attēlo kā ķēdi, kas kādā brīdī ir pārtrūkusi vai kādi no posmiem ir izkrituši. Arī auga dzīve šajā novelē tiek pielīdzināta cilvēka dzīvei. Augs, kad tas tuvojas savai noziedēšanai, sačokurojas un saknes paliek sausas. Tā Kāri Bēge šajā novelē attēlo galveno varoni.

Katras noveles galveno varoni cauri notikumam pavada kāds no šiem tēliem. Tos Kāri Bēge izmanto, lai vārds spētu iegūt citu nozīmi. Mākslinieciskais apraksts kombinācijā ar simboliem paceļ lasītāju virs vārda tiešās nozīmes un palīdz ieraudzīt tā dziļāko nozīmi, kas ne vienmēr sakrīt ar realitāti.

¹⁰NRK interintervju “*Kari Bøge – Lyset er så hvitt om sommeren*” Pieejams:

<http://www.allkunne.no/framside/litteratur/norsk-litteratur/norske-forfattarar-biografar/b/kari-boge/405/14094/> [skatīts 19.03.2016]

2. NORVĒĢU 20.GS. 80.GADU LITERATŪRAS RAKSTUROJUMS

Kamēr 20.gs. 70.gados rakstnieki un mākslinieki galvenokārt par savām galvenajām tēmām izvēlējušies sabiedrību, politiku un problēmas kopdzīvē, tikmēr 80.gados kultūras dzīves pārstāvji sāka izvairīties no dažādu ideoloģiju izveidotām ietekmēm un tuvāk pievērsās cilvēkam – visa centrā ir individualitāte.¹¹ Kamēr valsts piedzīvoja lielas pārmaiņas savā ekonomikas dzīvē,¹² literatūrā atkal no jauna varēja uzplaukt jaunromantisms un teksti piepildījās ar dažādiem simboliem. Kaut arī jaunromantisms pastāvēja pirms viena gadsimta, tā vērtības nebija zaudējušas savu nozīmi, tādēļ tās varēja atgriezties no jauna. Šo laiku raksturo trīs atslēgas vārdi: jūra, nāve un mīlestība. Norvēģu literatūrā šo laiku pazīst arī kā pārpilnības, atvērtības un fantāzijas laiku. Pie apvāršņa parādās jaunie mākslinieki un rakstnieki, kuri ir gatavi strādāt un neatkāpties no saviem mērķiem, un kuri arī visspilgtāk iezīmē šī jaunā perioda sākšanos. Viņi no saviem darbiem pilnībā izslēdza feministiska satura vēstījumus un sociālistiski orientētas ietekmes no iepriekšējās desmitgades. Tā vietā viņi pievērsās dziļākām vērtībām, kuras skāra indivīda lomu pasaulē un attiecībā uz sevi pašu. Rakstnieku uzdevums bija atkal no jauna idealizēt literatūru, nevis to sagraut līdz pašiem pamatiem. Šādus uzdevumus savā grāmatā “Bazarova bērni” (*“Barazovs barn”, 1983*) pauda norvēģu rakstnieks Kajs Skagens (*Kaj Skagen*).^{13 14} Visspilgtāk šajā periodā iezīmējas fantāzijas literatūra un kriminālromāni, kuri Norvēģijā kļuva par vislabāk pārdoto literatūru.

Šajā desmitgadē sastapās jaunais un vecais, tradicionālais un eksperimentālais, reālisms un modernisms. Lai arī daudzi vēl joprojām pievērsās reālismam un tradīcijai, jaunā tendence bija tieši pretēja – novērsties no īstenības atspoguļošanas un ļaut brīvi izpausties rakstnieka fantāzijai, kas sevī ietvēra tēlus no dažādiem mītiem, sirreālistiskām parādībām un pasakām. Paralēli kriminālromāna straujam uzplaukumam Norvēģijas lasītāju vidū, rakstnieki atgriezās pie jaunromantisma idejām, kuras parādījās gadsimtu iepriekš – cilvēka identitāte, mītiski tēli un cilvēka attiecības ar dabu piepildīja literāros

¹¹ Rottem, Øystein. *Norsk litteratur historie*. Oslo: V.W. Cappelles forslag a/s, 1997. 307.lpp

¹² Stēnersens, Eivins, Lībeks, Īvars. *Norvēģijas vēsture: No leduslaikmeta līdz mūsdienām*. Rīga: Norden AB, 2005. 167.lpp

¹³ *Norsk biografisk leksjon “nbl.no”* Pieejams: https://nbl.snl.no/Kaj_Skagen [skatīts 24.04.2016]

¹⁴ Rottem, Øystein. *Norsk litteratur historie*. Oslo: V.W. Cappelles forslag a/s, 1997. 307.lpp

darbus.¹⁵ 20.gs. 80.gados rakstnieki tomēr atļāvās arī vairāk eksperimentēt. Viņiem bija apnikušas “pareizās” formas un “pareizais” saturs. Rakstnieki fokusējās uz tekstu kā uz tekstu, uz literatūru kā uz vārdu zīmju sistēmu ar poētisku funkciju.¹⁶ Ar laiku lasītāji pie fantāzijas pierada, un šāds rakstīšanas stils lasītājiem kļuva tuvāks. Tika sarakstītas arī vairākas noveles, kuras atspoguļoja gan cilvēka identitātes problēmas, gan vientulību, gan neiecietību pret apkārtējo pasauli, un tajās rakstnieki nebaidījās izmantot savu fantāziju un nereālus tēlus, ar kuriem sarunājas noveļu galvenie varoņi. Arī Kāri Bēge ietilpst šajā kategorijā. Kā jau bakalaura darba autore iepriekš minēja, savās novelēs rakstniece labprāt iekļāva dažādus simbolus un nereālus notikumus. Jau savā pirmajā romānā “Vivianna, balts” viņa pievērsās sievietes identitātes problēmai, tomēr 80.gadu notikumi literatūrā ievirzīja viņu simbolu un nereālu notikumu aprakstu ceļā. Viņa turpināja izglītoties dažādos akadēmiskajos priekšmetos, kas papildīja viņu ar jauniem iespaidiem, kurus vēlāk varēja izmantot savās jaunajās grāmatās. Noveļu krājumā “Labirinti” ir sastopami simboli un mītiski tēli, kuri galvenajam varonim palīdz atrisināt savas problēmas, kā arī cilvēka attiecības ar dabu. Ja pirmajā sarakstītajā romānā Kāri Bēges atspoguļotā realitāte, dabas skati un notikumi ir jāuztver burtiski, tad šajā noveļu krājumā tie ir jāuztver pārnestā nozīmē. Tie vēsta par sapņiem, cilvēka fantāziju, iekšējiem notikumiem un pārdzīvojumiem. Kā jau pirmajā nodaļā minēts, Kāri Bēge šim nolūkam izmanto dažādus simbolus, kurus lasītājam nav jāuztver burtiski, bet gan jāspēj lasīt starp rindiņām atstāto vēstījumu. Jāspēj ieraudzīt tas, kas ar vārdiem tieši nav pateikts, bet kas paceļas virs vārda nozīmes.

Jaunromantisma iezīmes parādās gan viņas gleznās, gan daiļliteratūras darbos. Kā jau iepriekš tika minēts, savām grāmatām ilustrācijas veido pati Kāri Bēge, kas saskaņo gleznas vēstījumu ar grāmatas vēstījumu. Rodas sajūta, ka grāmatas vākam veidotā glezna tiek aprakstīta grāmatā. Tajā tiek attēlotas sajūtas, kuras piedzīvo grāmatas galvenais varonis. Tā var būt iekšēja trauksme vai pretēji – iekšējs miers. Uz noveļu krājuma “Labirinti” vāka ir attēlota migla, kas pacēlusies virs un ūdens izskatās kā trīs buras. Tās ilustrē vienu no novelēm, kura ir ieguvusi tieši tādu nosaukumu “Trīs baltas buras” un vēsta par nelaimīgas mīlestības trijstūri, un katrs šajā novelē iesaistītais varonis simbolizē vienu buru. Arī citām rakstnieces grāmatām ilustrācijas ir viedotas tādā pašā manierē. Grāmatu “Burvju mežā” (*I trylleskogen, 1986*), “Vivianna, balts”, “Vivianna un Līne” un

¹⁵ Rottem, Øystein. *Norsk litteratur historie*. Oslo: V.W. Cappelles forslag a/s, 1997. 137.lpp

¹⁶ Rottem, Øystein. *Norges litteratur historie: Vår egen tid 1980-98*. Oslo: J.W Cappelens Forlag a/s, 1998. 338.lpp

“Brīnumsvēcītes” (*“Stjerneskudd, 1995”*) ilustrācijās var ieraudzīt tās pašas iezīmes, kuras parādās noveļu krājuma ilustrācijā. [skatīt pielikumā nr.2] Tās jau nedaudz atklāj lasītājam, par ko būs grāmata un kā izskatās cilvēka iekšējais stāvoklis. Ilustrācijā grāmatai “Vivianna, balts” var ieraudzīt Viviannas iekšējo mieru caur baltās krāsas statiskumu, tomēr kailie koki bez lapām rada iekšējo trauksmi, kas pastāv mijiedarbībā ar mieru. Šādi Kāri Bēge katrai grāmatai dod nelielu ievadu, ja lasītājs to ir gatavs ieraudzīt.

Ja savā mākslinieciskajā darbībā Kāri Bēge eksperimentēja ar krāsām, līnijām un formām, tad rakstniecībā viņa eksperimentēja ar vārdiem un vārdu savienojumiem. Šī darbība ieguva citu nozīmi, jo uzdevums vairs nebija aprakstīt realitāti, bet to, kas paceļas virs tās. Cauri gadiem, savās grāmatās viņa ir spējusi turēties pie vienojošas tēmas, kas skar cilvēka iekšējo pasauli. Viņas daiļradi vistuvāk raksturo jaunromantisma iezīmes, kuras atkal no jauna atdzīvināja rakstnieki 20.gs. 80.gados.

3. TULKOŠANAS PROBLĒMAS NOVEĻU KRĀJUMĀ “LABIRINTI”

Bakalaura darba autore saskārās ar tulkošanas problēmām, kuras saistās gan ar dažādu vārdu pārnēsumiem mērķvalodā, gan teikuma konstrukciju labošanu. Pirmkārt, lai sāktu tulkot, tika izpētītas tulkošanas metodes, kuras atvieglo pašu tulkošanas procesa darbu. Lai izvēlētos pareizo metodi, bakalaura darba autore sākumā iepazīnās ar pašu tekstu, to vairākas reizes izlasot. Šādu variantu piedāvā amerikāņu teorētiķis Pīters Ņūmārks. Viņa pieeja tulkošanā ir tekstu tulkot pēc iespējas tuvāk oriģinālajam tekstam, taču ar nosacījumu, ka mērķvalodas auditorijai šis tulkojums būtu tikpat plūstošs, kā oriģinālais teksts.¹⁷ Lai to panāktu, viena no piedāvātajām metodēm paredz iepazīt tekstu, to izlasot vairākas reizes un iepazīstoties ar sarežģītiem vārdiem vai izteicieniem, kuriem tulkotājs jau uzreiz var pievērst uzmanību un izvēlēties turpmākās tulkošanas metodes. Taču Pīters Ņūmārks lielāku uzmanību pievērš vārda nozīmei, nevis paša teksta nozīmei, kas nepalīdz atrisināt problēmas, ar kurām bakalaura darba autore saskārās tulkošanas procesā. Izvēlēta Pītera Ņūmārka burtiskās tulkošanas metode saskārās ar problēmām, kad vārds, izteiciens vai teikuma konstrukcija neatbilda tiem pašiem nosacījumiem mērķvalodā. Tādēļ šajā tulkošanas darbā burtiskā tulkošanas metode nozīmē to, ka autore tulko tekstu pēc iespējas tuvāk oriģinālajam tekstam, pievēršot uzmanību tādiem tulkošanas ietekmējošiem aspektiem, kā zināšanas par noveles žanru, frazeoloģismu atbilstoša nozīme un teikumu konstrukciju atbilstoša pārņemšana mērķvalodā, kas attiecīgi ir tuvāk Jūdžīna Naida piedāvātajai metodei, kura nosaka, ka teksts pirmkārt atspoguļo oriģinālteksta nozīmes vērtību.¹⁸ Tulkošanas būtība ir avotvalodā izteiktās domas aizvietošana ar atbilstošu mērķvalodas ekvivalentu, gan nozīmes, gan arī stila ziņā.¹⁹ Tulkotajam tekstam lasītājā būtu jāizraisa tās pašas emocijas, kādas sniedz avotteksts savam lasītājam. Šādai pieejai viņš ir devis nosaukumu dinamiskā ekvivalence, kas ir dabīgs tulkojums, bet tajā pašā laikā atbilst avotteksta radītai ietekmei. Tā priekšnosacījums nav tieša sakritība starp avottekstu un mērķteksta vienībām.²⁰ Viņaprāt vārda leksiskā nozīme ne vienmēr sakrīt ar jēdzienisko nozīmi, tādēļ, ņemot vērā teksta

¹⁷ Newmark, Peter. *A textbook of translation*. New York: Shanghai Foreign Language Education Press. Pieejams <https://drive.google.com/file/d/0B2eyUs3kOILOUTJQR0RBRTYwbFk/view> 21.lpp

¹⁸ Nida, Eudine. *The theory and the practice of translation*. Weslea: Leiden 1982. 22.lpp Pieejams: <https://www.scribd.com/doc/6409197/Nida-E-a-Taber-C-R-The-Theory-and-the-Practice-of-Translation>

¹⁹ Sīlis, Jānis. *Tulkotājzinātnes jautājumi*. Ventspils: Ventspils Augstskola, 2009, 36.lpp

²⁰ Zauberga, Ieva. *Tulkošanas teorija profesionāliem tulkoem un tulkotājiem*. Rīga: LU, 2016, 5.lpp

kontekstu, ir jāpiemeklē atbilstošas nozīmes vārds. Tāpat arī Teodors Seivorijs (*Theodore Savory*) raksta, ka ir svarīgi tulkotājam radīt tekstu, kas atspoguļo ne tikai pašu nozīmi, bet arī tās pašas emocijas, kuras spēj izraisīt avotteksts.²¹ Tādēļ no iepriekš minētajiem aspektiem, tuvāk tiek apskatītas problēmas, kuras saistītas ar leksiku un sintaksi. Tas tiek papildināts ar Ievas Zaubergas sastādīto tulkošanas konceptu uzskaitījumu²². Galvenās tulkošanas problēmu kategorijas un apakškategorijas ir šādas:

- Leksika: personvārdi, aizvietoņi, liekvārdība, frazeoloģismi;
- Sintakse

Šīs kategorijas atrodas savstarpējā mijiedarbībā. Gramatisko struktūru atšķirības bieži vien rezultējas ar izmainītu informāciju, tāpēc ir iespējas tekstā pievienot vai aizvietot kādu vārdu ar citiem vārdiem, kuri tieši nav minēti avottekstā.²³

3.1. Leksika

20.gs. beigās amerikāņu teorētiķis Lorens Venuti (*Lawrence Venuti*) uzskatīja, ka tulkoto darbu var tikai nostādīt blakus oriģinālajam darbam, jo kultūratšķirības un tulkošanas metožu izvēles rezultātā teksts ir zaudējis savu sākotnējo vērtību.²⁴ Autore piekrīt, ka reizēm ir novērojama interference, kas izpaužas kultūrreālījās, frazeoloģismos u.c.²⁵ Vārda leksiskā nozīme sevī ietver valodas tradīcijas nostiprinātajam vārda saturam, kurš ir ar milzīgu kultūras vērtību – tajā atspoguļojas cilvēka dažādas darbības pēdas, kā arī tautas attīstības pieredze.²⁶ Bakalaura darba autore uzsver, ka Norvēģijas un Latvijas kultūras nav tik ļoti atšķirīgas, lai tulkošanas procesā šīs noveles kļūtu par pavisam jaunu un patstāvīgu darbu, kuru var tikai nedaudz attiecināt uz avottekstu. Lai panāktu avottekstam pēc iespējas tuvāku tulkojumu, tulkotājam tas ir jāiepazīst caur analīzi, saprotot galveno domu un vēstījumu. Lai teksta nozīme tiktu pilnībā saglabāta, ne vienmēr to var tulkot burtiski pārnesot vārdus no avotteksta mērķvalodā, jo bieži vien tie zaudē oriģinālo nozīmi. Šādas problēmas parādījās arī noveļu krājuma tulkošanas procesā, kad autore saskārās ar problēmu precīzi atveidot personvārdus latviešu valodā, kā arī frazeoloģismus, kuru nozīme neatbilda tai pašai nozīmei latviešu valodā. Tekstā bija arī

²¹ Savory, Theodore. *The art of translation*. London: Jonathan Cape, 1968, 28.lpp

²² Zauberga, Ieva. *Theoretical tools for professional translators*. Rīga, 2004. 127-179.lpp

²³ Baker, Mona. *In other words*. London: Routledge, 2011, 95.lpp

²⁴ Milan, Carmen, Bartina, Francesca. *The routledge handbook of translation studies*. London: Routledge, 2013, 439.lpp

²⁵ Veisbergs, Andrejs. *Tulkotumvaloda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 382.lpp

²⁶ Roze, Laura. *Latviešu leksikoloģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1981, 25.lpp

netulkojami vārdi, vai tādi vārdi, kuri bija jāaizstāj, lai saglabātu Kāri Bēges galveno krājumā iekļauto galveno domu. Bakalaura darba autore piekrīt tulkošanas teorētiķei Adrianai Serbanai (*Adriana Serban*), ka valoda būvē mūsu pieredzes struktūru un atklāj, kā mēs skatāmies uz lietām. Tādēļ, ja satiekas divas kultūras, tad tās ir jātulko pēc iespējas tuvāk mērķvalodai, lai lasītājs varētu uztvert to pašu domu, ko avotteksta lasītājs.²⁷ Dažādās kultūrās cilvēki savu pieredzi saista ar atšķirīgiem vārdiem, attiecīgi tā, kā ir pieņemts katrā kultūrā.

3.1.1 Personvārdi

Tekstā ir vairāki personvārdi, kuri nav raksturīgi latviešu valodai, tādēļ to pārveidošana mērķvalodā bija problemātiska, jo bija jāņem vērā to fonētiskā vērtība, kas būtu atbilstoša latviešu valodai. Jau pašā sākumā autore saskārās ar grūtībām, kas skāra pašas rakstnieces vārda precīzu tulkojumu. Vārds *Kari* nav sastopams latviešu valodā, tādēļ tika pievērsta lielāka uzmanība tam, kā pareizi šo vārdu tulkot. Arī rakstnieces uzvārdā ir burts *ø*, kurš nav sastopams latviešu alfabētā, tādēļ autore šos vārdus veidoja pēc translitēšanas parauga, kura paredz pārveidot tos burtus, kuri nav sastopami latviešu alfabētā.²⁸ Autore atsaucas uz Snorres Karkones-Svensona piedāvātajiem paraugiem, kā norvēģu valodas personu vārdus atveidot latviešu valodā. Viņš uzsver, ka galvenā personvārdu tulkošanas problēma ir fonētiskā mērījuma neprecizitāte, kas maldina tulkotāju izvēlēties neatbilstošu skaņu latviešu valodā tiem burtiem, kuri nav sastopami latviešu alfabētā. Norvēģu valodā garos patskaņus neatveido tik precīzi, kā to dara latviešu valodā. Vārdu *Kari* izrunā ar garo –ā. To, vai norvēģu valodā patskanis ir jāizrunā gari vai īsi nosaka līdzskanis, kas aiz tā seko. Šajā gadījumā, ja līdzskanis aiz patskaņa ir īss, tad patskanis būs garš.²⁹ Tātad vārdu *Kari*, atbilstoši fonētiskajam skanējumam latviešu valodā tulko kā Kāri. Ņemot vērā, ka tas ir nelokāms vārds, tad šajā gadījumā tam netiek pievienota latviešu valodai atbilstoša sieviešu dzimtes vārda galotne, kā to paredz Ministru Kabineta noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā.³⁰ Rakstnieces uzvārds *Bøge* tiek tulkots kā *Bēge*. Burta *ø* atveidei autore piekrīt Snorres Karkones-

²⁷ Milan, Carmen, Bartina, Francesca. *The routledge handbook of translation studies*. London: Routledge, 2013, 214.lpp

²⁸ *Dāņu, norvēģu, zviedru un somu īpašvārdu atveidi latviešu valodā*. Rīga: Norden AB, 2003. 25.lpp

²⁹ Dannemarks, Nilss. *Norvēģu valodas gramatika*. Rīga: Norden, 1995, 12.lpp

³⁰ *Latvijas Republikas tiesību akti "likumi.lv"* Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=85209> [skatīts 18.03.2016]

Svensona piedāvātajam variantam, jo akustiski šis burts ir tuvāks –ē, nevis burtam –o.³¹ Arī šeit primāri tiek ņemta vērā fonētiskā vērtība.

Erlend ir izplatīts vārds Norvēģijā. Šī iemesla dēļ bakalaura darba autore uzskata, ka ir nozīmīgi atveidot šo personvārdu iespējami tuvāk oriģinālam. Tā precīzu tulkošanu noteica fonētiskais skanējums. Arī šeit ir jāņem vērā īsais līdzskanis, kas seko pēc burta *e*, līdz ar to pirmais burts šajā vārdā ir garais patskanis *ē*. Norvēģu valodā visbiežāk līdzskani *d* neizrunā. Šis likums attiecas arī uz attiecīgo personvārdu. Burta *d* vietā priekšējais līdzskanis tiek pavilkts garāks, veidojot dubultlīdzskani –*nn*. Līdz ar to šis vārds latviešu valodā tiek tulkots kā *Ērlenns*.

Vārds *David* ir aizgūts no Bībeles, tādēļ šim vīriešu vārdam jau ir pieņemts tulkojums latviešu valodā. Atzīts tulkojums ir vispārpieņemta tulkojuma versija kādam labi zināmam vārdam, šajā gadījumā *David*, kuru latviešu valodā tulko kā Dāvids. Tādēļ, tulkojot šo vārdu, autore nevadījās pēc fonētisko vērtību nosacījumiem vai patskaņu un līdzskaņu novietojumiem vārdā, bet izvēlējās vispārpieņemto tulkojuma veidu ņemot vērā arī faktoru, ka tas nav norvēģu vārds.

Novelē tulkotie personvārdi:

- Hanna – Hanna
- Silje – Silje
- Erlend – Ērlenns
- David – Dāvids
- Kari Bøge – Kāri Bēge

3.1.2. *Netulkojamu vārdu atveide*

Vārds avotvalodā var apzīmēt kādu lietu vai lietas, kuras ir zināmas mērķvalodā, taču tai nav konkrēts vārds, kas to apzīmē. Tādēļ ir jāmeklē risinājums, kā šo vārdu atveidot mērķvalodā.³² Tulkojumā parādās arī aizvietošanas piemērs. Epizodē, kad Silje klāj brokastu galdu, tiek pieminēts vārds *pålegg*, kuram nav ekvivalenta latviešu valodā. Ar šo vārdu tiek apzīmēti tie produkti, kurus liek uz sviestmaizes: siers, desa, sviests, tomāti u.c. Sākumā tika apskatīti divi piedāvātie varianti šim vārdam – aizdars un pavalgs. Aizdars ir

³¹ *Dāņu, norvēģu, zviedru un somu īpašvārdu atveidi latviešu valodā*. Rīga: Norden AB, 2003. 146.lpp

³² Baker, Mona. *In other words*. London: Routledge, 2001, 21.lpp

taukvielu piedeva ēdienam, kuru var likt arī uz maizes.³³ Tomēr teksta kontekstā vārds *pålegg* sevī ietver plašāku nozīmi. Tiek runāts par dažādiem produktiem, kurus ģimene brokastīs liek uz maizes, tātad šis vārds neder, jo tas apzīmē vienu konkrētu produktu, kas ir kā ēdiena piedeva. Arī pavalgs ir tikai ēdiena piedeva³⁴, kas sevī ietver tikai vienu produktu, līdz ar to, arī šāds tulkojums neatbilst attiecīgajam norvēģu vārdam. Tādēļ tas tiek aizvietots ar tā propozicionālo nozīmi, kas paredz vienu vārdu aizvietot ar vairākiem citiem, kas to paskaidro.³⁵ Tekstā šis vārds tiek tulkots kā “*produkti, ko liek uz maizes*”, jo latviešu valodā nav viens vārds, kas apzīmē visus šos vārdus kopā.

Bakalaura darba autore pievērta uzmanību diviem teikumiem, kuri ietvēra vienu vārdu, kas tika attiecināti uz divām dažādām lietām, tomēr saglabāja vienu un to pašu nozīmi. Šie teikumi seko viens otram un attiecīgi oriģinālvalodā ir: “*Nei, Hanne var alt gammel, siden hun ble alene i skogen så hun **mange** ting med nye øyne. Mor var også synder, hun var også **mange**, hun løy også.*” Latviešu valodā tas tiek tulkots, kā: “*Nē, Hanna tam bija par vecu, kopš viņa viena pati dzīvojās pa mežu, viņa uz daudzām lietām skatījās ar jaunu skatienu. Arī māte bija grēciniece, arī viņa bija viena no daudzajām lietām, arī viņa meloja.*” Pirmajā teikumā ar vārdu *daudz* tiek apzīmētas daudzas lietas. Šīs daudzās lietas tiek pielīdzinātas arī Hannas mātei. Arī viņa ir kā šīs daudzās lietas, tādēļ tulkojot teikumu latviešu valodā, šis vārds tiek aizvietots ar tā ekspresīvo nozīmi, kas attiecas uz noveles varones sajūtām un viņas attieksmi pret māti.

Vēl viena netulkojama vārda piemērs ir *knappenålstikk*, kas parādās šajā teikumā: “*Hun syntes hun merket blikket dens i håndflaten som knappenålstikk.*” Viens no variantiem, ko šis vārds apzīmē ir ļoti mazs caurumiņš, kurā bijusi iedurta adata vai piespraude. Otrs variants ir pēkšņas sāpes kādā vietā ķermenī, kur tikusi iedurta adata.³⁶ Tekstā šis vārds apzīmē putna acu skatienu, ar kādu tas skatījās uz galveno varoni Hannu. Šajā reizē bakalaura darba autore neaizstāja šo vārdu ar vairākiem citiem vārdiem kas to paskaidrotu, bet izvēlējās to tulkot kā “*caururbjošs skatiens*”, kas apzīmē duršanas efektu, kura rezultātā rodas caurums. Līdz ar to teikums tiek tulkots šādi: “*Šķīta, ka, turot putnu plaukstā, Hanna pamanīja tā caururbjošo acu skatienu.*”

³³ Interneta svešvārdu vārdnīca “*vardnica.lv*” Pieejams: <http://www.vardnica.lv/svesvardu-vardnica/a/aizdars> [skatīts 01.04.2016]

³⁴ Turpat

³⁵ Baker, Mona. *In other words*. London: Routledge, 2001, 11.lpp

³⁶ *Cambridge dictionary online*. Pieejams: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/pinprick> [skatīts 15.05.2016]

3.1.3. Liekvārdība un teksta kompresija

Tulkošanas procesā bakalaura darba autore saskārās ar problēmu, kad tekstā tiek atkārtots viens un tas pats vārds pat vairākas reizes vienā teikumā. Norvēģu valoda ir analītiska valoda, kura dažādas gramatiskās attieksmes izsaka ar vārdu kārtību izmaiņšanu vai citu vārdu pievienošanu, nevis locīšanu. Latviešu valodā uz vienu vārdu ir daudz morfēmu, un gramatisko attieksmju atspoguļošanai izmanto locīšanu. Tādēļ tulkojot šīs abas valodas, liekvārdība ir bieža parādība. Lai risinātu šo problēmu, autore izmanto teksta kompresiju, kas paredz saīsināt mērķvalodas tekstu, izlaižot vārdus, kas var radīt liekvārdību.³⁷ Par šo pašu problēmu runā arī Jānis Rozenbergs, uzsverot, ka viena un tā paša vārda vai tās pašas nozīmes vārda atkārtotāšanās teikumā ir stilistiska nevēlamība, no kuras, pēc iespējas, būtu jāatbrīvojas.³⁸ Kāri Bēge tekstā ļoti bieži atkārtoti personvietniekvārdus *viņš* vai *viņa* vienā teikumā, vai teikumos, kas seko viens otram. Šādus teikumus burtiski pārnesot latviešu valodā, rodas liekvārdība, kas ir nevajadzīga, lieku vārdu lietošana,³⁹ un tā ir stilistika nevēlamība daiļliteratūras tekstos. Arī šajā tulkojumā autore pievērš uzmanību literārajai valodai, kas ir pakļauta noteiktiem pareizrakstības un valodas līdzekļu izvēles nosacījumiem.⁴⁰ Šajos nosacījumos ietilpst arī stilistika, kas ir raksturīga literārajai valodai, un šajā gadījumā liekvārdība ir stilistiski nevēlama. Par piemēru var minēt teikumus: “*Viņu pamodināja putns. Viņa gulēja ar seju pret logu un, atverot acis, ieskatījās putnam tieši acīs. Tad viņa pagriezās ar seju pret sienu un pavilka segu līdz pat degunam. Bija sestdiena. Viņa varēja gulēt, cik ilgi vien gribēja. Viņa atkal aizvēra acis.*” Lai risinātu šo problēmu, autore dažos teikumos atteicās no personvietniekvārda *viņa*, un teikums tiek tulkots šādi: “*Viņu pamodināja putns. Viņa gulēja ar seju pret logu un, atverot acis, ieskatījās putnam tieši acīs. Tad pagriezās ar seju pret sienu un pavilka segu līdz pat degunam. Bija sestdiena. Varēja gulēt, cik ilgi vien gribēja. Viņa atkal aizvēra acis.*” Šajā gadījumā aizvietot personvietniekvārdu ar personas vārdu nebija nepieciešams, jo notikumu secība risinās viena pēc otras, un ir skaidrs, ka šajās darbībās ir iesaistīta viena un tā pati persona. Dažos teikumos, kuri seko vēlāk tekstā, autore izvēlējās aizvietot vietniekvārdu *viņa* ar galvenās varones vārdu Hanna vai Silje. Šāds risinājums būtiski nemaina teksta nozīmi, un lasītājs aizvien var sekot līdzi loģiskai notikumu secībai.

³⁷ Zauberga, Ieva. *Tulkošanas teorija profesionāliem tulkoem un tulkotājiem*. Rīga: LU, 2016, 125.lpp

³⁸ Rozenbergs, Jānis. *The stylistics of latvian*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2004, 263.lpp

³⁹ Internetvārdnīca “*vārdnīca.lv*” Pieejams: <http://www.vardnica.lv/svesvardu-vardnica/1/liekvardiba>

[skatīts 05.05.2016]

⁴⁰ Cīrule, Dz, Cīrulis, K. *Latviešu literārās valodas praktikumus*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1982, 3.lpp

Viens no piemēriem, kur vietniekvārds tiek aizvietots ar personas vārdu, ir: “*Hun trodde de ville vise henne noe. Hun hadde hørt om hunder som ledet menneskene.*” , kurš tiek tulkots, kā: “*Viņai likās, ka tie grib kaut ko parādīt. Hanna bija dzirdējusi stāstus par suņiem, kuri saukuši cilvēkus pēc palīdzības.*”

Vietniekvārdu bieža atkārtotā vienā teikumā vai vairākos teikumos pēc kārtas ir raksturīga konstrukcija ģermāņu valodās rakstītiem tekstiem, tādēļ tas nav raksturīgs tikai Kāri Bēges darbos. Šī iemesla dēļ bakalaura darba autore veica konkrētās izmaiņas tekstos, lai teksts lasītājam būtu viegli lasāms.

3.1.4. Frazeoloģismi

Tulkotajās novelēs varam sastapt varoņus, kuri stāsta paši par sevi un autoru, kurš stāsta par noveles varoņiem. Novelēs “Pirmais skolas rudens”, “Putns, kas aizlidoja” un “Ķēde” tiek izmantots 3.personas naratīvs, kad autors stāsta par Hannas un Siljes notikumiem dzīvē un iekšējiem pārdzīvojumiem. Novelē “7 dienas” galvenā varone stāsta pati par sevi, līdz ar to tiek izmantots 1.personas naratīvs, noveles centrā ir galvenais varonis “es”. Šādos daiļliteratūras tekstos frazeoloģismi visbiežāk ir sastopami personāža valodā⁴¹, un Kāri Bēge tos iekļauj arī novelēs, kurās izmanto 3.personas naratīvu. Tekstā autore saskārās arī ar vairākiem frazeoloģismiem, kuri padara valodu dzīvāku un izteismīgāku, brīžiem arī emocionālāku. Taču ņemot vērā to, ka latviešu un norvēģu kultūrās nav krasas atšķirības, lielākā daļa frazeoloģismu nozīmes bija vienādas, līdz ar to tos varēja tulkot burtiski, nezaudējot oriģinālo Kāri Bēges domu, kas tika iekļauta šajā frazeoloģismā. Tomēr dažiem no tiem bakalaura darba autorei bija jāpiemeklē piemērotas nozīmes frazeoloģisms latviešu valodā, jo tie ieguva pavisam citas nozīmes. Tie ir:

- *ble i utakt fra morgenen*
- *lå det som en bølge etter noe*
- *ble liggende, som utbrent*
- *fjærnen var stram*

Attiecīgi pirmajam frazeoloģismam bija jāpiemeklē kāds pavisam cits latviešu valodā, kurš būtu ar to pašu nozīmi, taču otrajam bija jāpiemeklē pretējas nozīmes frazeoloģisms. Trešais un ceturtais nozīmes ziņā ir ļoti līdzīgi, taču tie bija jāprecizē. Lai

⁴¹ *Internevārdnīca “letonika.lv”* Pieejams: <http://letonika.lv> [skatīts 25.03.2016]

veiktu kādas izmaiņas, ir jāapskata teksta konteksts kopumā, kas ļautu saprast, vai izmaiņas, kuras autore vēlas veikt, ir pieļaujamas un adekvātas.⁴² Trešo frazeoloģismu burtiski tulkojot, tas būtu loģisks un saprotams, taču tam tiek piemeklēts atbilstošs latviešu valodai, līdz ar to šajā nodaļā viss tiek tulkots, balstoties uz nozīmes vērtību, nevis vārda vērtību. Autore piekrīt Teodoram Seivoram, ka tulkotājs var tekstā iekļaut tādus frazeoloģismus, kuri atbilst mērķvalodai un kuri sakrīt ar avottekstā izteikto nozīmi, tomēr nedrīkst pazaudēt rakstnieces individuālo stilu, t.i. frazeoloģisms nedrīkst atšķirties arī stilistiski.⁴³

“*Ble i utakt fra noe*” nozīmē būt ārpus ritma vai būt ārpus kādam noteiktam rāimim. Amerikāņu teorētiķis Pīters Fosets (*Peter Fawcett*) akcentē teksta kontekstuālās nozīmes iegūšanas nozīmīgumu, lai varētu piemeklēt atbilstošu tulkojumu mērķvalodā šāda veida frazeoloģismiem. Notikumā, kurā šis izteiciens tiek lietots, galvenā varone Silje apraksta rītu, kāds viņai patiktu vislabāk un kāds būtu vissliktākais rīts, kāds vien varētu būt. Lai gan tekstā pirmais tiek aprakstīts rīts, kurš Siljei patīk vislabāk un kurā ir sastopams konkrētais frazeoloģisms, autore izvēlējās sākumā tulkot teksta daļu, kurā ir aprakstīts vissliktākais rīts, kāds varētu būt. Šie apraksti ir pretstatā viens otram un, saprotot to, kāds rīts Siljei noteikti nepatīk, ir vieglāk saprast to, kāds rīts viņai vislabāk patiktu un attiecīgi kāds būtu visatbilstošākais tulkojums frazeoloģismam “*ble i utakt fra noe*”. Vissliktākā rīta scenāriju galvenā varone apraksta kā tādu, kad viņai ierastos virtuvē pārāk agri, kamēr māte vai tēvs vēl novāc galdu no vakardienas vakariņām, un viņai pašai būtu jāgatavo sev brokastis un jāgaida, kad atnāks visi pārējie. Līdz ar to autore secina, ka viņai nepatīk gaidīt, kad sāksies brokastis, kad visi būs apsēdušies pie galda un vēl to saklāt. Tātad pretēji viņai patiktu ierasties virtuvē, kad viss jau ir gatavs un viņai tikai jāapsēžas pie galda un jāsāk ēst. Tad laiks paietu nemanot. Un teikums tiek tulkots šādi: “*Kādu brīdi māte un tēvs sēdēja, ilgi gaidīja Silji, un tā viņiem rīts pagāja nemanot.*”

“*Lå det som en bølge etter noe*” atrodas tekstā, kur Silje apraksta tēva rīta rituālus. Viņš ir rīta putns, un viss rīts viņam paiet diezgan mierīgi. Ja arī kādam ir kādi satraukumi, tad kopā ar tēvu var justies mierīgi. Burtiski tulkojot šo frazeoloģismu, tas iegūst to pašu nozīmi, ko latviešu frazeoloģisms “kā pa viņiem”, kas rada satraukuma noskaņu un nav atbilstošs teksta kontekstam. Frazeoloģismam latviešu valodā vajadzētu izteikt miera un apmierinātības sajūtu, un, pēc iespējas, saglabāt sastības ar jūras vai ūdens klātesamību. Tādēļ autore šo teicienu mainīja uz frazeoloģismu “*plūda kā mierīga upe*”.

⁴² Fawcett, Peter. *Translation and Language*. Manchester: St. Jerome Publishing, 2003, 72.lpp

⁴³ Savory, Theodore. *The art of translation*. London: Jonathan Cape, 1968, 55.lpp

“ble liggende, som utbrent” Šis teikums parādās tekstā, kur noveles galvenā varone pēc ilgas raudāšanas beidzot ir aizmigusi. To, kā viņa gulēja, varone apraksta ar šo frazeoloģismu, kurš burtiski nozīmē “gulēt kā izdegušai”. Tomēr bakalaura darba autore šim tulkojumam atrada atbilstošāku piemēru, jo latviešu valodā šis vārdu savienojums uz šādu darbību nav attiecināms. Lai arī tekstā burtisks tulkojums būtu loģisks un saprotams *“es gulēju kā izdegusi”*, tomēr tam tika piedēvēts latviešu valodai atbilstošāks frazeoloģisms *“gulēt kā nosistam”*, kas iegūst to pašu nozīmi, un autore ir pieturējusies pie sava izvirzītā mērķa, tulkot burtiski, par galveno prioritāti izvirzot teksta nozīmes vērtību.

“fjærnen var stram” burtiski nozīmē *“spalvas bija sastingušas”*. Šo izteicienu sastopam tekstā par Silji, kurai kāda piedzīvojuma laikā izjuta tādas emocijas, pēc kurām visbiežāk cilvēkiem saceļas spalviņas uz rokām un citām ķermeņa daļām. Par šādām emocijām un ķermeņa reakciju latvieši visbiežāk saka, ka ir uzmetusies zosāda. Tādēļ šo frazeoloģismu autore izvēlējās tulkot, kā *“uzmetusies zosāda”*.

Teksts kopumā ir ļoti aprakstošs un satur daudz mākslinieciskos izteiksmes līdzekļus, tādus kā epiteti, salīdzinājumi un personifikācija, tādēļ frazeoloģismi nav bieži sastopami. Kā jau autore minēja, latviešu un norvēģu kultūrai ir cieša saikne, tādēļ daudziem frazeoloģismiem tiek piedēvētas tās pašas nozīmes. Autore tekstā saskārās arī ar tādiem frazeoloģismiem, kā:

- būt papildītam,
- kā pa miglu
- būt ieslodzītam laikā
- parādīties pār sliekšni
- skatīties ar citām acīm
- meklēt pa pēdām
- sagriezt visu kājām gaisā
- aprakt veselo saprātu
- u.c.

Ņemot vērā, ka lielākā daļa frazeoloģismu veidojās 18. – 19.gs, laikā, kad latviešu valoda ilgu gadu bijusi attiecībās ar tādām valodām, kā vācu, zviedru, poļu un krievu, tā daudzus vārdus, tai skaitā izteicienus, aizņēmas no šīm valodām.⁴⁴ Arī starp zviedru un norvēģu valodām pastāv ciešas attiecības, kas autorei liek secināt, ka tās pašas frāzes, kuras latvieši ir paņēmuši no zviedru valodas, tāpat tiek lietotas arī norvēģu valodā.

⁴⁴ Veisbergs, Andrejs. *Phraseological borrowing*. Berlin: Logos Verlag Berlin GmbH, 2012, 19.lpp

3.2. Sintakse

Iepazīstot Ievas Zaubergas tulkošanas konceptu uzskaitījumu, bakalaura darba autore sintakses jeb gramatiskās konstrukcijas problēmas risināšanai izvēlējās skoposa teoriju. Skopos teoriju izmanto, kad mērķvalodas vēlamais mērķis un funkcija nosaka tulkošanas metodi un stratēģiju.⁴⁵ Viens no tulkošanas uzdevumiem ir risināt problēmas, kuras skar gramatiskās konstrukcijas, lai lasītājam būtu viegli lasīt tulkoto darbu. Pēc Jūdžīna Naida domām, labs tulkojums ir tāds, par kuru nevar pateikt, ka tas ir tulkojums.⁴⁶ Tāpēc lielu lomu tulkojuma kvalitātes noteikšanā spēlē gramatiskās konstrukcijas, kuras var palīdzēt tekstam būt plūstošam, neapstādinot lasītāju vietās, kur tas nav nepieciešams, vai mulsināt lasītāju ar svešām konstrukcijām, kuras ir aizgūtas no avotteksta. Mona Beikere runā par gramatiskām nepieciešamībām, kuras rodas tulkošanas procesā. Ja leksiskās izvēles ir vairāk, kā iespēja kaut ko mainīt, izmaiņas gramatiskajās konstrukcijās ir obligātas.⁴⁷

Tulkošanas procesā bakalaura darba autore pievērsa uzmanību tam, ka Kāri Bēge bieži veido garus, saliktus teikumus. Šāda gramatiska konstrukcija ir bieži sastopama norvēģu daiļliteratūras tekstos, kā arī Skandināvu literatūrā kopumā. Mērķvalodā šādas teikuma konstrukcijas nav bieži sastopamas, tādēļ dažās vietās tika izmantota iespēja teikumu sadalīt divās daļās. Stila ziņā plaša apjoma salikti teikumi nav izdevīgi. Tādos gadījumos lietderīgāk tos ir sadalīt, lai doma kļūtu saprotamāka.⁴⁸

Par piemēru var minēt šādu teikumu: *“Vienā taktī ar aizkaru svārstībām cauri domām slīd vēl vairāk atmiņas, un tās lika asarām atkal tecēt, jo tās aizskāra cerību, cerībai ir grūti iziet cauri vilšanās sajūtām un tikt neskartai.”* Norvēģu tekstā tas ir viens garš teikums, kurš sevī ietver divas krasi atšķirīgas nozīmes. To, kāpēc norvēģu valodā tas ir pieņemami, bet latviešu lasītājam tas varētu šķist pārāk garš teikums, var izskaidrot ar valodas fonētisko skanējumu. Norvēģu valodas izruna ir melodiska un teikuma beigās intonācija visbiežāk iet uz augšu. Bet latviešu valodā teikuma beigas tiek iezīmētas ar lejupslīdošu intonāciju. Arī šajā teikumā intonācijai būtu jāiet uz leju, tomēr komats mulsinoši norāda uz šī paša teikuma turpinājumu vai tā paskaidrojumu. Tā kā paskaidrojums neseko, tad bakalaura darba autore šīs divas teikuma konstrukcijas atdala ar punktu, un šis teikums tiek tulkots šādi: *“Vienā taktī ar aizkaru svārstībām, caur domām*

⁴⁵ Zauberga, Ieva. *Theoretical tools for professional translators*. Rīga, 2004. 127-179.lpp

⁴⁶ Nida, Eudine. *The theory and the practice of translation*. Wesltea: Leiden 1982. 22.lpp Pieejams: <https://www.scribd.com/doc/6409197/Nida-E-a-Taber-C-R-The-Theory-and-the-Practice-of-Translation>

⁴⁷ Baker, Mona. *In other words*. London: Routledge, 2011, 94.lpp

⁴⁸ Cīrule, Dz, Cīrulis, K. *Latviešu literārās valodas praktikums*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1982, 151.lpp

slīd vēl vairāk atmiņu, kuras atkal lika tecēt asarām, jo tās aizskāra cerību. Cerībai ir grūti iziet cauri vilšanās sajūtām un tikt neskartai.”

Tāpat par piemēru var minēt teikumu: *“Tad es atvēru skapīti un uzmanīgi paņēmu rokās dažus krāsu gabaliņus, un, lai gan es kaut kam tādām biju par lielu, es vienu no tiem iebāzu mutē, krāsām bija garša!”* Šajā teikumā noveles galvenā varone atklāj to, ka krāsām bija garša. Tas viņai bija kā pārsteigums, uz ko norāda teikuma beigās liktā izsaukuma zīme. Lai šo pārsteigumu iezīmētu latviešu tekstā, tas tika atdalīts ar punktu, lai pastiprinātu pārsteiguma efektu, un lai tas nesaplūstu kopā ar pārējo teikuma daļu, kur ir aprakstīts process, kā viņa tiek līdz krāsas nogaršošanai. Teikums tiek pārveidots šādi: *“Tad es atvēru skapīti un uzmanīgi paņēmu rokās dažus krāsu gabaliņus, un, lai gan es kaut kam tādām biju par lielu, es vienu no tiem iebāzu mutē. Krāsām bija garša!”* Dažos teikumos tika ietvertas divas pavisam patstāvīgas teikuma daļas, kuras tika attiecinātas uz pavisam citām lietām. Piemēram, var minēt šo teikumu: *“Es ieskatījos mātei tieši acīs, redzētie iespaidi joprojām cieši saistās ar viņas ādas smaržu.”* Teikums par redzētajiem iespaidiem jau vēsta par viņas atmiņām. Ieskatīšanās mātes acīs notiek šajā brīdī, taču atmiņas ir kāds notikums no pagātnes. Lai iezīmētu šo starpību, bakalaura darba autore šos teikumus atdalīja ar punktu.

Ņemot vērā to, ka bakalaura darba autore par savu uzdevumu izvirzīja radīt tulkojumu, kas pēc iespējas tuvāk atspoguļo Kāri Bēges rakstīšanas stilu un vēstījumu, kuru sniedz viņas sarakstītās noveles, tiek saīsināti tikai tie teikumi, kuri neatbilst latviešu valodas gramatiskajiem nosacījumiem un neatbilst jau minētajam fonētiskajam aspektam. Tomēr saglabājot šos garos teikumus, tas var rasties problēma, kura tiek apskatīta 3.1.3. nodaļā par liekvārdību.

4. KĀRI BĒGES NOVELU TULKOJUMS

Pirmais skolas rudens

Viņu pamodināja putns. Viņa gulēja ar seju pret logu un, atverot acis, ieskatījās putnam tieši acīs. Tad pagriezās ar seju pret sienu un pavilka segu līdz pat degunam. Bija sestdiena. Varēja gulēt, cik ilgi vien gribēja. Viņa atkal aizvēra acis. Putns sāka knābāt pa loga rūti. Viņa pagriezās atpakaļ, lai to redzētu. Likās, ka putns bija aizņemts ar knābāšanu, bet katru reizi, kad rimās, tas skatījās uz meiteni. Hannai nepatika zīlītes. Biezās, melnās acis izskatījās draudošas un nicinošas. Izvairīties no tām bija tikpat neiespējami, kā izvairīties no sirdsapziņas. Kad viņa ēda pusdienas, zīlītes sēdēja putnu barotavā pie virtuves loga. Kad viņa bija ārā, tās sekoja viņai kā ziemā, tā vasarā. Tikai pavasarī putniņi ļāva viņai atpūsties no skatieniem, tā vietā tie meiteni piesaistīja ar dziesmām, saucot, žēlojoties un aicinot. Šķita, ka tie grib ko parādīt. Hanna bija dzirdējusi stāstus par suņiem, kuri saukuši pēc cilvēku palīdzības. Bet pavasarī putni vairs negribēja viņu ne redzēt, ne satikt. Pavasarī tie piepildīja gaisu pilnu ar dziesmu: Dzīve ir kaut kur citur! Dzīve ir kaut kur citur!

Viņa piecēlās no gultas un piegāja pie loga. Putns sēdēja turpat. Kādu mirkli viņi skatījās viens uz otru. “Vai esmu kaut ko izdarījusi?” viņa čukstus vaicāja putnam. Bet, tiklīdz to izteica, jutās kā melojusi. Nenolaidis melnās, nicinājuma pilnās acis no meitenes, putns atviegloti aizlidoja, nolemjot viņu kaut kam neredzamam, nesaprotamam. Aiz loga bija migla. Zāle gandrīz nekustējās. Migla bija kā nebeidzami liels piliens, kas, krītot no kalniem, tūlīt pieskarsies zemei. Koki, zarus pacēlušī uz augšu, visiem spēkiem turēja miglu. Vistālākos migla bija apņēmusi tik cieši, ka to galotnes bija gandrīz neredzamas. Tikai dzeltenās lapas spīdēja. Hanna uzlika plaukstu uz loga rūts. Visvairāk viņai gribējās raudāt, bet asaru nebija. Viņa vairs nespēja būt bēdīga, jo arī tad tie būtu meli. Agrāk viss bija vienkārši. Visbiežāk viņa bija priecīga, bet, kad nebija, tad zināja, kāpēc bēdājās. Nekādu šaubu, nekādas svārstīšanās par to nekad nebija, - vai nu viens, vai otrs. Vēl joprojām bija iespēja sevi mierināt.

Viņa domāja par vienu no tēva pasakām: kāda māte dzīvoja viena pati ar savu dēlu. Viņi dzīvoja mežā, tālu prom no cilvēkiem. Tēvs bija miris, viņi bija tikai divi vien. Bieži

izsalkuši un nosaluši, bet vienmēr tika ar to galā, jo palīdzēja viens otram. Taču kādu dienu zēns sāka iet pats savu ceļu, un mātes dzīve kļuva grūtāka. Viņš vairs vienmēr nebija pie viņas, lai varētu palīdzēt. Katru reizi, kad zēns aizgāja, māte baidījās, ka kaut kas varētu notikt. Dziļi mežā dzīvoja trollis. Katru vakaru māte lūdza, lai eņģelis pasargā zēnu no troļļa. Viņa raudāja un lūdza, lai zēns atgrieztos mājās. Vakarā dēls lūdza mātei piedošanu un teica, ka mīl viņu un ka viņa esot vislabākā visā pasaulē. Bet no rītiem zēns tik un tā devās prom. Kādu dienu viņš satika lielo trolli, kurš gribēja viņu nolaupīt. Trollis izrāva koku ar visām saknēm un ar to sita zēnu. Bet zēns nedomāja, jo eņģelis bija dzirdējis mātes lūgšanas un aplika savu neredzamo roku ap viņu. Tomēr ikreiz, kad troļļa sitiens viņu skāra, tas sadalīja zēnu pa daļām. Sākumā divās, tad četrās, astoņās, līdz zēns tika sadalīts tik daudzās daļās, ka tās mētājās visapkārt, un trollis vairs nespēja pacelt koku sišanai un devās atpakaļ kalnos. Kad zēns vakarā pārradās mājās, māte redzēja, kas bija noticis. Drēbes bija driskās, un augums bija noklāts ar rētām. “Tagad tu esi saticis lielo zvēru,” teica māte. “Jā, tagad es esmu saticis trolli,” atbildēja zēns. Un, kā parasti, lūdza mātei piedošanu un teica, cik ļoti viņu mīl. Tāda bija pasaka, vismaz tādu viņa to atceras. Kad tēvs bija beidzis to stāstīt, viņš, kā ierasts, pasmaidīja un paliecās uz priekšu, lai viņu noskūpstītu un novēlētu labu nakti. Tad viņš izslēdza gaismu un aizgāja. Tajā naktī viņa stundām ilgi raudāja zem savas dūnu segas, neizdvešot ne skaņas, nesaprotot, kādēļ raud. Viņa ļoti daudz par to bija raudājusi, ka pār viņu nāca atklāsme, un viņa sāka saprast, kāpēc raud. Tas bija tāpēc, ka zēns tika sadalīts gabalos, un neviens neteica, ka viņš atkal tika savienots. Un, ja arī viņš būtu savienots atpakaļ, viņš tomēr bija sadalīts gabalos, un ko tādu cilvēks nekad neaizmirst. Kopš tā laika zēns varēja tikai melot, jo viss, ko viņš teica, nevarēja būt ne pilnīgs, ne patiess. Visvairāk zēnu bija ievainojusi viņa mātes mīlestība un labie spēki, kas turēja savu neredzamo roku pār viņu. Lai arī stāsts bija beidzies, un zēna māte un Hannas pašas tēvs ticēja, ka zēns bija pārradies mājās uz visiem laikiem, un viss bija labi, Hanna zināja, ka stāsts nebeidzami turpinās realitātē. Katru dienu zēns ietu, un katru vakaru nožēla kļuva pašsaprotamāka, līdz zēns pazustu mežā. Māte atkal sēdētu viena un raudātu par savu dēlu, kurš bija melojis. Gan māte, gan zēns bija kā sašķelti gabalos uz mūžu. Bet ko bija izdarījusi Hanna un kurš bija tas trollis, kas viņu sašķēla gabalos? Trolli, kurš Ēdenes dārzā sašķēla Ādamu un Ievu un dzīvoja viņos pašos, sauca par “vēlmi zināt”. To viņa bija dzirdējusi svētdienas skolā. Bet kas bija tas, kas mocīja viņu un kā viņa to varētu izdzīt? Zēna māte vienmēr teica, lai dēls viens pats neiet uz mežu, tādēļ viņš zināja, kas viņam jānožēlo. Bet Hannas māte neko nebija teikusi, vismaz ne tā, lai viņa to būtu sapratusi. “Tu taču saproti, ko es ar to domāju, vai ne?” tā sacītu māte. Un Hanna ierasti

piekrītoši pamātu ar galvu, jo māte to izteica tā, it kā nesaprast būtu pašai nezinot apēst ābolu. Tas būtu ārpus visiem rāmjiem. Dažkārt vakaros uznāca bēdas, kuras viņa varētu saukt par Lielajām bēdām, tās nāca pār viņu, un reiz viņa tās sajuta pavisam tuvu. Viņa ar nepacietību tās gaidīja, gluži kā sapni. No bēdām radās vēlme izdzīt no sevis ārā ļaunumu, un vienlaikus viņa atcerējās, tādu lietu kā piedošana. Viņa piecēlās un steidzās pie saviem vecākiem. Kad viņa atvēra dzīvojamās istabas durvis, sajuta, ka visa istaba ir piepildīta ar gaismu un piedošanu. Vismaz tā viņa sākumā jutās. Tad Hanna apgūlās blakus mammai, raudāja un lūdza piedošanu. Kad māte jautāja, par ko viņa lūdz piedošanu, Hanna centās atcerēties kādu nepaklausību, kas varēja būt notikusi nedēļas laikā, un uzreiz viņu pārņēma līdzīga sajūta tai, kāda varētu būt putnam, kad tam jautāja, vai viņa kaut ko izdarījusi. Kamēr viņa atbildēja, pati sajuta, ka tā nav patiesība. Māte viņu steidzīgi mierināja un smaidīja, citādāk nekā dienā. “Tagad par to nedomā, tas nav tik svarīgi. Tev nav tā jāraud, nekas slikts jau nav noticis. Ej nu tagad atpakaļ un gulī. Labi?” Tā kā Hanna ticēja, ka mamma zina visu, viņa domāja, ka māte saprata, ko Hanna no viņas gribēja, un, kad māte nepalīdzēja izdzīt ļaunumu, viņa domāja, ka māte grib, lai ļaunums paliek viņā un dara viņai sāpes. Guļot gultā, viņa iztēlojās Sniegbaltītes pamāti – neglītu kā raganu, ar saindēto ābolu rokā. Bet Hannas māte nebija neglīta. Vakaros viņa bija it kā apzeltīta. Māte un tēvs, līdzās viens otram, savā pasaulē.

Pēc kāda laika Lielās bēdas nebija kļuvušas lielākas, arī dziļais miegs ne. Bija iestājies kas līdzīgs iekšējam rudenim. Reizēm viņa mātē saskatīja divus atšķirīgus cilvēkus – dienā māti, vakarā karalieni savā karaļvalstī. Hanna zināja, ka bez viņas iekšējais trollis bija saplosījies un sadalījies arī vēl citus cilvēkus, bet viņa vairs nevarēja ilgāk domāt par māti, jo domas jau bija tālu prom mežā. Viņu netraucēja ne bēdas, ne prieki, ne siltums, ne aukstums. Un, tā kā viņa nevarēja izmainīt pasauli, viņa centās pielāgoties visam jaunajam. Pielāgoties tam, ka šajā pasaulē viss ir iespējams, un nekas nav piespiedu kārtā. Pielāgoties tam, ka cilvēki izauga drošībā un nekad neatrada ceļu atpakaļ. Un ka patiesība pieaugušajam ir tā pati patiesība, kas mazulim.

Viņa ģērbās. Apsēdās uz gultas malas un lēnām vilka drēbes. Viss bija auksts un mitrs, viss niezēja. Kādu mirkli viņa mierīgi sēdēja un mēģināja saprast. Viss bija tā, kā tam bija jābūt. Tā bija jādzīvo. Cīnīšanās pret nepalīdzētu, tas visu padarītu vēl sliktāku. Vajadzēja tajā visā tikai atrast sevi. Viņa nogāja lejā. Virtuvē bija silti. Kafijas smarža piepildīja telpu. Galds bija saklāts. Māte stāvēja pie plīts un maisīja putru. Viņa smaidot pagriezās pret Hannu. “Labrīt! Vai tu labi gulēji?” Hanna piekrītoši pamāja ar galvu. “Tikpat kaprīza arī šodien? Jā, jā, apsēdies un paēd.” Māte draudzīgi pagrūda viņu uz galda

pusi un atgriezās pie plīts. Zemā balsī viņa dziedāja vienu un to pašu pantiņu atkal un atkal. Hanna nesaprata vārdus. Viņa saspringti sēdēja siltajā virtuvē. Pretēji viņas attieksmei pret aukstumu, pret siltumu viņa bija uzmanīga. Aukstumā viņa spēja atpūsties un atpazīt sevi. Tur viņa varēja būt droša, ka būs viena. Aukstums bija patiesība, siltums – meli, tāpat kā drošība. Ja kāds ir ticis piemulķots un tam tic, ir divreiz sāpīgāk no tās tikt ārā – tikt citā pasaulē.

Tēvs ienāca istabā, piegāja pie mātes un uzmanīgi apgāja viņai apkārt. “Cik garšīgi smaržo!” Viņš ierušināja seju mātes garajos matos. Tad pagriezās pret Hannu. “Un kā šorīt klājas manai otrai mazajai princesei?” Hanna paskatījās uz viņu. “Labi.”

Hannai vienmēr bija grūti, kad vecāki bija priecīgi. Tādos brīžos vienmēr bija grūti pieņemt lēmumu. Vai viņi vēl joprojām tic tādai pasaulei, kādai Hanna pati reiz ticēja? Tādā gadījumā vecākus bija žēl, viņa nebija pārliecināta, ka tie varēs izdzīvot šajā pasaulē. Vai arī tajā aukstajā pasaulē dzīvoja tikai grēki? Nē, Hanna tam jau bija par vecu. Kopš viņa viena pati dzīvojās pa mežu, viņa uz daudzām lietām lūkojās ar jaunu skatu. Arī māte bija grēciniece, viņa arī bija viena no daudzajām lietām, uz kurām Hanna skatījās ar jaunu skatu, arī viņa meloja. “Kā gan es varu būt priecīga, ja tu dari to un to?” tā māte varētu teikt. Un vakaros, kā ierasts, viņa sēdēja, zelta gaismas apspīdēta.

Brokastis beidzot bija galā, un viņa bija gatava sašķelt siltuma spriedzi, atsakoties ēst putru, atsakoties novākt galdu, un, pēc mātes vārdiem, izrādot nepatiku, kad māte pina viņas matus. Beidzot viņa drīkstēja iet ārā. Viņa paņēma savu adīto jaku un izslīdēja ārā pa durvīm. Viņa jau bija ceļā pie ābeles, bet pēc dažiem soļiem viņai nācās griezties atpakaļ. Zālē viņas kājas bija kļuvušas slapjas līdz pat ceļgaliem. Viņa iegāja koridorā, lai paņemtu zābakus. Klusi atvēra durvis, jo negribēja, lai māte atklātu, ka viņa bija izgājusi ārā bez zābakiem, bet bezcerīgi. Virtuvē Hanna dzirdēja vecāku balsis. Viņa piegāja pie durvīm un klausījās. “Tas ir tikai tāds vecums,” teica tēvs, “visi jaunieši ir tādi.” “Nē, es nedomāju tikai par nevērību, viņa šķiet tik bāla un drūma.” “Tev jāatceras, ka šī gada laikā viņa ir ļoti pieaugusi, sākusī iet skolā. Skaidrs, ka tas ir grūti, bet mēs tur neko daudz nevaram darīt. Tam visi iet cauri. Un tu esi darījusi to, kas bija tavos spēkos, lai palīdzētu.” Tētis mēģināja māti mierināt, meklējot atbilstošus vārdus. Arī sava veida melošana, domāja Hanna. “Varbūt ...” Mātes balsī varēja dzirdēt tos dīvainos smieklus, kurus viņa parasti izdvesa, kad mēģināja sevi mierināt. “Bet laiku pa laikam es no tā gandrīz vai baidos. Es domāju, pie kā tas novedīs.” “Tev vienkārši jāatslābinās. Atceries, ka nedrošība un nogurums ir daļa no tā.” Hanna dzirdēja tēva balsi, kad viņš apsēdās mātei cieši klāt, balss bija zema un neskaidra, viņš runāja par viņas drēbēm vai matiem. Hanna klusi uzvilka zābakus, izslīdēja

ārā pa durvīm un aizskrēja pie ābeles. Viņa skaitīja soļus: ja viņa pieskrēja pie koka ar mazāk kā trīsdesmit soļiem, tad viņa savu uzdevumu bija izpildījusi. Pēdējie soļi kļuva mazāki un mazāki, it kā ķermenis gribētu ko citu nekā prāts. 29. solī viņa apstājās dažus metrus no koka. Aizturēja elpu un, saraukusi pieri, skatījās sev apkārt. No koku galotnes atrāvās vārna un ar plašu spārnu vēzienu pārlidoja pāri zemei. Anna izelpoja un atslābinājās, tad mierīgi gāja tālāk. 31., 32., 33. 36. solī viņa bija kokam tieši priekšā. Tad viņa uzkāpa tajā un nozuda starp zariem. Mirkli pēc tam atvērās mājas durvis, māte pabāza galvu ārā un paskatījās apkārt uz visām pusēm. "Hanna!" viņa sauca. Hanna pēc mātes balss zināja, ka viņa negaida atbildi. Māte iznāca uz lieveņa, paņēma slotu un nedaudz paslaucīja, sakārtoja kājslauķi un iegāja atpakaļ iekšā. Hanna sēdēja, noslēpusies kokā, tā, lai vecāki neredzētu, lai putni neredzētu, - viena pati ar sevi un oktobra miglu.

Hanna posās uz skolu. Migla joprojām cieši turējās starp kokiem. Bija gandrīz tumšs. Meitene nervozi knosījās, dūsmīgi kasīja ādu. Kamēr Hanna ģērbās, istabā ienāca māte, novilka drēbes, kuras bija izvēlējusies Hanna, un atrada citas. Zeķubikses, vilnas bikses, kreklis un vilnas džemperis. Jo mazāk drēbju viņa uzvilka, jo aukstāk bija. Dažkārt bija neiespējami ar savu ķermeni sadzīvot. Viņa slaucīja muti, mēģinot noberzt olas paliekas. Viņa necieta olas. Baltuma garša bija pārāk vāja, bet dzeltenuma par stipru. Un, lai gan pēc zobu tīrīšanas gļotaino diegu nolika uz šķīvjā, viņai mutē tik un tā palika tā sajūta. Neskaidrs nelabums, kas spēcīgi gāja lejā pa kaklu. Un beigās glāze piena, ledaini auksta un pārāk liela. Ēdiena smarža, ievelkot elpu. Un gaisā tā riebīgā smarža, kas atgādina sieru. Hanna izvilka ābolu no somas un ēda tā, lai aizmirstu par brokastīm un savu ķermeni, ēda tik ilgi, kamēr viņa bija pilna ar aukstu, tīru sulu.

Skola atradās otrpus meža biezoknim, un viņa turp gāja viena pati. Neviens cits bērns nedzīvoja viņas pusē. Agrāk viņai bija bail no meža, tumsā viņa pat neuzdrošinājās iziet uz lieveņa un vienmēr aizvilka istabas logiem aizkarus. Kad pazuda prieks, izzuda arī bailes. Katru rītu viņa klusībā mēdza kādu brīdi stāvēt mežā. Katru rītu viņa domāja par zēnu. Domāja, ka arī viņa kādu dienu gribētu pārvākties uz mežu. Nogulties zem koka un gaidīt, kad iestāsies tumsa. Noģērbties, lai būtu auksti un mierīgi. Vairs neēst. Vairs nerunāt.

Kamēr viņa vēl bija mežā, dzirdēja noskanam skolas zvanu. Kā parasti viņa ieradās par vēlu. Kā parasti viņa, pirms gāja iekšā klasē, kādu brīdi stāvēja ārā. Dīvaini iedomāties, cik citādāk viss varēja būt, lai gan tas bija tepat, tik tuvu. Aiz sienas otrā pusē varēja dzirdēt balsu dūkoņu, telpa bija pilna ar smaržu, visi kaut ko gribēja viens no otra, vairs nekam nebija vietas. Klase bija vieta, kur nekas nenotika, tikai vējš lēni šūpināja aizkarus,

vai lapa, kas čaukstēja aiz sētas. Viņa lēni gāja iekšā klasē, mēģināja pievērst uzmanību tam, kā viss izmainījās, kad viņa iegāja. No sākuma durvju rokturis un nelielie tauriņi vēderā, viņai ejot un atverot durvis. Tad akmens grīdas un mazgājamā spaiņa smarža. Tad viss sāka izzust. Pie klases durvīm viss jau bija pavisam prom. Visas drēbes, kas karājās ārpusē, piepildīja viņu ar smaržu, vairāk, nekā viņa spēja sevī ieelpot. Vilna un metāls, cepts speķis, brūnā siera saldenā smarža, slapji gumijas zābaki, skābs piens, indiešu parfimērija, kaķu čuras, sapuvusi zivs. Viņa piekļāvēja pie durvīm un gaidīja, kad skolotāja sauks. Tad atvēra durvis un kādu brīdi stāvēja, pirms iegāja iekšā un apsēdās. Visi skatījās uz viņu. Bet viņai tas netraucēja. Nevienam nebija putna skatiens, neviens neko nezināja. “Kur tu biji? Kāpēc tu atkal nokavēji?” Uz šiem jautājumiem viņai pat nevajadzēja atbildēt. Neviens nespēja no viņas izvilināt to, ko viņa turēja sevī, ja vienīgi viņa pati to vēlējās. Skolotājam vairs nebija tā stingrā skatiena, ar kādu viņa skatījās uz Hannu sākumā, viņa vairs neko nejautāja. Viņas acu zīlītes šaudījās, mēģinot izvairīties no Hannas.

Pēdējā stunda bija vizuālā māksla. Viņiem izdalīja krāsu kārbīņas un zīmuļus, un katram savu glāzi. Bija jāglezno rudens. Hanna ilgi sēdēja un domāja, skatījās, kā pārējie glezno kokus un lapas, un augļu dārzus. Lai arī kā viņi centās, tas nebija rudens. Rudens bija miers. Rudens bija aukstā ābola sula. Tas, ko viņi gleznoja, bija neskaidrs un pieblīvets un pārāk silts. Hanna nolika otu malā, paņēma zīmuli un caurspīdīgo lineālu. Tad viņa uzzīmēja četras tievas svītras pāri lapai. Pēc brīža vēl četras, kuras krustojās ar pirmajām strīpām. Tad sēdēja un ilgi skatījās uz zīmējumu. Nolika zīmuli. Skolotāja pagriezās un pienāca pie viņas. “Bet vai tad tu negleznosi?” viņa jautāja un skatījās uz Hannu. Hanna neatbildēja. Skolotāja paņēma krēslu un apsēdās viņai līdās. “Vai tas, ko tu uzzīmēji, ir cietums?” “Rudens ir līdzīgs cietumam, kurā mūs iesloga?” Hanna satraucās. Viņas āda bija pavisam silta tajā pusē, kura bija vistuvāk skolotājam. Viņa uzmanīgi elpoja, baidoties smaržu paturēt pārāk ilgi sevī. Skolotājam piemita silta smarža, tomēr tik un tā tīra. Hanna pagriezās pret skolotāju. Viņa redzēja skolotājas acis tuvu savām, ne zaļas, ne zilas, bet tik un tā skaidras. Tām apkārt nedaudz tumšāki pavedieni. Hanna domāja par kartona loksnēm, kuras viņi izmantoja, lai izveidotu dzijas pušķi. Tāpat izskatījās skolotājas acis. Hanna domāja par adatu, kuru viņi izmantoja, lai ieadītu caurumos diegu, ieskatījās skolotājā, skolēnos. Tāpat melnā atklāšana kļuva mazāka un gaišāka. Hanna paskatījās uz papīru. “Tas nav cietums.” “Bet tu mēdzi tik laba zīmēt.” Hanna neatbildēja. Skolotāja piecēlās un nolika krēslu atpakaļ. “Vai tu vienkārši nevari gleznot savu gleznu?” Hanna

atvēra savu kārbīņu un sajauca kopā zilo un pelēko krāsu. Tad viņa iemērca otu ūdenī, pēc tam dziļi krāsas tūbiņā un krāsoja lapu gaišu, gaišu. Pēc tam uzgleznoja četrus mazus punktiņus, katru savā lapas stūrī. Dzeltēnā krāsa atkāpās no slapjā papīra, attālākajās malās kļuva zaļa. Viņa ātri iezīmēja melnu punktu dzeltenajā krāsā. Skolotāja skatījās uz Hannas lapu, kurā bija uzgleznotas četras acis.

Nozvanīja zvans, visi piecēlās un sāka vākt mantas kopā, zīmējumiem vairs nebija nozīmes, pat skolotāja par tiem aizmirsā. Hanna piesardzīgi satvēra zīmējumu un ielika to atkritumu kastē tā, lai neviens neredz. Pēc tam viņa ielika krāsas savā plauktiņā un aizgāja nomazgāt rokas. Slaukot rokas, spogulī ieraudzīja savu atspulgu. Viņa redzēja, ka arī viņas acis bija caurspīdīgas, atvērtas un jautājošas, tāpat kā skolotājas acis. Viņa brīdi skatījās uz sevi, tad steidzās atpakaļ uz savu vietu, sakrāmēja mantas un pazuda ārā pa durvīm kopā ar pārējiem skolēniem.

Nonākot mežā viņa palēnināja tempu, apsēdās uz kāda akmens un saņēma galvu rokās. Ar aizvērtām acīm viņa redzēja uzzīmēto rudens bildi, kurā bija uzzīmētas četras acis. Domās viņa mēģināja zīmējumu sadalīt gabaliņos. Kāpēc viņa to nesadalīja gabalos iepriekš? Kāpēc viņa to mēģināja satvert kopā? Tādu, kā skolotāja to redzēja. Skolotājas acis un viņas pašas acis spogulī, jautājošas, nedrošas, pacietīgas, kā putna dziesma pavasarī. Viņa pagriezās un gāja tālāk. Apstājās pie kāda akmens tumšākās puses un mēģināja nonākt atpakaļ te – savā patiesajā pasaulē. Viņa mēģināja ieraudzīt savu trolli, bet kaut kā pietrūka, domas nevirzījās kā parasti. Viņa uzreiz saprata, kas tam ir par iemeslu. Neviens putns viņai šodien nebija sekojis pa ceļam uz skolu! Viņa paskatījās sev apkārt, bet viss bija tumšs un tukšs. Tad viņa izdzirda kādu skaņu. Lapās kāds kustējās. Sekojot skaņai, viņa pagājās kādu gabaliņu dziļāk mežā. Tieši viņai priekšā uz muguras gulēja putns. Viņa uzmanīgi tam pieskārs. Tā bija zīlīte. Viņa atrāvās, jo baidījās, ka tā mirusi. Viņa paņēma to rokās un uzelpoja virsū savu dvašu. Pēkšņi putns atvēra acis un ieskatījās Hannā. Viņa to atbrīvoja un aizlika rokas aiz muguras, it kā būtu apdedzinājusies. Putns pavicināja spārnus, kustināja kājiņas, ne mirkli nenovēršot skatienu no meitenes. Tad viņa ātri paņēma putnu rokās, ar vienu roku turēja putna ķermeni, bet ar otru pieturēja galvu. Šķita, ka, turot putnu plaukstā, Hanna pamanīja tā caururbjošo acu skatienu. Tad viņa to noglāstīja. Pārsteigta par to, cik viegli tas izdevās, viņa to noglāstīja vēl vienu reizi. Tad noņēma rokas. Spalvas bija nekārtīgas, acu skatiens raudzījās tālumā. Viņa noliecās pie putna, plakstiņi izskatījās it kā salikti no tūkstoš mazām, brūnām pērlītēm. Viņa nolika putnu zemē un aizgriezās, gāja tālāk, dīvaini atvieglota.

Viņa gaitenī pakarināja savas drēbes. Māte atvēra virtuves durvis un uzsmaidīja viņai: “Vai tu tā esi? Jauki! Ēdiens ir tieši gatavs. Ej un nomazgā rokas.” Hanna pasmaržoja savas plaukstas, tās bija ieguvušas jaunu meža smaržu.

Slaukot rokas dvielī, viņa vēlreiz paskatījās spogulī. Tad ilgi stāvēja un skatījās. Acis izskatījās blīvas un tumšas. Pavisam mierīgas. Kā mežs.

Putns, kas aizlidoja.

Viņa spēlējās ar segu, it kā tā būtu sniega ala kaut kur tālu ārpusē, vienmēr noklāta ar ledu. Alā bija drošība. Pavisam mierīgi gulot, viņa sajuta sevī mirdzošu siltumu. Kad viņa tā kādu laiciņu bija gulējusi, alu caurstrāvoja gaisma. Kļuva tik gaišs, ka bija viegli iedomāties ārā ledu un stipru vēju. Mājā bija kluss, gaišākās vietas viņas segā vēlprojām bija tumšas kā nakts. Viņa atkal ieprīma miegā, kā ronīs uz peldoša ledus gabala. Rinņoja zem ledus virsmas, peldot dziļāk ūdens dziļēs. Ar strauju pleznas kustību viņa atkal cēlās. Lēni plūstot atpakaļ uz ledus virsmu, viņa paskatījās uz augšu un redzēja starojošu burbuļu spirāli. Ik pa laikam viņa uzpeldēja līdz āliņģim, uzturējās krustpunktā starp gaisu un ūdeni pietiekami ilgi, lai dzirdētu, ka mājā vēl joprojām ir klusums vai ka gaisma vēl ir ceļā uz rītu.

Viņa pamodās no tā, ka atvērās durvis. Mati bija slapji no sviedriem, un viņa tiecās izlīst ārā no segas. Viņa redzēja māti stāvam pie loga. Nesaprotot, vai kaut ko redz pa logu, māte pavēra aizkarus.

“Kas tur ir, mamm?”

“Tu esi pamodusies? Tas bija tikai putns kokā.”

Silje pienāca pie mammas. Kokā neviena nebija.

“Viņš aizlidoja, kad es atvēru aizkarus.”

Silje aplika roku apkārt mātei, ieritinājās pie viņas kā patvērumā, un ielika galvu klēpī. Svārki nedaudz berzēja vaigus, bet tālāk jutās siltums un smarža, un liela tumsa. Māte brīdi stāvēja un noglauda viņai matus uz sāniem. Tad pacēla meitu rokās. Silje aplika roku mātei ap kaklu, un piespieda savu vaigu pie mātes vaiga tā, ka viņas caur logu redzēja vienu un to pašu ceļu.

“Vai man tev palīdzēt apģērbties?”

“Vai tēvs ir lejā?”

“Nē, šodien es esmu pirmā.”

“Es pati gribu apģērbties.”

Kad māte aiz sevis bija aizvērusi durvis, Silje norāva naktskreklu. Viņai nepatika iet lejā uz virtuvi, pirms brokastis bija gatavas. Vislabāk bija ierasties tad, kad pārējie jau

sēdēja pie galda. Kādu brīdi māte un tēvs sēdēja, ilgi gaidīja Silji, un tā viņiem rīts pagāja nemanot. Vissliktāk bija atnākt par ātru, pirms varēja sajūst brokastu smaržu, kamēr māte vai tēvs novāca vakardienas šķīvjus un maizes drupatas. Ja viņai bija jāgaida, brokastis nekad nesākās pienācīgi. Ja viņa pati nolika krūzīti uz galda, atrada maizes kastē maizi un ledusskapī produktus, ko likt uz maizes, tās nebija nekādas brokastis, tikai kaut kāda imitācija.

Šņorējot kurpes, viņa sadzirdēja tēvu lieliem soļiem nākam lejā pa trepēm. Pirms viņš bija nokāpis, viņa jau bija tēvam aiz muguras, un, kad viņš atvēra viesistabas durvis, viņa paslīdēja zem viņa rokām, un, pirms viņš paspēja aiztaisīt durvis, viņa jau bija istabas vidū.

Tēvs bija rīta putns. Pirmās rīta stundas viņam plūda kā mierīga upe, un pat ja viss pārējais nogāja greizi, tad vismaz uz viņu varēja paļauties un būt daļai no viņa rīta. Kad viņš apsēdās pie galda, likās, viņš nekad iepriekš nav redzējis produktus, ko liek uz maizes, ēdienu viņš sakošļāja īpašā manierē un dzēra kafiju tā, ka Siljei skudriņas skrēja pa muguru. Tādos brīžos viņa mēģināja dzert savu pienu tā, ka katrā malciņā ievilka arī nedaudz gaisu virs piena. Agrāk viņa dzerot augšlūpu iegremdēja pienā, zem tā virsmas.

Kad ēdamo sakošļāja māte, viņai viena sejas puse iestenējās. Kad māte ēda, viņa bija patīkama un mierīga. Katru dienu viņa apēda to pašu daudzumu un tādu pašu ēdienu. Un viņa smērēja maizi tā, it kā tā būtu sausa un mīksta. Sieru grieza skaisti un plānās šķēlītēs, kuras pēc tam akurāti salika uz maizes. Katrs maizes kumoss garšoja vienādi. Tētim garšoja bez sviesta, vai ar pamatīgu sviesta kārtu. Maize varēja būt nogriezta nevienmērīgi. Ēdiens uz viņa šķīvja izskatījās sātīgs, un kad viņš nolika gabaliņu atpakaļ, viņai gribējās to apēst.

Kamēr viņi ēda, Silje sēdēja un skatījās ārā pa logu. Šodien ārā bija mierīgs un gaišs, gaisma no meža plūda pavisam balta. Naktī pūta vējš, ārā pa logu viņa neredzēja nevienu lapiņu.

“Ko jūs šodien darīsiet?”

Silje bija paēdusi, māte un tēvs vēl joprojām sēdēja ar pēdējo kafijas malku krūzē.

“Es domāju, ka šodien tīrīšu māju. Un noņemšu Ziemassvētku rotājumus.”

“Un es cirtīšu malku.”

“Vai tu izmantosi motorzāģi?”

“Tikai cirvi. Ja gribi, vari man palīdzēt kraut.”

Silje pamāja ar galvu. “Es iešu ārā ar kaķi.”

“Kaķis ir ārā.”

“Vai es varu līdzī dabūt pusdienas?”

“Maizīti ar aknu pastēti?”

“Divus gabaliņus, saliktus kopā.”

Kad Silje bija apģērbusies, māte viņu pasauca pie sevis. Silje stāvēja viņai līdzās, rokas turēdama gar sāniem. Māte nedaudz paskatījās uz viņu, pabrīnījās par dīvaino izskatu, kāds Siljei vienmēr bija, kad viņa bija saģērbusies. Brūnās acis zem cepures naga vērās mātē bez jebkādam pārdomām. Māte sakārtoja viņai šalli, nolocīja kārtīgāk cepuri, noliecās un ātri sasēja zābakus. Silje pastiepa zodu uz priekšu, dusmīgi purināja galvu, it kā mēģinot izrauties no drēbju važām. Māte ielika sviestmaizes Siljes kabatā, noskūpstīja viņu uz abiem vaigiem un jokoja, velkot viņu pie sevis atpakaļ, kamēr Hannas acis no smiekliem un dusmām iemirdzējās.

“Drīz tēvs nāks ārā.”

Pa laikam bija pavisam klusi. Viņa stāvēja pagalma vidū, lēni griezās riņķī un skatījās tālumā visos virzienos. Viņa jutās pavisam viena. Tad pēkšņi kā tāla skaņa parādījās vējš, tas pārvērtās čukstošā virpulī, kas drāzās cauri sausajām lapām. Viņa pagriezās pret kaķi, kurš pieglaudās, nedaudz izvīzījis kāju uz priekšu un kaut ko gaidīja, tāpat kā Silje gaidīja vēju. Kad lapas sāka virpuļot, tās griezās pašas ap sevi, pacēlās gaisā un savijās kopā, skrienot pakaļ ēnām un salmiem. Kaķis savilka muguru kūkumā, kļuva nopietns un ātri sekoja tām līdzī, aste bija nostiepta, un acu zīlītes kļuva kā mēness – apaļas un melnas.

“Drīz nāks saule!”

Silje gaidot staigāja pāri pagalmam uz priekšu un atpakaļ. Izņēma no kabatas sviestmaizi un sāka ēst.

Tas, ko pieaugušie sauc par “nakti un dienu”, bērni sauc par “ārā un iekšā”. Siljei nakts bija viens liels radījums, kas saritinājās, kad parādījās saule. Tāpat kā kaķis spēja gulēt krēslā, saritinājies kamolā un skatoties uz viņu, tā nakts varēja nogulties aiz krēsla, zem galda vai gaitenī. Bet tas, kas viņu sauca ārā, tomēr bija tikai ārā. Tas bija kas lielāks par māti un tēvu, aukstāks un siltāks. Tas viņu sauca, un viņa gāja, bet nekad pietiekami uzmanīgi... Katru dienu viņa bija ārā ar kaķi, lai to meklētu. Viņa redzēja, kā kaķa auss pagriežas uz to pusi, no kuras nāca skaņa, un kā tas bija gatavībā, ķert starus. Viņa to sauca

par SAULI. Kad vakarā meitene salika savas rokas zem mātes vai tēva rokām, viņa aizvēra acis un redzēja tumsā spožumu: Lai nāk tava valstība! Un kad zem segas saritināja savu augumu, viņa sajuta, kā tā atveras – nevis acīs, bet mugurā, un drīz viņu apņēma siltums. Tad viņa mierīgi gulēja, tālu prom no ēnām. Un tur, siltumā bija miega mājas.

Pa dienu, kad bija saule, miegs nenāca. Vai tomēr nāca? Saule bija mainījusies, dažreiz viņa izskatījās kā cits ceļš. Vasarā tā viņu gaidīja, sauca caur atvērtiem logiem, bija viņai apkārt dienu pēc dienas. Kad viņa sēdēja smilšu kastē, tā nolaidās pie viņas un kļuva par siltuma sienu, pie kuras bija iespējams patverties. Kad viņi sēdēja dārzā pie galda un ēda, tā paberzēja viņas vaigu tā, ka seja kļuva sarkana un saspringusi, līdzīgi, kad tēvs noglāstīja viņas vaigu ar savām rokām pēc smaga darba.

Aizcirtās virtuves durvis, un pāri pagalmam uz nojumi nāca tēvs. Viņš uzsmaidīja viņai, un arī viņa pasmaidīja. Viņš neko neteica, bet viņa sajuta viņa smaržu, kas kā ar spārna vēziena kustību pabrāzās garām: eļļa, sveķi, tabaka un stiprā ādas jakas smarža. Smarža bija silta. Viņa pagriezās un skatījās uz viņu. Siltums bija neredzams, kā eņģeļa spārni.

Beidzot parādījās saule! Viņa sēdēja šūpolēs, kustināja kājas līdzīgi, kā zari kustējās vējā. Pēkšņi saules stari viņu maigi apņēma un tad atkal atlaida. Viņa nolēca no šūpolēm un skatījās uz kalniem. Aiz plāna mākoņa saule aizvēra acis. Meža malā viņa redzēja ceļu, kuru apspīdēja saule. Cauri salmu stiebriem saules skatiens veidoja mirdzošu taku. Silje tai pārskrēja pāri. Taka bija viņai priekšā kā čūska. Brīžiem viņa gāja tieši pa tās pēdām, brīžiem tālu prom. Pēkšņi lauks satumsa, vēja tvēriens kļuva spēcīgāks, un, kad viņa paskatījās uz kalniem, virs tiem bija savilkušies mākoņi, plāni kā zīdpapīrs un blīvi kā kokvilna. Nedaudz tālāk tie atgādināja lielu, pelēku saritinātu paklāju. Viņa bija nosalusi. Iekšējais siltums, kas mēdza viņu saturēt kopā, bija pazudis. Rokas un kājas vaļīgi karājās drēbēs. Viņa pati bija kā mākonis pāri laukiem. Viņa lēnām iegāja mežā. Drīz vien viņa bija tajā vietā, kur tēvs cirta malku. Viņa sāka meklēt kādas lietas, kuras viņš varētu būt pazaudējis, varbūt nazi vai gabaliņu papīra. Taču neko neatrada. Tad viņa sāka meklēt citas lietas, tādas, kuras viņš varētu būt paņēmis vai arī redzējis. Viņa atrada lielu skaidu, kuru, viņa bija pārliecināta, tēvs bija turējis rokās. Kad viņa to pacēla līdz pat degunam, viņai likās, ka sajūt viņa smaržu cauri sveķiem. Viņa apsēdās uz celma un ar skaidu sāka skrāpēt zemi. Pieliecās, lai ieskatītos zemē. Uz mazu mirkli viņai likās, ka viņa redz krustceļus, varbūt tos bija izveidojušas skudras. Viņa nolauza gabaliņu no salma un uzmanīgi ar to

pabakstīja vienā no ejām. Tad to nožēloja un izvilka salmiņu ārā, aizklājot eju ar lapām un skaidām.

Atkal bija kļuvis mierīgs. Vējš mākoņus kalnos bija izklīdinājis caurspīdīgi pelēkus. Noguris no pūšanas, vējš bija kaut kur nolīdis nomierināties.

Silje gribēja iet mājās, piecēlās un sāka iet. Kad pēc kāda brīža viņa iznāca no meža, lauks vairs nebija, salmi bija pazuduši. Mežs bija izstiepies un savijies kā gredzens, un no lauka pāri bija palikusi tikai noskaņa. Viņa it kā gāja māju virzienā, taču mežs bija kļuvis biezs un dziļš, līdz pēkšņi viņa saprata, ka atrodas pavisam citā vietā. Viņa iztēlē piepildīja ainavu ar dažām mājām un tajā pat brīdī saprata, ka gāja pa nepareizo ceļu. Viņa negribēja iet atpakaļ mežā. Šķita, ka ja vien viņa skatīsies pareizajā virzienā, māja un lievenis drīz parādīsies starp kokiem.

Viņa notupās un sāka spēlēties ar skaidu, kuru vēl joprojām turēja rokās. Drīz vien viņa aizmirs par mežu. Ar skaidu notīrīja ceļu līdz pat meža vidum, gar malām salika akmeņus, no lapām un zāles uzbūvēja mazas mājiņas. Viņa iedomājās, ka ir kā maza skudriņa, sēdēja iekšā mājiņā un caur jumtu skatījās, kā tās tiek būvētas. Zāle mājiņā iekšā bija sapīta, zeme izslaucīta, tur bija mājīgi un silti.

Pēkšņi izrādījās, ka viņa sēdēja saules gredzenā. Viņa pacēla acis, lai redzētu, kā saule, tur augšā, noliecās pār viņu, vēl vairāk nekā vasarā, un viņas skatiens apžilba, un acis nācās aizsegt ar savām rokām. Tad viņa noņēma rokas un sajuta siltumu atkal ieplūstam viņā, stari it kā cēla viņu augšā, līdz uzmetās zosāda, un viņa atmodās kā gaisma. Tā pieauga, un Silje atkal aizvēra acis. Tad saule uzmanīgi paņēma siltumu atpakaļ. Atvērusi acis viņa redzēja, ka daļiņa no viņas spīd spožāk. Viņa ātri paskatījās uz kalniem, tad ieskrēja spožumā un atkal aizvēra acis. Un notika tas pats. Siltums mazinājās, un kad viņa atvēra acis, kādu daļiņu no viņas saule apspīdēja spožāk. Tad pār viņu nāca atklāsme. Tā bija saule, kas ieveda viņu mežā, jo tur atradās kas tāds, ko saule gribēja parādīt. Viņa bija iemācījusies saules valodu! Viņa skrēja mežā dziļāk un dziļāk, un tas kļuva biezāks, slāpjāks, it kā būtu lijis. Saule ar simts acīm durstīja viņu cauri zariem un pāri koku galotnēm spīdēja kā Bētleme zvaigzne. Kad viņa aizvēra acis, siltums kļuva nemainīgs. Viņa ilgi stāvēja, ar rokām ķerot saules spožos starus. Tas bija tā, it kā viņu celtu augšup ar sudraba lenti. Tad meitene atvēra acis. Viņas priekšā pacēlās ainava kā pret jaunu sākumu. Tālāk viņa redzēja no krātera izlienam gludus akmeņus. Viegli kā putns viņa uzrāpās augšā un kādu brīdi kā apreibusī stāvēja. Nevienas ieejas viņas priekšā nebija, bet zemes sirdi viņa atrada meža dziļumā. Daļa no kalna tagad atradās zem viņas, kuru turēja koku apņemts spīdošs aplis. Kalna vidū atradās kāda cita saule un drebēja. Tad arī Silje sāka

drebēt. Siltums no viņas it kā izsprāga un padarīja viņu par savienojošo posmu starp augstāko un zemāko, it kā viņa būtu roku rokā ar savu iekšējo tēvu un iekšējo māti. Tas bija tas, ko aizgājusī saule viņai gribēja parādīt. Stāvot ar muguru pret kalniem, viņa skatījās kā spīd saules māte, un viņas plecos gūlās saules smagums. Tad viņa uzmanīgi pārlika roku pāri malai, atlaida to un ļāva sev krist. Mazu brīdi viņa lidoja pāri stariem kā putns, tad kalnu spogulis sašķīda gabalos, un saule virs viņas aizvēra acis.

7 dienas

1. diena

Kad viņš aizbrauca, vēl joprojām lija lietus. Ar viņa jaku uz pleciem es trīcēdama stāvēju ārā pie mājas. Nepacietīgi gaidīju, kad viņš sāks braukt atpakaļgaitā pa iebraucamo ceļu un pagriezīs mašīnu tā, lai es viņam no pagalma viņam varētu pamāt. Stāvēju, salikusi rokas, gatava māt, ja viņš pēkšņi atskatītos. Jaka jau bija teju pavisam noslīdējusi no pleciem. Beidzot mašīna pagriezās, viņš pārlicās pāri brīvajai sēdvietai un pamāja, mēs viens otram dīvaini uzsmaidījām, jo nebijām priecīgi, mēs smaidījām zīmjū valodas pārspīlētā skaidrībā. Tad viņš divas reizes uzsvilpa. Es pamāju un ar otru roku pieturēju jaku. Sākumā mašīna brauca lēnām, jaka noslīdēja, roka kļuva slapja. Turpināju smaidīt, bet aiz smaida slēpu domas, ka patiesībā nemaz nebiju bēdīga par viņa aizbraukšanu, drīzāk dusmīga, ka tas prasīja tik ilgu laiku. Beidzot mašīna nozuda aiz kokiem, un es ļāvu smaidam izdzist un rokām nolaisties. Viņa jaka gulēja uz zemes, bet es nepieliecos, lai paceltu. Šādi pavisam mierīga stāvēšana lietū, manī radās kas tāds, ko es negribēju mainīt. Ievilku plaušās gaisu, sajutu ceriņu, siltas zemes un slapjas zāles smaržu. No pludmales dārzā ieplūda jūras dvaša un brūnaļģes un sāls, un jūras gaiss kā mūzika pavadīja ziedu smaržu. Es ļāvu nemieram aiziet, aizvēru acis, bija vasara. Kad tās atvēru, dārzs vairs nebija tukšs, es vairs nebiju vientuļa. Neko nemeklējot, es atguvu to savu veidolu, kuru mēdzu saukt par sevi pašu, to, kurš šad un tad pazuda, kopš sāku dzīvot kopā ar Ērlenu, forma, par kuru man nebija laika pat sapņot. Klusumā, kas palika aiz Ērlena, es atguvu spēju uzmanīgi klausīties. Es pirmo reizi sapratu, cik ilgi esmu bijusi mirusi, un tas bija tik ļoti nomācoši.

Es gaidīju, ka viņa prombūtnē man parādīsies nedaudz no tā, kas izpalika viņa klātbūtnes laikā - mēs bijām pārrunājuši, cik dīvaini būs, kad būsīm prom viens no otra pirmo reizi. Pirmās dienas to visu it kā pārskatīju. Bija jauki dažas naktis gulēt vienai, ēst brokastis nerunājot, būt klusai, nevienam nejautājot vai kas noticis. Bet zināju, ka šādas vajadzības rada prieku tikai īsā laika periodā, un es biju gatava, ka atrasties vienatnē mūsu kopdzīvē man varētu būt grūti.

Mani izbrīnīja tas, ka viņš savu uztveri spēja izslēgt vai novērst, un vēl vairāk mani izbrīnīja tas, ka es tik ilgu laiku, to pat nenojautu. Es esmu mēģinājusi būt realiste, domāju, ka iemesls tam, kāpēc viss izvērtās tik skarbi tajā dienā, kad viņš aizbrauca, varbūt ir

vasara, kas iestājās tajā vakarā. Jau nedēļām ilgi turējās spēcīga migla, zilās un baltās vizbulītes nemaz nebija paaugušās, pat ne zaļie pumpuriņi koku galotnēs nebija apklājuši pelēko. Tajā vakarā, kad viņš aizbrauca, mākoņi aiz horizonta izgaisa, bija redzama tikai maza strīpiņa skaidras debess, un, kad saule bija nolaidusies pietiekami zemu, tā pār zemi meta garos, zeltaini rozā starus. Es izgāju ārā un skatījos. Ap kokiem, pāri akmeņiem un zemei laidās mirdzoši violeta gaisma, tik tikko saredzama otrā gaismā. Aiz dārza pacēlās kalni, pauguri un ielejas ar tik pat kvēlojošu dzīvi kā ziedu pumpuriem, gatavi uzplaukt. Es noplūcu ceriņu un mandeļkrūmu zarus, krāsu spēles pāri kalniem izdzisa. Es iegāju iekšā un noliku ziedus uz galda.

Es sēdēju pie loga. Jūra bija pavisam mierīga, mirdzoši tumša. Man mugurā ir balta blūze ar īsām piedurknēm. Esmu nemierīga, kā pirms svarīgas tikšanās. Savā brīvajā laikā es jūtos kā bezpajumtniece.

Pēc tam, kad no pagalma noskatījos, kā Ērlenns aizbrauc, es beidzot pagriezos, lai ietu iekšā, bet kaut kas mani aizrāva atpakaļ laikā, un es jutos kā bērniņā. Skatoties uz mūsu māju, manī uzplaiksnīja sajūta, ka tā ir sveša. Runājot bērnu valodā, biju nonākusi pie mājas tieši tajā brīdī, kad tā bija iegrimusi sevī un nebija gatava, ka kāds to apskata. Mājai acumirkļi bija jāpieņem savs kādreizējais izskats, vai arī man sevī jāatrod mans agrākais skatījums uz to. Man radās iespaids, ka tā mani ietekmē daudz dziļāk, nekā jebkura cita kādreiz redzēta māja. Pēkšņi es aptvēru, ka starp māju, kuru uztveram mēs, un māju, kādu to varbūt redz citi, pastāv atšķirības. Tas bija kā atklāt istabu, par kuru es iepriekš neko nezināju, vai arī atklāt, ka tur, kur iekšā ir trīs logi, ārā ir četri. Man un Ērlennam māja šķita gaiša un draudzīga, ar pašsaprotamiem ierobežojumiem tur, kur mēs viens otru gribējām. No ārpuses māja likās neapdzīvota. Kad izlikos, ka apskatu māju tā, kā mēs klusējot bijām norunājuši to apskatīt, tā kļuva balta un beidzot ļāvās sevi izrādīt.

Es mēģināju iegūt jaunu, noslēpumainu mājas vīziju, bet atslēga uz to vairs nebija acīm redzamais iespaids. Instinktīvi vēroju tāpat, kā tad, kad biju bērns, pametu skatienu sev apkārt, nenofokusējoties uz ko konkrētu, tad atpūtināju uztveri kādā gaišākā vietā, tad atkal turpināju skatīties, neatšķirot detaļas, neapgrūtinot sevi ar domām par to, ka viss prieks ir vienā vietā, un, kā brīnoties, staigāju no vienas vietas uz otru. Domas raisījās tāpat, kā toreiz, acīmredzot nejauši, un es ļāvu tām paiet garām, tās nesatverot. Es zīmīgi stāvēju uz durvju sliekšņa starp pagātni un tagadni, šajā vietā neviena mana izvēle vai darbība neaizēnoja cita citu, es tiku pacelta laikā un brīvi varēju redzēt, kāda biju un kāda esmu tagad. Nošķirtība starp mani un manu dzīvi bija pazudusi, jutos apgaismota. Bet tajā

pat brīdī, kad domas to visu piefiksēja, īstenības stāvoklis pārveidojās par domām. Tāpat kā saulriets vēl brīdī ir redzams nakts debesīs, tāpat piedzīvotais paliek atmiņā. Tur es to mēģināju paslēpt, cerot, ka vēlāk varēšu apskatīt.

Vēl ir par agru, lai es spētu saprast, kāpēc domas, saskaroties ar pieredzi velk mani prom no sevis pašas. Lai arī pieredze izvairās no domām, tā visu laiku velk pie sevis. Un tāpēc, ka es baidījos, ka pieredze pazudīs, es ļāvu domām riņķot tā, kā tās grib. Vai es apmainīju atmiņas par piedzīvoto pret atmiņu aprakstiem? Vai arī manī vēlprojām ir tik liela vieta, ka es tās varu redzēt?

Kad es atvēru mājas durvis, tās aromāts gāzās man pretī, un, tā kā es zināju, ka domas pārspēj pieredzi. Es mēģināju atšķirt iekštelpas smaržas vienu no otras, un sekoju tai dzīvei, kuru es pati dzīvoju. Pirmais iespaids nāca no elektriskā sildītāja, tas drīzāk bija brīdinājums, nevis smarža. Aiz tās nāca kafijas smarža, tālāk siera un miega smarža, tad intensīva dezodoranta smarža, kuru es apzināti mēģināju izdzēst no iespaidiem, un vēl dziļāk - pašas mājas smarža. Mājas smaržu varēja nodalīt un izolēt: mitrums, krāsojums un kaut kas, ko nevarēju nosaukt vārdā, kas varbūt bija saistīts ar citiem iemītniekiem. Dažādos veidos es mēģināju sevi sasaistīt ar šo smaržu. Sākumā mēģināju tai sekot, izmazgāt, padzīt no mājām. Kad tas nelīdzēja, mēģināju darīt pretējo, centos to izskaidrot, sasaistīt ar agrākajiem iemītniekiem, ļaut tai dzīvot šeit pastāvīgi un sadraudzēties. Domāju, ka tas izdevās, jo es jau ilgu laiku to neesmu sajutusi tā, kā toreiz.

Tāpēc, ka parasti jutos nemierīgi, kad mājās paliku viena, un ne tikai viena, bet viena pati ar sevi, un tāpēc, ka man nebija nekā cita, ko darīt, es sāku tīrīt māju. Saklāju gultu un uzklāju tīrus palagus, izpurināju paklājus un pēc tam ieliku tos veļas mašīnā, mazgāju grīdu un notīrīju logus, kurus pēc tam atvēru, lai ielaistu svaigu gaisu. Kamēr strādāju, es domāju fragmentāri, dažreiz ļāvu rokām nolaisties un skatījos ārā, domas turēju sev priekšā, acu augstumā kā kaleidoskopu, lēni, lēni griezos un jauniegūtos iespaidus un savienojumus izmantoju par pamatu jauniem domu fragmentiem. Viena no domu virtenēm, kura tādā veidā pie manis atnāca, vijās ap to, ko es iepriekš nebiju sapratusi: kā ir iespējams maldīties, iet kā aklam pa pēdām? Iepriekš es galvenokārt domāju, ka tās ir tikai tukšas runas, nezināju, ka tas ir iespējams. Iespējamu to varbūt padara tas, ka mēs pārāk viegli laikam piešķiram lielu nozīmi. Gluži kā ar jebkuru jaunu darbību vai domu, vai tā būtu tikai kafijas dzeršana vai trauku mazgāšana, tām ir tendence šķist nozīmīgākām nekā gadu vecai atzīšanās faktam. Darbības, kas mums min uz papēžiem, aug un traucē redzēt, un padara grūtāku patiesības iegūšanu par sevi. Šāds redzamības trūkums man bieži ir devis kļūdainu vēlmi nepārtraukti atrasties virsotnē. Vai mazākā laika periodā: notikumi

krājas viens aiz otra, un redzamības trūkums rada manī sajūtu, ka es atrodos ielejā vai bezdibenī. Ja tas būtu noticis desmit gadus atpakaļ, tad es, iespējams, būtu atradies briesmās, liekot vienādības zīmi starp Ērlennu un aklajām pēdām. Tāda pieķeršanās liktenim, kāda manī toreiz bija, radīja sajūtu, ka mani uzskati un viņa aizbraukšana ir cieši saistītas, un mans pārāk kontrastainais rezumējums aprakstītu viņa triecienu pa manām jūtām kā tirāniju. Tagad es tik tikko spēju saprast, kāpēc mana mīlestība pret viņu ir raisījusi pārmaiņas manī pašā. Nedaudz vairāk kā gadu esmu dalījusi ar viņu gultu, un esmu pietiekami veca, lai pierastu sadzīvot ar pārmaiņām, nevis par katru cenu cīnīties tām pretī.

Kad vēlu pēcpusdienā iznesu ārā segu, atklāju, ka esmu iznesusi savu un Ērlenna kopdzīvi ārā no mājas. Istabas gaismai vairs nebija nekāda sakara ar mums. Un atkal es redzēju, kā būtu reaģējusi iepriekš. Es to gribēju redzēt kā notikumu, kuru ietekmē zemapziņa, jo tad tā izteiktu manu patieso gribu. Vai arī es gribēju to redzēt, kā noslēpumainu zīmi. Tagad es ziņkārīgi staigāju pa istabu, neko nesalīdzinot ar iepriekšējiem iespaidiem, es atrodos kustībā un nekas to nekavēja.

2. diena

Ārā dzied putni. Es sēžu un klausos, un redzu izmaiņas starp pagātni un tagadni. Kad biju jaunāka, es jutos tā, it kā tūlīt eksplodēšu, pavasarī dzirdot putnu dziedāšanu. Putna dziesmas atbalss man asociējās ar neredzamu telpu, man likās, ka tie dzied par ilgām izklūt no telpas. Putni nemierīgi sitās pret stikla sienu, it kā būtu atdalīti no patiesās dzīves, tad apmetās uz riņķi, dziedāja un dziedāja, līdz reiz vasarā tiem vairs nebija nekādu cerību un tie palika klusi. Patiesā dzīve bija pagājusi, aiz stikla sienas izdzisa gaisma.

Mani pārsteidza, cik precīzi tas attēlo manis pašas dzīvi tajā laikā, un es jutos veca, atklājot, cik gan akli jauni cilvēki sajauc paši sevi un savas sajūtas it visā, ko tie redz un dzird, bija gandrīz neiespējami iedomāties sev citu dzīvi. Tagad klausos putna dziesmā, priecājos par skaistumu un dzirdu mierinošo piedziedājumu: Dzīve ir kaut kur citur! Dzīve ir kaut kur citur! Tas, kas agrāk manī izraisīja dusmas, tagad mani piepilda ar prieku. Bet kāpēc? Un kad īsti es pamanīju atšķirību starp “jauns” un “vecs”? Es izjūtu prieku, kad uztvere rada stāvokli, kas patiesībā atrodas ārpus uztveršanas zonas, citā pasaulē vai citā stāvoklī. Vai tā šajā dzīvē izpaužas vilšanās? Šobrīd man negribas par to domāt, un ne tāpēc, ka es baidītos no atbildes, bet gan tāpēc, ka jūtos tik laimīga, ka atbilde neliekas

svarīga. Tik un tā manas sajūtas saka, ka kaut kas ir jādara - ja ne ar vilšanās sajūtu, tad ar cerībām, kuras man reiz bija, un kuras bija neiespējami laist sev cauri. Darvins droši vien būtu teicis, ka jaunības lielās cerības darbojas kā dzinējspēks, kurā griba un pašdisciplīna, un rūpes par citiem vēl ir pārāk neattīstītas, lai spētu izlauzties cauri egocentriskajai kapsulai. Viņam droši vien būtu taisnība.

3. diena

Apguļoties gultā, es nevarēju aizmigt. Bija tāda sajūta kā pirms svarīgas tikšanās, tās aizbaidīja miegu. Svētku noskaņa mājās, tīras istabas smarža, ārpusē jaunā gaisma, kur vien arī es pagrieztos, lai redzētu, cerības aizsteidzās priekšā. Kad pastūmu malā gultas pārklāju, es istabu ieraudzīju, kā ainu no kādas filmas, jaunizgatavotā gulta un tīrie aizkari atgādināja gatavošanos kāzām. Abi logi bija atvērti, bet tik un tā bija ļoti karsts. Baltie mežģīņu aizkari lēni plīvoja nelielajā vējā. Kādu brīdi pusmiegā es pavēru acis, lai redzētu vai tie viļņojas, un tikai reizēm vēja plūsma saplūda ar mierīgo viļņošanu.

Vēlāk naktī pamostoties, es sapni atcerējos tik skaidri, ka arī, esot nomodā, es tiku tajā ierauta. Sēžot gultā un jūtot auksto un gludo palagu, es atrados tālu atpakaļ laikā gan domās, gan sajūtās. Man bija divi gadi, es stāvēju uz durvju sliekšņa starp virtuvi un viesistabu un skatījos uz māti, kas sēdēja zilajā krēslā. Gaisma istabā meta garas, mirdzošas vijas. Viņa uzsmaidīja man, es uzsmaidīju viņai, visa istaba bija piepildīta ar mūsu labajām domām vienai pret otru, domu plūdums bija tikpat skaidrs, kā gaismas vijas istabā. Tādu saprašanos es vienmēr biju meklējusi. Sēžot istabā, pāri vaigam notecēja asara, es jutu, kā tā nopil gar kāju, sajutu, kā palags kļūst slapjš, bet mana otra patība smaidīja, smaidīja manai mātei. Man rokās bija mani pirmie saldumi, viens no tiem jau bija mutē. Es biju pagaršojusi krāsas! Krāsu garšu vienmēr biju vēlējusies uzziņāt, biju pārliecināta, ka tai ir garša, lai arī laiku pa laikam nācās vilties. Es paņēmu saldumus, pagaršoju, pagriezos pret māti, pasmējos un pastiepu tos viņai. Smaidot viņa nolieca manu roku atpakaļ. Pēkšņi es atcerējos, kas bija noticis tieši pirms šī notikuma. Mēs ar māti kopā ienācām virtuvē, es turējos viņai pie rokas, tad viņa mani pacēla, ar otru roku atvēra skapīti un izņēma krūzi. Skapīša iekšpuse bija gaiši dzeltena, stūrī stāvēja puķaina bļoda, no iekšpuses balta, un augšā stāvēja mazi, krāsaini kociņi ar neasiem galiem. Es ieskatījos mātei tieši acīs. Redzētie iespaidi vēl joprojām cieši saistās ar viņas ādas smaržu. Viņa man uzsmaidīja, un es joprojām jūtu to dīvaino, kutinošo sajūtu, kadā mēs bijām vienotas domās un sajūtās. Viņa uzmanīgi mani nosēdināja uz grīdas, ienesa krūzīti viesistabā, un es

viņai sekoju, vēl joprojām apgarota no tā, ko redzēju. Kad viņa apsēdās, es atkal iegāju virtuvē, klusi aizvēru aiz sevis durvis, un uzkāpu uz virtuves ķebliša. Es nekad to nebiju darījusi un biju pārsteigta, ka tas izrādījās tik viegli. Tad atvēru skapīti un uzmanīgi paņēmu rokās dažus krāsu gabaliņus, un, lai gan es kam tādām biju par lielu, es vienu no tiem iebāzu mutē. Krāsām bija garša! Mute piepildījās ar ūdeni. Es uzmanīgi košļāju, un beidzot parādījās jauna garša. Es izņēmu gabaliņu ārā no mutes, tam iekša bija melna! Pēkšņi pagriezu galvu un ieskatījos tieši mātes smaidošajā sejā, un kļuvi tik priecīga, ka vēl joprojām ķermenī jūtu to spēcīgo sajūtu. Tagad ir tik viegli saprast prieku. Tajā brīdī mēs ar māti kļuvām vēl tuvākas, viņai skapītī bija rotaļlietas, kuras kāds dažreiz gribēja apēst, un viņa tās bija noslēpusi no manis, lai es neredzētu, kā viņa spēlējas, tieši tāpat, kā es aizvēru savas istabas durvis, kad biju kopā ar savām rotaļlietām. Arī viņai bija kaut kas slēpjams no manis, es nebiju vienīgā. Kad biju atradusi viņas rotaļlietas, viņa nebēdājās, viņa man noslēpumaini un priecīgi pasmaidīja, paņēma mani pie sevis, un es viņu apskāvu. Es biju piepildīta ar fantastisku vieglumu.

Pēkšņi biju atpakaļ savā gultā un, man par brīnumu, dzirdēju pati savu raudāšanu, nebija iespējams to apturēt. Jutu pavisam neizprotamas skumjas, kuras saistījās ar manu māti, it kā viņa būtu mirusi. Es mēģināju sevi pārliecināt, ka viņa nav mirusi, viņa ir dzīva, un mēs bieži satiekamies. Vai es raudāju par bērnību, par laiku, kas ir pagājis? Es taču nekad nebiju ilgojusies pēc pagātnes un nebiju atteikusies no nākotnes, es pat atcerējos epizodi ar saldumiem, ja ne ar sajūtām, tad caur pietiekami daudz atslēgas vārdiem, kuri palīdzēja izveidotu pietiekami labu attēlu.

Kad raudāšana norima, es gulēju kā nosista. Knapi varēju paelpot. Es gulēju nekustīgi ar seju pret logu, acis sekoja aizkaru kustībai, tās vienīgās nebija noburtas vai pārakmeņotas. Līdzīgi, kā acis sekoja vēja kustībai, domas sekoja notikumiem, kuri caur atmiņām izvirzījās priekšplānā. Ķermenis bija paralizēts, acis un domas kustībā, bet ne bēdas, ne prieku es nespēju savienot ar notikumu. Es piefiksēju tikai to, ko darīju ar otru ķermeņa stāvokli, to, ko jutu un redzēju kā bērns.

Bija agrs pavasaris. Kopā ar vecākiem gājām pa meža taku. Tikko biju iemācījusies staigāt. Atceros to dīvaino, spirdzinošo sajūtu, kad es varēju noiet veselu gabalu, nešūpojoties vai neesot uz krišanas robežas. Māte un tēvs bija tieši aiz manis, dažreiz kā liela ēna, dažreiz kā rokas, kas mani ķers, ja kritīšu vai arī piecels no zemes. Pēkšņi viņi pazuda vai arī likās kā samazināti un izskatījās esam tālu prom. Iespējams, ka bijām nonākuši līdz vietai, kur viņi varēja apsēsties un bija droši, ka ar mani nekas nenotiks, varbūt es biju tikai dažus metrus no viņiem. Es atceros to vareno virpuli mežā, liela

circulējoša kustība, kas iznāca no sūnām, cauri zālei, nebeidzamai turpinājās gaisā pāri koku galotnēm un pazuda tālu prom debesīs. Šeit es pirmo reizi ieraudzīju pasauli. Iepriekš visu redzēju tikai kā atblāzmu, pavisam savādāk, nekā mana māte un tēvs, un pazīstamā apkārtnē likās neērta un nemiera pilna. Jebkurš jauns iespaids tika piefiksēts caur žēlošanos, un es tiku pacelta augstu gaisā, tālu prom no visa biedējošā. Mātes un tēva skatiens it kā čukstēja, ka viss biedējošais ir prom. Es ar interesi ieurbu pirkstus zaļajās, mirdzošajās sūnās, sabāžot iekšā dzeltenos zāles stiebrus. Es paskatījos zem akmeņiem, zem koka mizas, zem čiekura zvīņām, zem zemes. Tik un tā redzēju nebeidzami mazu telpu.

Mums visiem tomēr ir līdzīga pieredze, visi reiz ir redzējuši nevainojamu pasauli un laimīgi sekojuši vēja saucienam, gaismas izslēdzošajai zīmei un visiem aromātiem un skaņām, kas slēpjas aiz kokiem un akmeņiem, un pauguriem. Man šī ziņkārība ilga vairāk nekā pus gadu, sākot pat no mūsdienām. Dažkārt no pirmās ziemas dienas man nav saglabājusies neviena atmiņa, kurus centrā būtu man pazīstamā apkārtnē. Es atceros lietus un zemes garšu, atceros, kā saule vērsa siltuma sienu pret ķermeni, atceros, kā aukstums pārņēma ķermeņa daļas, vienu pēc otras, līdz pirksti iedegās dūsmās. Māti un tēvu es atceros miglaini - aiz ēdiena šķīvja, ar krūzi rokās, ar drēbēm rokās, ar puķu podu rokās, ar trauku lupatu rokās un pie gultas. Visas ainas ar viņiem rada manī nemieru, it kā viņi kaut ko aizēnotu. Šajā periodā viss bija harmonijā, griba un darbība gāja roku rokā. Bet tikpat pēkšņi, kā tas sākās, tas pārgāja, vismaz tā es to atceros. Kādu dienu es iznācu ārā ievīstīta drēbēs. Zeme bija cieta. Tā sevi bija aizslēgusi. Akmeņiem, sūnām un zemei pāri bija plāns, pelēks apvalks. Lāpsta bija ieaugusi smiltīs, zarā karājās ledaini aukstas šūpoles. Un pāri visam laidās gaiši pelēka smarža, it kā migla būtu aizmirsusi paņemt līdzīgu būtību. Es pagriezos un ieskrēju iekšā mājā, atceros, ka pie durvīm satiku māti. Viņa nostājās man tieši ceļā, notupās, saņēma manas rokas un sāka ko skaidrot. Es nedzirdēju, ko viņa teica, bet ieskatījos viņas sejā, un iespējams, ka tā bija pirmā reize, kad viņu sajutu, kopš savas sajūtas biju sasaistījusi ar ārpasauli. Tad es pārbijos, jo atklāju līnijas ap viņas acīm, kuras savilkās caururbjošā acu skatienā. Mute bija cieši aizvērta. Rokas stipri turēja manas rokas, bet manas rokas bija cieši ievīstītas drēbēs. No bailēm es sāku bļaut, jo likās, ka māte bija pazudusi, un viņā iemiesojies kāds cits. Viss mans ķermenis bija ieslodzīts drēbēs, un pasaule bija izmainījusies un pazudusi.

Garām slīd aina pēc ainas: Es mēģinu sist sievietei, kas ir pārņēmusi manu māti, situ un situ, lai izsist caurumu, un tādā veidā māte varētu atgriezties pie manis, bet svešiniece

stingri turas pretī. Es metu viņai virsū visas savas dusmas un visas savas šaubas, bet viss atlec pret viņas raupjo ādu un ar milzīgu spēku nāk atpakaļ.

Mans otrs tēvs paņem mani rokās. Es nekustīgi sēžu, kamēr viņš lasa pasaku. Viņš lasa par Ansīti un Grietiņu, es redzu sasalušo mežu, kurš ir sagatavots man. Es paskatos uz savām rokām un domās cenšos tām pāri izveidot plānu ledus kārtiņu. Tālumā redzu smirdīgo krāsni. Es skatos uz māti, kas sēž un ada, un pieskata mani. Šķiet, ka viņa baidās, ka es sadalīšos gabalos un aizbēgšu. Tālāk tēvs lasa pasaku par Sarkangalvīti, un es skatos uz māti un domāju, vai viņa grib man iedot grozu un sūtīt vienu pašu mežā pie viņas mātes, kā esmu vilkam. Tēvs stāsta par vilku, un pēkšņi es redzu, ka māte ir kļuvusi tik liela kā kalns. Viņa ceļas no krēsla. Izskatās, ka viņa ir pieēdusies tik ļoti, ka tik tikko spēj piecelties. Es skatos uz bildi, kurā attēlots mednieks, kurš izgriezis caurumu vilkam vēderā, un domāju, ko gan māte ir apēdusi. Man gultā paliek auksti, kad viņa noliecas man pāri, lai noskūpstītu. Viņas lūpas ir tik plānas, ka caur tām var sajūst zobus. Tumsā domas šaudās apkārt kā lodes stikla bļodā – pārāk ātri, pārāk smagi un pārāk bieži tās saduras un izmet viena otru no kursa. Tumsā skaidri redzams, kā lodes šaudās pa manām acīm, un kad es ar plakstiņiem mēģinu tās apstādināt, tās atlec viena no otras un sāk no sākuma. Kāpēc tie citi saka, ka viņi ir mana māte un tēvs? Kur viņi ir noslēpuši manus īstos vecākus? Kamēr guļu, es sapņoju par mirušo putnu, mana otra māte atnāk un paņem to. Viņa putnu neapglabā, bet apēd kā kaķis. Un kad no rīta viņa uz mani skatās, man šķiet, ka viņas acīs es redzu savu īsto māti, kura caur svešinieces skatienu sauc pēc palīdzības.

Vienā taktī ar aizkaru svārstībām, cauri domām slīd vēl vairāk atmiņu. Aizskarot cerību, tās lika asarām atkal tecēt. Ir grūti nosargāt cerības, ja tās skar vilšanās sajūta. Kad es šīs atmiņas novietoju vienu otrai pretī, es vairs neieraugu skaidru bildi. Atmiņas bērības notikumus grib pakļaut savai interpretācijai, viss tik un tā ir īsts, viss ir piedzīvots. Iespējams, ka tā ir tikai zīme tam, ka neviens notikums nav sakārtots loģiskā secībā, kā pa nogriezni. Nekas nevar būt pavisam slikti vai pavisam labi, lai gan domas dod priekšroku šādai nebeidzamai arhivēšanai.

Māte un tēvs, un es esam ārā, sniegā. Spīd saule. Ir agrs pavasaris, sniegš ir slapjš un dziļš, un tam ir silta un izteikta garša. Man mugurā ir brīvs samta kostīms, es atklāju, ka sniegā varu kustēties un tāpēc kļuvu mežonīga un pārāk pašpārliecināta. Ik pa laikam tēvs nes mani uz pleciem, es atrodos augstāk nekā viņi, pastiepu roku, ieķeros zarā, un lielas, slapjas sniega pārslas nokrīt pār mums. Tēvs paskatās uz augšu un smejas par mani, arī māte smejas, un šajā brīdī mēs atkal esam kopā, mēs esam atraduši viens otru. Es esmu laimīga. Es paņemu māti un tēvu pie rokas un vedu viņus uz mājām, ievedu iekšā, un lai

cik dīvaini tas būtu, tie citi ir projām, māte un tēvs ieiet iekšā tāpat kā agrāk, it kā nekad nebūtu bijuši prom. No kastītes, kas atradās virtuvē, māte izņem kanēļmaizītes. Mēs sēžam viesistabā, visi trīs kopā, un es dzeru no lielas krūzes.

Tās nakts pēdējā atmiņa, atskatoties laika periodā, bija pirms visām pārējām, iespējams, ka tā visskaidrāk parādīja, ka domu grafiskais uzskaitīšanas process ir pretrunā ar cilvēka dzīvi, no kurām tās izplaukst. Un šī atmiņa visskaidrāk norāda citā virzienā. Tā novājina apgalvojumu, zem kuras atmiņa ir savienojusi pārējos notikumus: Bērna nemaināmais vecāku zaudējums. Kādu rītu es pamodos un sajutu mājā jaunu aromātu. Māte un tēvs pienāca pie manas gultas un uzrunāja mani. Māte jautāja vai es esmu pamodusies, un, kā atbildi, es pāri galvai pārvilku segu. Māte zem tās pabāza roku un kutināja, es spēru viņai pretī un gaidīju, kad viņa mani atkal kutinās. Skaidri atceros šo modināšanas ainu, atceros, ka, lai domām varētu palīdzēt to piefiksēt, spītība tika nolikta malā. Katrs notikums, kuru es reiz piedzīvoju, tagad tika apgaismots no visām pusēm, un es tos varēju saņemt sev piemērotā tempā. Cauri rituālai skaidrošanai un norunātiem trikiem, kādos es tiku ietērpta, bija sajūta, ka tā ir spēle. Visi notikumi kļuva tik detalizēti un pamatoti, ka es varēju redzēt ikdienas dzīvi tā, kā notikumi tika izvēlēti, kad es pati tos neizvēlējos, un tā, kā tad, kad izvēlējos. Tā es sajutu savu vietu un tās veidošanās nozīmi. Ejot uz viesistabu, es atkal atklāju jauno aromātu, un ieraudzīju koku. Istaba likās, kā zvaigžņu apmirdzēta zaļa ala, apelsīnu un zāles, un ceriņu aromāts izvilka mani no visa ierastā un ievilka citā gravitātē. Māte notupās, apsēdās blakus stūrī un paņēma manu roku. Es pagriezos pret māti, un kādu brīdi mēs bijām tik tuvu, kā iepriekš, nevis caur smaidiem un spēlēm, bet caur nopietnību, kuru es tikai tagad varu atbrīvot vārdos: Es viņu pieņēmu tieši tādu kāda viņa ir un kāda bija kļuvusi. Uz īsu brīdi es spēju mūs ievietot svešajā elementā – laikā, un caur mirkļa un domu nabassaiti, kuru es ilgu laiku biju atteikusies pārgriezt, es viņai ļāvu aiziet, rīkojos un pieņēmu piedzimšanu.

Ziemassvētku diena ir gandrīz izzudusi no atmiņām, visu piedzīvoto es atceros kā pa miglu. Es biju atguvusi brīvību, notikumi bija ieguvuši jaunu telpu, lai arī telpa sākumā likās draudīga, man bija ierocis. Es nebiju caurspīdīga. Es varēju sevi izmainīt un iekšēji pārvietoties, un neviens cits, kā vienīgi es, nevarēja to ne redzēt, ne pastāstīt par to.

4. diena

Atkal ir pienācis vakars. Es sēžu viesistabā pie galda. Zili pelēkā keramikas krūzē ievietoti ceriņu un mandeļu zari. Istabu piepilda blāva sveču gaisma. Ceriņu un sveču

smarža atgādina Ziemassvētkus. Es mēģinu jūtas ieslodzīt tagadnē. Es baidos no nakts. Esmu nogurusi no sapņošanas, asaru vairs nav.

Piedzimt nozīmē sevi no jauna savienot ar laiku. Man nepatīk teiciens “būt ieslodzītam laikā”, varbūt ķermenis ir ieslodzīts, bet prāts neceļo laika premisās. Tā ir mana bērna apziņas konfrontācija, kas manī pamodinājusi nemieru. Lēnām mostoties, es gaidu, kad būšu pusmiega stāvoklī, lai sastaptu apziņu. Tas, ko es atklāju, nav attiecināms uz manu bērna būtību vai to, ko es kā bērns teicu vai runāju domās. It kā prāts un jūtas vēl joprojām klīst tur, kur laikam ir cita forma, it kā prāts nekad nebūtu pārstājis interesēties par formu, kādu tas tagad bija ieguvis, neatpazīstams, it kā trīsdimensionālais tiktu attēlots divās dimensijās, kā cilvēku dzīve uz ēģiptiešu vāzēm. Vai apziņa pastāv mūžīgajā un ir kā nabassaite starp mūžīgo un otru pusi, kamēr domas ir apziņas mēģinājums aprakstīt laika pasaulīgo stāvokli? Kā pieaugušais es visbiežāk esmu likusi vienādības zīmi starp domām un apziņu, tomēr tagad kļūst grūti ieraudzīt to kā vienas lietas divas puses. Ja kāds grib aprakstīt ko vairāk par divām dimensijām un melnbalto, tad, iespējams, domas tam ir nepiemērots instruments. Varbūt domas caur siluetiem apraksta tagadnes formas un caur nospiedumiem nākotnes formas. Vismaz smadzenes pretojas saglabāt pieredzi, kas norāda uz kaut ko ārpusaulīgu. Ja kāds iepriekš nav piespiedis domas piefiksēt visus notikumus, neatkarīgi no tā, uz ko tie norāda, un tādējādi nodrošina tiem vietu, nesavienojamie notikumi automātiski tiek izdzēsti, vai arī kļūst grūti atrast atslēgas vārdu, kas varētu tos atgriezt gaismā. Kurš atslēgas vārds atgrieza manu apziņu 30 gadus atpakaļ laikā, un palīdzēja man redzēt cauri laikam un redzēt to, kā kaut ko relatīvu, acīmredzamu un tik un tā nemainīgu? Kopš tās reizes mana apziņa nav mainījies, veids, kā es redzu, ir tāds pats, tomēr atšķirība ir tā, ka toreiz man pietrūka valoda, tāpēc nebija iespējams tikt galā ar notikumiem un sarunām par tiem.

Atmiņu par zaudētās mātes gaismā, es ieraudzīju, kādas attiecības man tagad ir ar viņu. Skumjas, kuras es tajā reizē jutu, bija spēcīgākas par visu, ko es jutu pēc tam. Tas saistās ar raizēm vai nemieru, kuru es vēl joprojām jutu, kad domāju par savu māti. Es vēlos viņu aizsargāt, pasargāt no visa nepatīkamā, neņemot vērā faktu, ka, iespējams, viņai par daudzām lietām ir labākas zināšanas nekā man. Jebkura nelaime, kurā es varu iztēloties sevi un savu vīru, ir kā sīkumi, salīdzinot ar to, ko es justu, ja mana māte piedzīvotu to pašu. Agrāk es domāju, ka šīs sajūtas ir manas mātes pārspīlēto cerību rezultāts, ka tā ir sava veida deformēta vainas apziņas sajūta par to, ka es neesmu tāda, kādu viņa mani vēlējās redzēt. Tagad es saprotu, ka šo pārspīlēto domu piesardzību, kontrolēja vēlme

aizsargāt sevi no skumjām, kuras, manuprāt, sevī iekļāva viņas zaudējums. Kad jau biju paaugusies, es no jauna viņu atklāju, gabaliņu pa gabaliņam, man no jauna bija sev jādod solījums, nekad vairs neizlaist viņu no rokām. Tāds attiecību process, kādu es esmu redzējusi starp manu māsu un viņas meitu, ir devis man atslēgu uz sapratni par to, kas notika starp mani un maniem vecākiem. Kad mana māsa spēlējās ar savu jaundzimušo bērnu, es redzēju saprašanos, kā uz āru izvērstu bildi, kuru atceros, kā daudzpusīgu un pilnīgu. Mana māsa noliecās pie bērna, ar jautājošu skatienu noliecās pāri bērna skatienam un pāri jebkurai bērna kustībai, it kā tās būtu pazudušas. Uz jebkuru kustību, kas tika vērsta mātes virzienā, bērns saņēma atbildi un iedrošinājumu. Un kad bērnam bija pusotrs gadiņš, atceros, kā mana māsa atviegloti stāstīja, ka meita beidzot ir iemācījusies spēlēties vienatnē. Viņa bija pilnībā pārņemta ar savām rotaļlietām. Un manai mātai beidzot bija laiks mājas darbiem un visam pārējam, kas bija parādījis pāri sliksnim. Es atceros bērna mainīgo formu, koncentrēts kakls, un pār lūpām noslēpumaini lepns smaids. Manas māsas teiktais padarīja mani nelaimīgu, nesaprotu kāpēc. Un kamēr viņa turpināja runāt par to, kā no jauna sevi atrast, par identitātes problēmām un hormoniem, es ar acīm visu laiku sekoju mazajai meitenītei, pilna ar vēlmi palīdzēt tikt cauri draudiem, kurus es sajutu tuvojamies, neskartai, bet tomēr skaidri neredzēju. Kad pēc pusgada es atkal biju ciemos pie māsas, viņa bija noraizējusies, ka kaut kas ir nogājis greizi bērna attīstībā. Bērns naktī neguļ, neko negrib, atkal čurā biksēs un pinkšņ, un visu dienu karājas viņai pie krekla. “Es vairs nevaru padomāt, es tikai gribu iziet izmest miskasti, bet viņa raud tā, it kā es pazudīšu.” Ar izmisīgu skatienu viņa vērās manī, meita sēdēja viņai klēpī un raudāja. Manai mātei vajadzēja tur būt. Atceros kā viņa teica: Tas ir tikai trīsgadnieka vecums, tas pāries, tas ir tikai pārejas posms. Manai mātai bija jauna frizūra, viņa izskatījās citādāk, tā bija vēlme dzīvot ārišķīgi. Viņa bija nelaimīga, jo tika traucēta. Bērna patstāvīgais periods bija dāvājis cerību atrast pašai sevi no jauna, un tāpēc, ka bērns savu patstāvību velk pretējā virzienā, audzināšanas darbs bija kļuvis bezjēdzīgs.

Attīstības process, kurā piedalās vecāki un bērns divu gadu vecumā, ir nepieciešams abām pusēm, bieži tā ir bērna paša vēlme izzināt, kas viņu atbrīvo. Bet tāpēc, ka bērnam vēl joprojām nav pieredze, kas varētu definēt laika jēdzienu, bērns nespēj rēķināties ar laiku, kurā atstāj vecākus. Kad ziņkārība ir pieklusināta, viņi atgriežas, lai atrastu vecākus, tomēr vecāki nav tādi, kādi viņi bija, kad bērns vai vecāki aizgāja. Pēc bērna scenārija tas nozīmē, ka vecāki ir pazuduši. Un tāpēc, ka vecāku izpratne tiek izmainīta ar vēlākām pieredzēm, un tāpēc, ka viņiem nav valoda, kas varētu paskaidrot, ko laiks izdara ar cilvēku, viņi nevar izskaidrot notikušo ne sev, ne bērnam. Bērni vecākus redz, kā

starojošas formas, kā sauli, bet paši sevi vecāki redz tāpat, kā pirms desmit gadiem: Konstantais faktors “es”. Un brīnās par to daļu, kas ir kļuvusi par māti vai tēvu, eksperimentējot, meklējot un klausoties bērnos, it kā bērniem būtu atbilde vai atslēga uz jauno dzīvi.

5. diena

Gaisma izdzisa, un es svečturī ieliku jaunu sveci. Drīz tā sāka spīdēt arī ārpusē. Esmu atvērta domām, manī ir liels nemiers. Esmu uz robežas, lai zvanītu Ērlennam. Bet ko lai es saku?

Es ilgi sēdēju un mēģināju atrast iemeslu, lai aizmirstu bijušo, kas palīdzētu nepieļaut kļūdas un sāpināt sevi un citus. Pēkšņi mans skatiens apstājas pie ziņojumu dēļa, pie kādas lapiņas, kuru es pati pirms pāris dienām biju piespraudusi: “Notikumi, kas mums seko pa pēdām, aug un traucē redzēt, un padara patiesību grūti iegūstamu.” Kad es to rakstīju, sajutos kā veikusi atklājumu, kas daļēji varēja izmainīt manu dzīvi, vai vismaz manu skatu uz dzīvi. Un tā manas domas visas noskaidrotās lietas ir noglabājušas mapē, taču saprašana nav kļuvusi skaidrāka arī par to, kāpēc svarīgās pieredzes tiek noliktas malā.

Dažreiz tas darbojas tā, it kā smadzenes atdarinātu, kā pārējais ķermenis izmanto barību. Padara sevi par vielu, sagremo un atdala, izmanto to un iet tālāk ar to, ko sauc par “pamodušās jūtas”. Pārstrādātā viela, tiek pārveidota nevis par gudrību, bet enerģiju vai vēlmi doties tālāk. Cilvēks, kura smadzenes spēj pielāgoties, dažkārt tiek saukts par personu ar kāru dzīves apetīti. Šāds raksturojums mēdz būt kā kompliments.

Kā pieredze, kas tiek no jauna izveidota lēcās, nonāk acu priekšā? Varbūt es to daru tagad, ik pa laikam nogāžot starpsienu, kuru ir uzcēlis laiks, iztīrītu un uzskaitu? Vai arī vecums sevī ietver spēju paaugstināt starpsienu un vēlāk nolocīt, ja ar laiku tā kļūst lieka?

6. diena

Šodien es strādāju dārzā un vēlāk runāju ar Ērlennu pa telefonu. Viņš jautāja vai man viņš pietrūkstot, un es atbildēju, ka nē, bet ka es viņu mīlu.

Katrs solis, ko speru, un katra kustība, kuru veicu, piepilda mani ar prieku, man liekas, ka tā ir tāda pati prieka sajūta, kā kļūt veseram pēc ilgas slimošanas. Es esmu pateicīga un man nav nekādas gaidas, nekas, kas traucētu redzēt.

Kad es vakarā apciemoju savu māti, es uz viņu lūkojos ar citām acīm. Man nebija līdzī ziedu, ar kuriem aizgaiņāt nogurumu gar acīm, nekādu smieklīgu stāstu, kas varētu viņu sasmīdināt.

Es sēdēju viņai pretī un runāju. Caur visu, ko viņa teica un visu, ko es atbildēju, es mēģināju atrast ceļu, kas aizvestu pie tādas saskarsmes, kāda starp mums bija agrāk. Beidzot es to atradu starp savām atbildēm. It kā sapratne jau ilgi mani būtu spiedusi meklēt un izskaidrot lietas, kuras māte centās man parādīt, novirzīt viņas uzmanību no tā, ko viņa stāstīja. Viņa varēja teikt: Es esmu nogurusi. Es atbildētu, ka esmu droša, ka jaunie vitamīni palīdzēs. Viņa teiktu: Es esmu domājusi par aizgājušajām dienām. Un es atbildētu ar jautājumu, vai viņa drīz mani apciemos, dārzā ir tik jauki, es viņai gribu kaut ko parādīt. Gadiem ilgi es esmu sev skaidrojusi, ka vēlme vilkt viņu prom no viņas pašas prāta stāvokļa radās no žēluma, no tā, ka es gribēju viņu uzmundrināt. It kā viņas dzīve vai dzīves gājums būtu sliktāka par manu, mazāk vērts, lai tajā iedziļinātos. Tagad es skaidri redzu, ka tā esmu es, kas baidās no nāves un lūdz atlikt tikšanos ar to, neatkarīgi no tā, kādā formā tā nāks. Man nebija drosme vēlreiz piedzīvot viņas zaudējumu, un tāpēc es viņai atbildēju tā, kā viņa man atbildēja pirms 30 gadiem, ne tāpēc, lai atriebtos, bet tāpēc, ka es nezināju. Es atteicos redzēt vai pieņemt par nopietnu pasauli, kādu viņa to juta, un tā es viņu izstūmu no realitātes. Tā es parādīju, ko es domāju par viņas dzīves gājumu, tā es viņu spiedu melot pašai sev, atdalīt domas no jūtām.

Šodien sarunas pierima. Pēcpusdienas saule apspīdēja katru istabas puteklīti, mēs sēdējām, iedziļinājušās domās, skatījāmies uz sauli un uz lietām no viņas un mūsu kopīgās pagātnes. Es jautāju, vai viņa dažkārt nejutās nogurusi, un viņa pamāja ar galvu. Es jautāju, vai ir bijis tā, ka viņai no rītiem negribas celties, un viņa atkal pamāja ar galvu. Es jautāju: "Vai tu kādreiz esi vēlējusies nomirt?" Viņa klusi un gaiši iesmējās, it kā par kaut ko aizliegtu un nepieciešamu. Protams, viņa bieži par to domāja. Bet viņa domāja, ka tas varētu nepatikt mazbērniem, manai mātai un man. Katrā ziņā, nevienam tā nevajadzētu domāt. Bet, protams, ka viņa tā domāja, pat ilgojās, īpaši tagad, pavasarī, jo bija nogurusi. Arī tāpēc, ka viņai bija apnicis atkārtoties. Ar roku žestiem viņa atvainojās un smējās, un es smējos ar viņu. Kādu brīdi mēs sēdējām, nesakot ne vārda. Tad turpinājām pārrunāt dažādas lietas, bet viņas tempā, un tādā secībā, kādā viņa izvēlējās. Kad man bija jāiet, es viņu noskūpstīju, un manī uzplaiksnīja vecās jūtas, kad sajutu mātes matu smaržu un ādas siltumu. Es jautāju, vai viņa drīz mani apciemos, un šoreiz viņa pamāja ar galvu bez platā smaida uz lūpām.

7. diena

Tikko zvanīja Ērlenns un teica, ka viņš par mani domājis un ka es viņam pietrūkstot. Viņš prasīja ko es darīju un es atbildēju, ka sakopu dārzu un apciemoju māti. Viņš jautāja vai man viņš pietrūkstot, un es, domājot par tukšo gultu, atbildēju, ka vislabāk būtu, ja viņš nāktu mājās, ja grib. Viņš prasīja, vai kaut kas esot noticis, un es atbildēju, ka jā un nē. Vasara tagad ir piepildīta. Viņš teica, ka pie viņa arī esot bijis silti. Prasīja, ko es tagad darīšot, un es teicu, ka es gribētu iet gulēt. Viņš prasīja vai es iešot gulēt viena, un es teicu, ka iešu gulēt gandrīz viena. Tad mēs viens otru noskūpstījām un novēlējām labu nakti.

Pēc tam, klusumā, es viņam atbildēju uz jautājumu, kuru viņš man jautāja: “Ir noticis tas, ka es esmu atradusi to daļu no sevis, kuru pazaudēju, kad pirmo reizi ar tevi dalīju gultu. Es novilku robežu starp jaunību un vecumu. Un es atradu savu māti un ļāvu viņai nomirt.”

Es iegāju guļamistabā un noģērbos. Aizkari pie atvērtā loga bija pavisam mierīgi. Es esmu laimīga un iztukšota. Tad es apgūlos, roku rokā ar savu nāvi.

Ķēde

Beidzot nozvanīja pulkstenis. Viņa dzirdēja, kā Dāvids pagriezās gultā, paņēma pulksteni un piespieda pogu. Viņai nevajadzēja pagriezties, lai viņu redzētu. Drīz viņš izlēca no gultas tā, it kā būtu aizgulējies, vēlreiz paķēra pulksteni, paskatījās, pielika pie auss un nolika atpakaļ. Tad viņš iegāja vannasistabā, kur uz krēsla stāvēja viņa drēbes. Uzlikusi halātu uz pleciem viņa gāja uz virtuvi. 15 gadus Dāvids klāja brokastu galdu. Bet tagad, kad viņa tika atlaista, viss sagriezās kājām gaisā, arī viņas vieta mājās. Viņa aizbēga no visa, kas atradās nenozīmīgs dzīvē, kuru viņa tagad dzīvoja. Viņa negribēja gulēt gultā brīdī, kad durvis aiz Dāvida atkal aizcērtas. Viņa stāvēja virtuvē ar halātu uz pleciem un ar pirkstiem grozīja kafijas kanniņu un visu pārējo, jutās sveša un nevēlama: Mājsaimniece sagatavo vīru dienai kantorī. Pirms tam viņa gulēja gultā, kamēr viss bija gatavs. Pirms tam viņš ienāca istabā un pamodināja viņu ar skūpstu.

Dāvids mēģināja parādīt savu prieku, ka viņa no rītiem ceļas. Viņš teica: Cik lieliski ir atnākt pie saklāta galda.

Viņi ļoti labi pazina viens otru. Izskatījās, ka tas ir tikai sākums tam, par ko viņiem vajadzēja runāt. Viņas jaunā dzīve, un viņa jaunā dzīve. Viņš gribēja parādīt, ka varbūt pārmaiņas nemaz nav tik sliktas. Viņa bija pateicīga, kad redzēja, ka viņš viņai vēl labu, un kļuva vēl vientuļāka. Kad viņš aizgāja, arī viņa piecēlās. Nieze ķermenī radīja riebumu pret dienu.

Viņai likās, ka ar to tikt galā būs vieglāk. Vieglāk nekā ar pubertāti, jo viņa bija vecāka un zināja vairāk. Viņa atceras mātes spriedelējumus par to, kā tikt pamestam un kā dzīvot nenozīmīgu dzīvi. Viņai vajadzēja gadu, lai to pieņemtu.

Tomēr tagad viņa deklamēja tos pašus monologus, kurus viņa bija dzirdējusi no savas mātes menopauzes laikā. Šādu stāvokli bija grūti pieņemt. Karstuma viļņi izraisīja agresivitāti, agresivitāte apraka veselo saprātu. Šādas svārstības viņu nogurdināja.

Viņa ilgojās pēc Dāvida un pastiepa rokas viņam pretī.

Viņa aplika roku ap viņu un sajuta riebumu. It kā nekad nebūtu redzējusi un piedzīvojusi viņus abus mīlestībā, viņa vēl joprojām redzēja sevi tur, kur gribēja redzēt tikai viņu.

Kad Dāvida ķermenis kļuva pašsaprotams viņas ķermenim, tad viņas ķermenis kļuva pašsaprotams pats sev. Tas, kas notika starp viņu un Dāvidu, viņai bija pretīgi, jo ķermenis, kuru viņa ienīda, piedalījās aktā.

Lūgt viņai pieņemt savu ķermeni: Tāpat kā lūgt, piedošanu, cietumniekam pieņemt savu ieslodzījumu.

Domas, kuras viņa domāja, un aina, kuru viņa redzēja, ļāva ieraudzīt vīrieti, kuru agrāk redzēja kā dzīvnieku, ar jaunām acīm. Viņa teica:

“Es domāju, ka vīriešu sadisms ir rezultāts tam, ka kalpošana ir spēcīgāka par tās ienīšanu. Un lepnums par ķermeni un dzimumu nav pilnīgs. Kā kāds var mīlēt ķermeni, kuru cits ienīst? Ejot savu ceļu, sperma sapūst, un ilgas vēlas aptraipīt un sadalīties gabaliņos. Pašriebumu sauc par čūsku, kas izlokās līdz sirdij un čukst, ka tas ir labi, jo nav labi domāt par sevi labu. Pašriebumu sauc par čūsku zem zināšanu koka, ļaunums ir auglis, ko tas piedāvā.

Viņa ilgojās pēc tā, ka viss varētu izzūt. Mati kļuva balti, un āda savilkās asās grumbās. Kājas un rokas kļuva kā zari. Viņa bija kā putns ar degošām acīm, kad viss bija pagājis.

Tagad viņa gaidīja vecumdienas.

Viņa bija pilna ar ūdeni, kur pārcēlājs stūma savu laivu uz priekšu un atpakaļ. Acis – ūdeņainas un mirgojošas, āda – mitra un pietūkusi, mati – taukaini un bezkrāsaini. Viņa teica:

“Tā ir iedomība, kas kavē veidot sievieti, nevis cilvēks. Kādēļ es to paciešu, jo esmu pretīga? Es neciešu, ka kāds cits ir neglīts. Es biju pārņemta ar to, lai es tiku ieraudzīta, nevis lai es redzētu. Es sevi nemeklēju sevī, es meklēju formu starp tā formām, kuras tika vērtētas visaugstāk. Tāpat kā mākslinieks vilto savu darbu, es viltoju sevi, vienmēr baidījos, ka kāds mani varētu redzēt. Tagad es esmu aptraipīta. Jauna vai veca. Es esmu nogurusi, vairs nespēju noturēt sevi tajā gaismā, kurā es vēlos, lai mani redz. Dāvida mīlestība mani biedē, jo man citas nav. Dāvida mīlestība mani nemierina, jo tā man atgādina, ka tā ir viņā, ne manī. Brīdis svešumā deva man atbalstu.

Tagad man nav atbalsta, un es nokaunējos, jo nespēju pietiekami saņemt to, ko Dāvids man gribēja dot.

Viņa iznāca no vannas un apģērbās.

Viņa mazgāja traukus: divus nazīšus, divas krūzes, divus šķīvīšus.

Viņa saklāja gultu.

Viņa vēdināja.

Viņai sala.

Viņa ielēja krūzē kafiju. Saspringti apsēdās uz krēsla un turēja krūzi. Viņa atgādināja ziemas augu. Nogurušu un putekļainu. Pilnu ar atvasēm. Sačokurojušos pie saknēm. Saknes sabojājušās. Sapinušās apkārt krūzei, ilgojās pēc tuvuma un siltuma.

Viņa nomazgāja krūzi.

Viņa aplēja puķes.

Viņa paņēma krēslu un apsēdās. Augstu karājās “Māte ar tūkstoš bērniem.” Acis, biezas kā migla, nolaidās uz auga stiebru. Cieši, cieši uz tā sēdēja utis un sūca, izskatījās līdzīgi akmens čaulai. Kā pērļu kaklarota, kuru varētu uzlikt.

Viņa teica:

“Mēs skatījāmies uz bērniem, kā uz trausliem augiem. Mēs uzmundrinājām un stimulējām. Mēs izaudzinājām viņus par sabiedrību, kāda neeksistē. Mēs neko nepieprasījām. Mēs iemācījāmies, ka mīlestība nav apbalvojums, tik un tā bija mīlestība. Un mēs bijām gudri skolotāji. Mūsu mīlestībā viņi bija tik pārliecināti, ka neviena no īpašībām nebija tik bezkaunīgas, lai tajā atzītos. Tik labi sev pielāgojušies, ka pārmaiņas nav nepieciešamas. Sabiedrībā, kura neeksistēja, mūsu bērni kļuva par slinķiem un tualetes sargiem. Mūsu bērniem spokoja pagrimums un tukšums, pret kuru es cīnos. Apmierinātība un labklājība siltumnīcā, par kuru visi rūpējās vienādi. Tas viss bija mūsu. Kurš atrod šķēres? Kurš apgriez zāli? Kurš nolasa augļus? Vai tas, kas tos piedzemdē arī izrok kapu?”

Viņa nogrieza asnus un izmeta mazos augus.

Viņa augus apsmidzināja ar līdzekli.

Tad viņa redzēja, ka poras zem matainajām lapām meta gaismas kontūru.

Viņa apgūlās un aizmiga.

Viņa sapņoja par pavasari, un kā viņa iet pāri zemei. Viņa bija pie bērniem. Aiz muguras izdzirdēja skaņu. Viņa pagriezās un redzēja zemi sagrūstam. Kā viņi apēstu peldošu ledus gabalu.

Viņa sapņoja, ka atnāk Dāvids un apliek roku viņai apkārt.

Viņi kopā stāvēja un skatījās, kā zeme paliek mazāka un mazāka.

Viņa piecēlās no gultas un izgāja ārā.

Dāvidam un sev viņa pagatavoja ēdienu.

Ar savu izmisumu viņa tika galā tāpat, kā ar grāmatu, kuru viņa izlasīja un aizcirta.

Viņa teica:

“Tikai tie, kuriem nav bērnu, ir vēlme tiekties pēc sakarībām. Tās guļ tāpat, kā iemeslu ķēde un dzimšanas un tagadnes sadursme. Kad mātēm ir laiks tiekties, viņas grib atrast sakarības, kā gabalus no dažādām ķēdēm, kurus nav iespējams saāķēt. Katra bērna dzimšana, jauns lūzums un jauna ķēde.”

Viņa sāka āķēt kopā ķēdi, vienu pēc otras, līdz aplis noslēdzās. Domās viņa to noslēpa bērnu kastē, kas vēlprojām stāvēja bēniņos. Kastē bija bildes, skolas grāmatas, karogi. Lietas, no kurām viņi bija izauguši, kuras viņai neļāva izmest.

Aizmugurē uz grīdas gulēja viņas ķēde, tā kura tika salauzta, kad piedzima pirmais bērns. Viņa to pacēla un gabaliņu pa gabaliņam izpētīja. Beidzot to saāķēja kopā ar tagadni, tieši priekšā savai nākotnei.

Viņa iegāja virtuvē un sāka griezt lokus.

Uz ceļa apstājās autobuss, un no tā izkāpa Dāvids.

Vēlprojām bija gaišs vakars.

NOBEIGUMS

Bakalaura darba izstrādes procesā autore secināja, ka teksts nesagādāja daudz, sarežģītu un grūti atrisināmu problēmu. Dažviet autore saskārās ar problēmām, kuras saistās ar garām teikuma konstrukcijām, liekvārdību, netulkojamiem vārdiem un frazeoloģismu precīzu pārveidi latviešu valodā, kas rodas no norvēģu un latviešu gramatikas nelielajām, tomēr ļoti būtiskām atšķirībām.

Pirmajā nodaļā tika apkopota informācija par Kāri Bēges daiļradi un tika veikts neliels ieskats arī rakstnieces biogrāfijā. No šīs informācijas var secināt to, kā ir attīstījusies Kāri Bēges daiļrade un kā viņas pirmās sarakstītās grāmatas ir ietekmējušas viņas daiļradi līdz noveļu krājumam "Labirinti". Tālāk apakšnodaļā jau tika tuvāk apskatīts konkrētais noveļu krājums, teksta raksturojums un simbolu analīze, kas autorei palīdzēja tulkošanas procesā izvēlēties atbilstošās tulkošanas metodes.

Ne mazāk svarīgs aspekts ir laikmeta konteksts, kurā rakstniece raksta noveļu krājumu. No otrajā nodaļā apskatītajām laikmeta iezīmēm var secināt, ka rakstniece turpina savu ierasto rakstīšanas stilu, to piemērojot arī laikmeta iezīmēm. Jau savā karjeras sākumā Kāri Bēge pievērsās tēmām, kuras skāra cilvēka identitātes problēmu risināšanu. Arī šajā laikā viņa to turpina darīt, taču nu jau darbus piepilda arī mītiski tēli un pasaku tēli, kas vairāk ir raksturīgi tieši 20.gs. 80.gadu norvēģu literatūrai. Šis laiks ļoti daudz iezīmes aizgūst no jaunromantisma, kas bija aktuāls gadsimtu iepriekš. Mītiski tēli, pasaku varoņi un fantāzija no jauna iekaroja literatūru 20.gs. 80.gados un Kāri Bēges noveļu krājums ir lielisks šī laikmeta raksturojuma piemērs.

Apkopojot vārdus un teikumus, kuri tulkošanas procesā radīja problēmas, tika izveidota trešā nodaļa, kura tika iedalīta apakšnodaļās par leksiku un sintaksi. Tulkošanas pamatā tika izvēlēta tulkošanas metode, kas uzmanību pievērš avotteksta nozīmes vērtībai, taču pēc iespējas tuvāk saglabā rakstnieces oriģinalitātes iezīmes, kuras izpaužas viņas tēlainajos dabas aprakstos un simbolos, kuri atspoguļo galveno varoņu iekšējos pārdzīvojumus. Tādēļ autore izvēlējās burtiskās tulkošanas metodi, kura galveno uzmanību pievērš nevis teksta vērtībai, bet nozīmes vērtībai. Šī metode palīdz saglabāt rakstnieces individuālās stila iezīmes, kuras Kāri Bēge regulāri izmanto savā daiļradē, un kuras parādās arī viņas glezniecībā.

Bakalaura darbs var būt vērtīgs tiem, kuri interesējas par norvēģu kultūru un literatūru, kā arī tulkotājiem, kuri nākotnē vēlētos tulkot Kāri Bēges daiļradi. Nākotnē šo

tulkojumu varētu izdot arī grāmatā, lai tas būtu pieejams visiem interesentiem, kuri vēlas iepazīties ar latviešu lasītājiem vēl nezināmo norvēģu rakstnieci Kāri Bēgi, kā arī viņas darbi ļoti precīzi atspoguļo Norvēģijas dabu, kultūru un cilvēku dzīves.

KOPSAVILKUMS

Jaunrades darbā “Kāri Bēges 4 noveļu tulkojums no noveļu krājuma “Labirinti” ietilpst tulkojums latviešu valodā un teorētiskais pamatojums, kurā tiek ietvertas ziņas arī par rakstnieces biogrāfiju, daiļrades un konkrētā noveļu krājuma raksturojumu, kā arī tulkošanas procesā radušos grūtību analīze un piedāvātie risinājumi.

Bakalaura darba mērķis tika sasniegts izmantojot burtiskās tulkošanas metodi, kas uzmanību pievērš teksta nozīmes vērtībai, nevis vārda vērtībai, analizējot rakstnieces biogrāfiju, daiļradi un avottekstu. Tulkojot bakalaura darba autore pievērsa uzmanību laikam, kad teksts tapa un ievēroja tam raksturīgās iezīmes, kuras palīdzēja izvēlēties atbilstošas tulkošanas metodes. Autore secināja, ka novelē “Labirinti” ir iekļauti mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi, kuri tekstam piedēvē nedaudz mistisku nokrāsu, kā arī tiek attēlotas cilvēka un dabas attiecības, kuras simbolizē paša cilvēka iekšējo stāvokli. Šīs iezīmes atbilst 20.gs. 80.gadu literatūrai, kura savas iezīmes ir pārņēmusi no jaunromantisma.

Galvenās problēmas bakalaura darba veidošanā bija tulkošanas darba procesā radušos problēmu risināšana. Bija jāatrod pareizi un precīzi vārdi, kas tikpat labi un tēlaini spētu attēlot Norvēģijas dabu un tās ietekmi uz cilvēku, kā to dara pati rakstniece Kāri Bēge.

Rakstniece Kāri Bēge, pazīstama norvēģu rakstniece un māksliniece. Viņa savos darbos raksta par cilvēka iekšējiem meklējumiem un problēmu risinājumiem, kas skar gan jaunas meitenes, gan vecākus vīriešus. Aktuāls ir cilvēks jebkurā vecuma posmā. Viņas darbi tiek izdoti arī mūsdienās un gūst lielus panākumus.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Avotu saraksts:

1. Bøge, Kari. *Irrganger*. Oslo: Aschehoug, 1984.

Literatūras saraksts:

1. Baker, Mona *In other words: A coursebook on translation*. London: Routledge, 2011
2. Baker, Mona. *Critical readings in translation studies*. London: Routledge, 2009
3. Baker, Mona. *Encyclopedia of translation studies*. London, New York: Routledge, 1998
4. Baker, Mona, Saldanha Gabriela. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London: Routledge, Taylor and Francis Group, 2009, 154.lpp
5. Cīrule, Dz, Cīrulis, K. *Latviešu literārās valodas praktikums*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1982
6. Dannemarks, Nilss. *Norvēģu valodas gramatika*. Rīga: Norden, 1995.
7. Fawcett, Peter. *Translation and Language: Linguistic, Theories, Explained*. Manchester: St Jerome publishing, 1997
8. Milan, Carmen, Bartina, Francesca. *The routledge handbook of translation studies*. London: Routledge, 2013.
9. *NORD2311 Variasjon, struktur og teori – norsk som andrespråk*. Trondheim: NTNU Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, 2011.
10. Rottem, Øystein. *Norsk litteratur historie*. Oslo: V.W. Cappelen forlag a/s, 1997.
11. Rottem, Øystein. *Norges litteratur historie: Vår egen tid 1980-98*. Oslo: J.W Cappelen Forlag a/s, 1998.
12. Roze, Laura. *Latviešu leksikoloģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1981
13. Rozenbergs, Jānis. *The stylistics of latvian*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2004
14. Savory, Theodore. *The art of translation*. London: Jonathan Cape, 1968
15. Sīls, Jānis. *Tulkotumzinātnes jautājumi*. Ventspils: Ventspils Augstskola, 2009
16. Stēnersens, Eivins, Lībeks, Īvars. *Norvēģijas vēsture: No leduslaikmeta līdz mūsdienām*. Rīga: Norden AB, 2005.
17. Veisbergs, Andrejs. *Tulkotumvaloda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013
18. Veisbergs, Andrejs. *Phraseological borrowing*. Berlin: Logos Verlag Berlin GmbH, 2012

19. Venuti, Lawrence *The translation studies reader*. New York: Routledge, 2001
20. Zauberga, Ieva. *Theoretical tools for professional translators*. Rīga:Latvijas Universitāte, 2004
21. Zauberga Ieva. Tulkojumvalodas stilistiski strukturālā neviendabība. *Lingusitica Lettica* 5. 1995.
22. Zauberga Ieva. Globalizācijas ietekme uz citvalodu īpašvārdu atveidi latviešu valodā. *Linguistica Lettica* 13, 2004.

Darbā izmantoto vārdnīcu saraksts:

1. Kirkeby, A, Willy. *Norsk – Engelsk stor ordbok*. Oslo: Gyldendal norsk forlag, 1998
2. Gutt, Tor. *Norsk ordbok*. Oslo: Kunnskapsforlaget, 1998
3. *Interneta vārdnīca “ordnett.no”* Pieejams: <http://ordnett.no>
4. *Dāņu, norvēģu, zviedru un somu īpašvārdu atveidi latviešu valodā*. Rīga:Norden AB, 2003.
5. *Terminu un svešvārdu vārdnīca “vardnica.lv”*. Pieejams: <http://vardnica.lv>
6. Dannemarks, Nils, Bērugs Rihards. *Latviešu-norvēģu, norvēģu-latviešu vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC,

Darbā izmantoto interneta resursu saraksts:

1. *Latvijas Republikas tiesību akti “likumi.lv”* Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=85209>
2. Newmark, Peter. *A textbook of translation*. New York: Shanghai Foreign Language Education Press. Pieejams: <https://drive.google.com/file/d/0B2eyUs3kOIL0UTJQR0RBRTYwbFk/view>
3. Nida, Eudine. *The theory and the practice of translation*. Wesltea: Leiden 1982. Pieejams: <https://www.scribd.com/doc/6409197/Nida-E-a-Taber-C-R-The-Theory-and-the-Practice-of-Translation>
4. *Norsk biografisk leksjon “nbl.no”* Pieejams: <https://nbl.snl.no>
5. *“Norsk kunstner leksjon”, “nkl.no”* Pieejams: <http://nkl.no>
6. Norvēģijas kultūrkānāls *“Pluto”*. Pieejams: <http://pluto.no>
7. NRK interintervju *“Kari Bøge – Lyset er så hvitt om sommeren”* Pieejams: <http://www.allkunne.no/framside/litteratur/norsk-litteratur/norske-forfattarar-biografar/b/kari-boge/405/14094/>

8. “Store norske leksion”, “snl.no” Pieejams: <http://snl.no>

SAMMENDRAG

Bacheloroppgaven “*Øversettelsne av Kari Bøges 4 noveller fra novellesamlingen “Irrganger”*” består av øversettelse til latvisk og teoretisk bakgrunn. Forfatterens biografi, forfatterskap og novelleanalyse egenskaper er inkludert i bacheloroppgaven. Her analyseres også problemene som oppstår i løpet av øversettelsesprosessen og løsingene blir tilbudt.

Målet ble nådd via den ordrette øversettelsesmetoden, som tar hensyn til tekstens betydning i stedet for tekstverdi. Derfor var det viktig å analysere forfatterens biografi, forfatterskap og kildeteksten. Bacheloroppgavens forfatter tar hensyn til tidsrolle, når teksten ble skrevet og legger merket til kjennetegnene som hjalp å velge hensiktsmessige øversettingsmetoder. Det ble konkludert med at i novellesamlingen “Irrganger” er det inkludert veldig mange kunstneriske uttrykk som gir et mystisk skjær, og de også hjelper å vise forholdet mellom mennesket og naturen som symboliserer menneskets indre tilstand. Disse egenskapene er karakteristiske for norsk litteratur på 1980-tallet som sine trekk overtok fra nyromantikken.

De største vanskelighetene i bacheloroppgaven var problemene i øversettelsesprosessen og hvordan man kan løse dem, var hovedproblemen. Øversetteren måtte finne riktige og presise ord som kunne vise norsk natur og dens innvirkning på mennesker som selve Kari Bøge gjør.

Kari Bøge er en kjent norsk forfatter og kunstner. Hun skriver om menneskelige interne søk og løsninger av innerste problemer som påvirker både unge jenter og eldre menn. Aktuelt er selve mennesket i alle aldersperioder. Hennes verk blir utgitt også i dag og får stor suksess.

SUMMARY

The translation of four novels from Kari Bøge collection of novels "Labyrinths" consists of translation of the novels in Latvian and theoretical analysis that includes description of the writer's biography, work and the four novels as well as analysis of difficulties that arose in the translation process and offered solutions.

The goal of this Bachelor thesis was achieved by applying literal translation method that draws attention to the essence of the text by analyzing the author's biography, work and original source instead of textual details. The author of this bachelor thesis paid attention to the time when the novels were written and the respective characteristics. The author concluded that the novel "Labyrinths" features variety of artistic expressions that attributes mystical tinge to the text, as well as portrays relationship between a human and nature symbolizing human's inner state. These features correspond to the 20th century 80s literature – new romanticism.

The main obstacle of this Bachelor thesis was finding solutions to the problems that arose in the translation process. The author had to find the correct and precise words that could describe Norwegian nature and its influence on people as good as it is done by the author *Kari Bøge*.

The author *Kari Bøge* is a well-known Norwegian writer and artist. Her works are dedicated to human's inner world and its problems of people at any age. Her works are published still today.

Den første skole-høsten

Det var en fugl som vekket henne. Hun lå med ansiktet mot vinduet, og da hun åpnet øynene, så hun rett inn i fuglens øyne. Hun snudde seg mot veggen og trakk dynen helt opp til nesen. Det var lørdag, hun kunne sove så lenge hun ville. Hun presset øynene igjen. Fuglen begynte å hakke i vinduskittet. Hun snudde seg for å se. Den lot som om den var opptatt med å hakke i karmen, men hver gang hodet var stille, kikket den på henne. Hanne likte ikke kjøttmeiser. Det tette svarte blikket var på en gang truende og hånlig. Det var like umulig å flykte fra som dårlig samvittighet. Når de spiste middag, satt meisene utenfor kjøkken vinduet på fuglebrettet. Når hun var ute, fulgte de etter henne, vinter som sommer. Bare om våren slapp de henne med blikket, i stedet bandt de henne med sangen, kalte på henne, klagende, lengselsfullt. Hun trodde de ville vise henne noe. Hun hadde hørt om hunder som ledet menneskene. Men om våren ville de ikke se på henne, ikke ses av henne. Om våren fylte de hele luften med sang: Livet er et annet sted, livet er et annet sted.

Hun reiste seg fra sengen og gikk bort til vinduet. Fuglen ble sittende. Et øyeblikk så de på hverandre. «Har jeg gjort noe?» Hun hvisket det til fuglen, men alt mens hun sa det, hadde hun følelsen av å lyve. Uten å ta det svarte hånende fra henne et øyeblikk, lettet fuglen og fløy, dømte henne fra noe usynlig, uforståelig. Utenfor vinduet hang tåken, bare gresset sto fritt. Tåken var som en uendelig stor dråpe ned fra himmelen, like før den slapp. Trærne sto med grenene opp, holdt tåken oppe av alle krefter. Lengst borte hadde tåken alt trukket dem opp til seg, de var nesten usynlige øverst. Bare det gule løvet lyste. Hanne la armene i vinduskarmen. Helst ville hun gråte, men også gråten var borte. Hun klarte ikke lenger å være lei seg, også det var blitt løgn. Før hadde alt vært enkelt. Oftest hadde hun vært glad, men når hun ikke var det, visste hun hvorfor hun var lei seg. Det hadde liksom ikke vært noen tvil, ikke noen gyngende mellomting, hverken det ene eller det andre. Trøst hadde fortsatt vært mulig.

Hun tenkte på et av farens eventyr: En mor var alene med gutten sin. De bodde i skogen, langt borte fra folk. Faren var død. Det var bare de to. Ofte sultet de, og ofte frøs de, men hver gang klarte de seg, for de hjalp hverandre. Men så begynte gutten å gå egne veier, og alt ble vanskeligere for moren. Han var ikke rundt henne lenger, parat til å hjelpe.

Hver gang var hun redd det hadde hendt ham noe. Trollet bodde i dypet av skogen. Moren ba hver kveld at engelen måtte beskytte gutten mot trollet. Hun gråt og ba gutten være hjemme. Om kvelden ba gutten moren om unnskyldning og sa at han elsket henne, og at hun var det beste i verden. Men hver morgen gikk han ut allikevel. En dag møtte gutten det store trollet, og trollet ville ta ham. Trollet rev opp et tre med roten og slo gutten med treet. Men gutten døde ikke, for engelen hadde hørt morens bønn og la de usynlige armene sine rundt gutten. Men hver gang trollets slag traff gutten, ble gutten delt. Først i to, så i fire, så i åtte, helt til trollet hadde gutten rundt seg på alle sider og ikke klarte å løfte treet mer. Så flyktet trollet inn i fjellet. Da gutten kom hjem til moren den kvelden, så moren hva som hadde hendt. Klærne var ødelagt, og gutten var full av arr. «Nå har du møtt det store dyret,» sa moren. «Ja, nå har jeg møtt trollet,» svarte gutten. Og som vanlig ba gutten moren om tilgivelse, og fortalte henne hvor høyt han elsket henne. Slik var eventyret, eller slik husket hun det. Da faren var ferdig med eventyret, hadde han smilt til henne som vanlig, og bøyde seg frem for å kysse henne god natt. Så hadde han slukket lyset og gått. Hun hadde grått og grått i timevis den kvelden og natten, under dynen, uten en lyd, uten å skjønne hvorfor hun gråt. Siden hadde hun grått så ofte over det eventyret at «lyset» hadde gått av det, hun begynte å se det, begynte å skjønne hvorfor hun gråt. Det var det at gutten ble delt, og at ingen sa noe om at han ble samlet igjen. Og selv om han ble samlet igjen, hadde han vært delt, og slikt kan en aldri glemme. Fra da av kunne gutten bare lyve, for ingenting han sa kunne bli sagt fullt og helt. Og det som hadde skadet ham slik var morens kjærlighet, de gode kreftene som hadde lagt usynlige armer rundt ham. For selv om eventyret sluttet, selv om guttens mor og hennes egen far trodde at gutten var kommet hjem for alltid og at alt var godt, visste Hanne at det fortsatte uendelig i virkeligheten. Hver dag ville gutten gå, og hver kveld ville angeren bli mer gjennomsiktig, og til slutt ville han bli borte i skogen. Moren ville sitte alene igjen, og hun ville gråte over sin sønn som var en løgner. Og både moren og gutten hadde liksom gått i stykker, for alltid. Men hva var det Hanne hadde gjort, og hvem var trollet som hadde slått henne i stykker? Det trollet som knuste hagen til Adam og Eva bodde i dem selv, det het «Lysten til å vite». Det hadde hun hørt i søndagsskolen. Men hva var det hun hadde i seg som knuste alt, og hvordan skulle hun få jaget det ut? Moren til gutten sa til ham at han ikke måtte gå i skogen alene, han visste hva det var han skulle angre. Men hennes mor sa ingenting, ikke klart nok til at hun skjønnte. «Du vet jo hva jeg mener, ikke sant?» kunne moren si. Og Hanne ble nødt til å nikke, for moren sa det slik at hun skjønnte at å ikke vite det, var det samme som å ha spist eplet i tankeløshet, og være utenfor alt. Noen ganger om kvelden kunne det hun kalte Den

store sorgen komme over henne, og en tid var det den hun følte seg mest hel i. Hun ventet på den, gledet seg til den, som til søvn. Ut av sorgen vokste lysten til å jage det onde ut, og samtidig husket hun at det fantes noe som het tilgivelse. Så kunne hun stå opp og skynde seg ned til foreldrene, og når hun åpnet døren til stuen, kunne hun synes at hele rommet var fylt av lys og tilgivelse. I alle fall følte hun det slik i begynnelsen. Da la hun seg inn til moren, gråt og ba om unnskyldning, og når moren spurte hva hun ba om unnskyldning for, måtte hun gripe etter en eller annen ulydighet i ukens løp, og straks fikk hun samme følelsen som når hun spurte fuglen hva hun hadde gjort. Alt mens hun sa det, følte hun at det var usant. Og moren trøstet henne hastig, smilende, annerledes enn om dagen. «Ikke tenk på det nå, det er ikke så viktig, du må ikke gråte slik, det har jo ikke skjedd noen skade, gå nå inn og sov igjen. Ikke sant?» Og siden Hanne trodde at moren visste alt, trodde hun at hun skjønnte hva Hanne ville henne, og når moren ikke hjalp henne å drive det onde ut, trodde hun at moren ville at det onde skulle ligge i henne og gjøre vondt. I sengen etterpå kunne hun se Snehvits stemor for seg, med det giftige eplet i hånden, stygg som en heks. Men Hannes mor var ikke stygg, hun var forgylt om kvelden. Hun og far ved siden av hverandre, i en annen verden.

Etterhvert kom ikke Den store sorgen til henne mer, heller ikke den dype søvnen, det var som om det ble høst innvendig også. Iblant så hun moren for seg i to skikkelser, om dagen som mor, og om kvelden som dronning i sitt rike. Og hun skjønnte at det var flere enn henne som var splintret og delt av innvendige troll. Men hun orket ikke tenke tanken helt ut, for hun var altfor langt borte fra moren til å kunne holde fast ved henne i tankene, hun var langt langt ute i skogen. Hverken sorg eller glede, varme eller kulde, kunne nå henne. Og siden hun ikke kunne forandre verden, begynte hun å venne seg til det nye. Venne seg til at i denne verden var alt mulig, ingenting fast. Venne seg til at tryggheten var noe en vokste fra, og aldri kunne finne tilbake til. Noe som var virkelig på samme måte som vuggen var virkelig for spedbarn.

Hun kledde på seg. Satt på sengekanten og dro klærne langsomt på. Alt var kaldt og fuktig, alt klødde. Hun satt stille et øyeblikk og kjente etter. Det var som det skulle være. Slik var det å leve. Det hjalp ikke å kjempe imot, det ble bare verre om en kjempet imot. En måtte bare finne seg i det. Så gikk hun ned. På kjøkkenet var det varmt, lukten av kaffe fylte rommet, bordet var ferdig dekket, moren sto ved komfyren og rørte i grøten. Hun snudde seg smilende mot Hanne. «Godmorgen, har du sovet godt?» Hanne nikket. «Like pottesur i dag også? Ja, ja, du får sette deg og spise.» Moren skjøv henne vennlig mot plassen og snudde seg mot gryten igjen. Hun sang lavt, samme strofe om og om igjen.

Hanne skjønnte ikke ordene. Hanne satt anspent i det varme kjøkkenet. Motsatt hennes holdning til kulden, var varmen noe hun måtte være vaksom mot. I kulden kunne hun slappe av og kjenne etter, her sørget hun for å lukke seg. Kulden var sannhet, varmen var løgn, som tryggheten. Hvis man ble lurt til å tro på den, gjorde det dobbelt vondt å gå ut igjen, ut i den andre verden.

Faren kom inn i rommet, gikk bort til moren og tok blidt rundt henne. «Deilig morgenduft!» Han rotet ansiktet inn i morens lange hår. Så snudde han seg mot Hanne. «Og hvordan har så den andre vesle prinsessen min det i dag?» Hanne så på ham. «Godt.»

Det var alltid vanskeligst når foreldrene var glade. Det var så vanskelig å få alt til å stemme da. Trodde de fortsatt at verden var slik hun selv en gang hadde trodd den var? I tilfelle syntes hun synd på dem, hun var ikke sikker på om de kom til å klare seg i den andre verdenen. Eller var det slik at det bare var synderne som levde i den andre verdenen, den kalde verdenen? Nei, Hanne var alt gammel, siden hun ble alene i skogen så hun mange ting med nye øyne. Mor var også synder, hun var også mange, hun løy også. «Hvordan kan jeg være glad når du gjør slik og slik?» kunne moren si. Og om kvelden satt hun som vanlig i det gylne lyset.

Frokosten var endelig overstått, og hun hadde klart å skjære rifter i varmen ved å nekte å spise opp grøten, nekte å bære ut av bordet, og være uvillig, som moren kalte det, når moren skulle flette håret hennes. Endelig kunne hun gå ut. Hun tok strikkejakken sin og smatt ut døren. Hun skulle bort til epletreet, men etter noen skritt i gresset måtte hun snu. Gresset var vått og rakk henne til knærne. Hun gikk inn i gangen for å hente støvlene. Hun åpnet døren stille, ville ikke at moren skulle oppdage at hun hadde gått ut uten støvler, vært håpløs. Hun hørte foreldrenes stemmer på kjøkkenet. Hun gikk bort til døren og lyttet. «Det er bare alderen,» sa faren, «alle unger er slik.» «Ja-men det er ikke bare trassen jeg tenker på, hun virker så blek og lite glad.» «Du må huske på at hun har vokst mye i år, hun har begynt på skolen. Det er klart det er hardt, men det er ikke så mye vi kan gjøre. Alle må igjennom det. Og du har gjort hva du kunne for å hjelpe.» Faren var trøstende i stemmen, opptatt av å finne ord som kunne nå moren. En måte å lyve på det også, tenkte Hanne. «Kanskje ...» Moren hadde den merkelige latteren i stemmen som hun pleide å ha når hun var på nippet til å la seg trøste. «Men innimellom gruer jeg meg nesten. Lurer på hvordan det skal gå.» «Du må bare slappe av. Huske på at motløshet og tretthet hører med.» Hanne hørte på farens stemme at han satt tett inn til moren, stemmen var tykk og utydelig, som om han snakket inn mot klærne hennes eller håret. Hanne tok stille støvlene på seg, smatt ut døren og løp mot epletreet. Hun telte skrittene, hvis hun rakk bort til treet

på mindre enn tretti skritt, klarte hun seg. De siste skrittene ble kortere og kortere, som om kroppen ville noe annet enn henne. På det 29. skrittet ble hun stående, fortsatt noen meter fra treet. Hun holdt pusten, sto med rynket panne, så seg rundt. En kråke lettet fra et tre i skogkanten, fløy med seige vingeslag over jordet. Hanne pustet ut og slappet av, så gikk hun rolig videre. 31, 32, 33, på det 36. skrittet var hun fremme ved treet. Så klatret hun opp, og ble borte mellom grenene. Et øyeblikk etter ble døren åpnet, og moren stakk hodet ut, så seg rundt til alle sider. «Hanne!» ropte hun, Hanne hørte på stemmen hennes at hun ikke ventet svar. Hun gikk ut på trammen, tok kosten og feide litt, rettet på dørmatten og gikk inn igjen. Hanne satt gjemt i treet, usynlig for foreldrene, usynlig for fuglene, alene med seg selv og oktobertåken.

Hanne var på vei til skolen. Fortsatt hang tåken tung mellom trærne. Det var nesten mørkt. Hun var urolig i kroppen, et raseri klødde i huden. Moren hadde kommet inn på rommet hennes mens hun kledde på seg, hadde tatt klærne fra henne, og funnet nye. Strømpebukser, ullbukser, skjorte og ullgenser. Jo flere klær hun tok på seg, jo kaldere ble hun. Til og med kroppen ble umulig å være i. Hun tørket seg rundt munnen, prøvde å skrape eggerestene vekk. Hun hatet egg. Det hvite smakte for lite, det gule var for tett. Og selv om hun tok hele den slimete tråden vekk og la på tallerkenen, var det likevel den følelsen som ble igjen i munnen etterpå. En tåkete kvalme som en streng fra ganen nedover i halsen. Og til slutt melkeglasset, iskaldt, for stort. Lukten av oppvask når en pustet ned i det. Og den ekle smaken som ble hengende og forandret seg til den minnet om ost. Hanne tok opp et eple fra lommen, spiste seg vekk fra frokosten og kroppen, spiste til hun var full av kald ren saft.

Skolen lå på den andre siden av skogholtet, og hun gikk alene, ingen av de andre barna bodde på hennes side. Før hadde hun vært redd for skogen, ikke tort å gå ut på trammen når det var mørkt, trukket gardinene igjen på rommet. Etter at gleden forsvant hadde hun ikke vært redd. Hver morgen pleide hun stå stille en stund i skogen. Hver morgen tenkte hun på gutten. Hun tenkte at en dag ville hun også flytte ut i skogen. Legge seg under et tre og holde øynene åpne når mørket kom. Kle av seg, så hun kunne bli kald og stille. Ikke spise mer. Ikke snakke mer.

Da hun var i skogbrynet, hørte hun skoleklokken ringe. Som vanlig kom hun for sent. Som vanlig ble hun stående en stund utenfor før hun gikk inn. Det var rart å tenke på hvor forskjellig alt kunne være selv om det lå så tett. På den andre siden av veggen summet det av stemmer, rommet var fullt av lukt, alle ville noe med hverandre, det var ikke plass til

noe. Her var det plass, det skjedde ingenting, bare en vind som fikk grenene til å svinge langsomt, eller et blad som raslet over gårdsplassen. Hun gikk langsomt inn, forsøkte å legge merke til hvordan alt forandret seg etter hvert som hun gikk. Først dørhåndtaket og det vesle suget i magen når hun dro i det og døren åpnet seg. Så lukten av stengulv og vaskebøtte. Alt nå begynte det klare å forsvinne. Ved døren inn til klasserommet var det helt borte. Alle klærne som hang utenfor fylte henne med lukt, mer enn hun hadde plass til. Ull og metall, stekt flesk, en søtlig lukt, som prim, våte gummistøvler, sur melk, stikkende parfyme, kattetiss, rått fisk. Hun banket på døren og ventet til frøken ropte. Så åpnet hun døren og ble stående en stund før hun gikk inn og satte seg. Alle så på henne. Det gjorde ingenting. Ingen hadde fugleøyne, ingen visste noe. «Hvor har du vært? Hvorfor er du sen i dag igjen?» Det de spurte om behøvde hun ikke å svare på. Det som var inne i henne kunne ingen få ut, ikke hvis hun ikke selv ville. Frøken var ikke lenger streng i blikket som hun hadde vært i begynnelsen, ikke lenger spørrende. Hun flakket i blikket, prøvde å unngå Hanne.

I siste time hadde de forming, de fikk fargeskrin og pensler, og hver sitt glass. De skulle male et høst- bilde. Hanne satt lenge og tenkte, så på de andre som malte trær og løv og hager med frukt. Samme hvor mye de strevde, ble det ikke høst. Høst var ro. Høst var saften i et kaldt eple. Det de malte var utydelig og tett, og altfor varmt. Hanne la penselen vekk og tok blyanten og den gjennomsiktige linealen. Så tegnet hun fire tynne streker på tvers av arket. Og etter en stund fire til som krysset de fire første. Så satt hun lenge og så på bildet. La blyanten fra seg. Frøken reiste seg og kom ned til henne. «Jamen skal du ikke male da?» spurte hun og så ned på Hanne. Hanne svarte ikke. Frøken tok en stol og satte seg ved siden. «Er det et fengsel du har tegnet? At høsten liksom er et fengsel som fanger oss?» Hanne krympet seg. Hun var helt varm i huden på den siden som var tettest til frøken. Hun pustet forsiktig, redd for å få lukten for langt inn. Frøken hadde en varm lukt, men likevel klar. Hanne snudde seg mot frøken. Hun så øynene til frøken tett til sine, ikke grønne og ikke blå, likevel klare. Tynne mørkere tråder frem og tilbake. Hanne tenkte på pappskivene de hadde brukt til å lage garn- dusker med. Slik så øynene til frøken ut. Hanne tenkte på nålen de hadde brukt til å stikke tråden gjennom hullet med, så inn i pupillene til frøken. I det samme ble den svarte åpningen mindre og lysere. Hanne så ned på papiret. «Det er ikke et fengsel.» «Men du pleier å være så flink til å tegne?» Hanne svarte ikke. Frøken reiste seg og satte stolen tilbake. «Kan du ikke male bildet ditt i alle fall?» Hanne åpnet skrinet sitt og blandet en blågrå farge. Så dyppet hun penselen i vann, dyppet den fort

i fargen, og malte arket, lyst lyst. Etter en stund malte hun fire små prikker, en i hvert hjørne av arket. Den gule fargen trakk seg utover det våte papiret, ble grønn ytterst. Fort malte hun en svart prikk i det gule. Frøken så på henne fra arket med fire øyne.

Skoleklokken ringte, alle reiste seg og begynte å pakke sammen, tegningene betød ingenting lenger, til og med frøken hadde glemt dem. Uten at noen så det, krammet Hanne tegningen forsiktig sammen, og la den i papirkurven. Så ryddet hun fargene inn i hyllen sin og gikk bort for å vaske hendene. Da hun skulle tørke seg, fikk hun øye på ansiktet sitt i speilet. Hun så at øynene hennes også var gjennomsiktige, åpne og spørrende som frøkens. Hun tok blikket fort til seg, skyndte seg tilbake til plassen, pakket sammen og forsvant ut døren sammen med de andre.

Først i skogen sakk hun farten, satte seg på en stein og la hodet i armene. Høstbildet med de fire øynene sto malt i hodet hennes når hun lukket øynene. Hun prøvde å rive det i stykker i tankene. Hvorfor hadde hun ikke revet det i stykker, hvorfor hadde hun bare krammet det sammen? Enn om frøken fant det. Øynene til frøken, og hennes egne øyne i speilet, spørrende, usikre, tålmodige, som sangen til fuglene om våren. Hun reiste seg og gikk videre. På den mørkeste biten av stien stoppet hun opp igjen, prøvde å huske at det var her den virkelige verden var. Hun prøvde å se trollet for seg, men det var noe som manglet, tankene kom ikke som de pleide. Med ett skjønte hun hva det var. Ingen fugler hadde fulgt henne på skoleveien i dag! Hun så seg rundt, men overalt var det stille og tomt. Så hørte hun en lyd. Noe som beveget seg i løvet. Hun gikk et stykke inn i skogen, gikk etter lyden. Rett foran henne lå en fugl på ryggen. Hun pirket forsiktig i den. Det var en kjøttmeis. Hun kastet seg ned ved siden av den, redd for at den var død. Hun tok den i hånden, pustet på den. Plutselig åpnet den øynene, og så rett inn i henne, og hun slapp den, tok hendene bak på ryggen som om hun hadde brent seg. Den flakset med vingene, kavet med føttene, uten et øyeblikk å ta blikket fra henne. Fort tok hun fuglen opp i hånden, holdt fast rundt kroppen dens med den ene hånden og grep over hodet med den andre. Hun syntes hun merket blikket dens i håndflaten som knappenålstikk. Så vred hun rundt. Forbauset over hvor lett det gikk, vred hun en gang til, helt rundt. Så tok hun hånden vekk. Fjærene var i uorden, øynene borte. Hun bøyd seg over den, så at øyelokkene så ut som om de var satt sammen av tusen brune små perler. Hun la fuglen på jorden og reiste seg, gikk videre, merkelig lett i hodet.

Hun hengte klærne fra seg i gangen. Moren åpnet døren fra kjøkkenet og smilte til henne. «Er du der? Det var fint. Maten er akkurat ferdig. Gå og vask hendene, du.» Hanne luktet på hendene, en ny stram lukt lå tett under skoglukten.

Da hun skulle tørke hendene, falt blikket hennes igjen i speilet, og hun ble stående lenge og se. Øynene i speilet var tette og mørke. Helt rolige. Som skogen.

7 dager

1. dag

Da han reiste, regnet det fortsatt. Jeg sto utenfor huset med jakken hans over skuldrene og hutret. Utålmodig ventet jeg på at han skulle rygge ned oppkjørselen og snu bilen, slik at jeg kunne vinke ham av gårde. Jeg sto med hånden hevet, parat til å vinke dersom han plutselig skulle se opp, jakken var hele tiden på nippet til å gli av. Endelig hadde han snudd bilen, han bøyde seg over det ledige setet og vinket opp til meg, vi smilte til hverandre, merkelige smil fordi vi var alt annet enn glade, vi smilte med tegnspråkets overdrevne tydelighet, så tutet han to ganger. Jeg vinket, holdt jakken fast med den andre hånden. Bilen kjørte langsomt i begynnelsen, jakken gled av, armen ble våt. Jeg smilte fortsatt, men bak smilet undret jeg meg over at jeg ikke var lei for at han reiste, snarere irritert fordi det tok så lang tid. Endelig forsvant bilen bak trærne, og jeg lot armen synke, smilet synke. Jakken hans lå på jorden, men jeg fikk meg ikke til å bøye meg for å ta den opp. Å stå slik i regnet, helt stille, gjorde noe med meg jeg ikke ville bryte. Jeg fylte lungene, kjente duften av syrener, av varm jord og vått gress. Et drag fra stranden førte lukten av hav og tang og salt inn i hagen, og havlukten la seg som en klangbunn under blomsterduften. Jeg lukket øynene, lot uroen synke, og i mørket var det sommer. Da jeg åpnet øynene igjen, var hagen ikke lenger tom, jeg ikke lenger ensom. Uten å lete hadde jeg gjenfunnet den skikkelsen jeg pleide å kalle meg-selv, som forsvant en eller annen gang etter at jeg flyttet sammen med Erlend, skikkelsen som jeg ikke har hatt tid til å savne. I stillheten han etterlot fikk jeg langsomt hørselen tilbake, så overveldende at jeg først da forsto hvor lenge jeg hadde vært døv.

Jeg hadde ventet at hans fravær ville vise meg litt av det hans nærvær stengte ute, vi hadde snakket om hvor rart det kom til å bli å være fra hverandre for første gang. Kvelden før hadde jeg forsøkt å forestille meg hvordan det kom til å være. De første dagene hadde jeg en slags oversikt over. Det skulle bli fint å sove alene noen netter, spise frokost uten å snakke, være stille uten å bli spurt om det var noe i veien. Men jeg var klar over at de behovene ville bli tilfredsstillt i løpet av kort tid, og jeg var forberedt på at det kunne bli vanskelig å fungere alene med vårt samliv.

Det som undrer meg er at det viste seg at det var sansningene han dempet eller hindret, og det som undrer meg enda mer er at jeg har kunnet eksistere uten dem i så lang tid uten å

oppdage det. Jeg har prøvd å være realist, tenkt at grunnen til at det slo ut så voldsomt alt den dagen han reiste, kanskje henger sammen med at sommeren kom den kvelden. I uker hadde tåken hengt tung, blåveis og hvitveis hadde blomstret til ingen nytte, ikke engang det grønne skjæret i trekronene hadde klart å oppveie det grå. Den kvelden han reiste, løsnet skydekket nederst i horisonten, en smal stripe klar himmel ble synlig, og da solen sank lavt nok, kastet den lange gylne og rosa stråler innover landet. Jeg gikk ut og så. Rundt trærne, over steinene og jorden lå et bølgende lilla lys, bare så vidt synlig i det andre lyset. Fjellet reiste seg bakerst i hagen, knausene og furene med samme ulmende liv som blomsterknoppene, alt i ferd med å springe ut! Jeg plukket syriner og mandelblomster, og da fargespillet over himmelen sluknet, gikk jeg inn og satte blomstene på bordet.

Jeg sitter foran vinduet. Havet ligger helt stille, skinnende mørkt. Jeg har hvit kortermet bluse på. Jeg er urolig, som foran et viktig møte. Jeg føler meg hjemløs i min fritid.

Da jeg endelig snudde meg for å gå inn etter å ha sett Erlend vel av gårde, skjedde det noe som førte meg rett inn i barndommens sansninger. Da jeg så på huset vårt, fikk jeg et glimt av et fremmed hus. I barndommens språk hadde jeg kommet over huset i et øyeblikk da det sto fordypet i seg selv og ikke var forberedt på å bli sett. I det øyeblikket det tok huset å iføre seg sitt alminnelige utseende, eller i det øyeblikket det tok meg å finne min alminnelige synsvinkel, hadde jeg fått et inntrykk som berørte meg langt dypere enn noen av de forestillingene jeg noen gang har hatt om huset. Jeg så plutselig at det var en forskjell mellom huset slik vi oppfattet det, og slik andre kanskje så det. Det var som å oppdage et rom jeg ikke tidligere visste om, eller telle fire vinduer utvendig der det bare var tre innvendig. For meg og Erlend var huset lyst og vennlig, en selvfølgelig ramme rundt det vi ville hverandre. Ute fra virket huset ubebodd. Når jeg lot være å se på det slik vi stilltiende hadde avtalt å se det, reiste det seg hvitt og avvisende for enden av oppkjørselen.

Jeg forsøkte å få et nytt hemmelig glimt av huset, men nøkkelen til det hemmelige lå ikke lenger i synsinntrykkene. Instinktivt brukte jeg øynene på samme måte som jeg gjorde som barn, jeg kastet et fort blick rundt meg uten å fokusere på noe spesielt, så hvilte jeg blikket et sted i lyset, fortsatt uten å skille detaljer, uten å bry meg om at alt gled i ett, underlig skrått og annerledes. Tankene kom som den gang, tilsynelatende tilfeldig, og jeg lot dem passere uten å gripe tak. Jeg sto på en merkelig måte på terskelen mellom fortid og nåtid, herfra var det som om ingen av mine valg eller handlinger overskygget hverandre, jeg ble løftet opp fra min plass i tiden, og kunne fritt se utover alt jeg var og hadde vært.

Skillet mellom meg og mitt liv var borte, jeg var opplyst. Men i samme øyeblikk som tankene registrerte det, ble tilstanden forvandlet til tanke. Som en solnedgang sto opplevelsen et øyeblikk lysende på netthinnen, i minnet. Der forsøkte jeg å gjemme den, i håp om senere å kunne se gjennom den.

Fortsatt er det for tidlig å forsøke, når tankene streifer opplevelsen, trekker den seg bort fra meg. Men selv om den skyr tankene, trekker den dem hele tiden til seg. Og fordi jeg er redd for at opplevelsen skal bli borte, lar jeg tankene kretse som de vil. Har jeg byttet minnet om opplevelsen mot beskrivelsen av den? Eller ligger den fortsatt et sted i meg, for tett til at jeg ser den?

Da jeg åpnet døren til huset, slo husets lukter imot meg, og fordi jeg visste at det gjaldt å holde tankene vekk fra opplevelsen utenfor, forsøkte jeg å skille luktene innendørs fra hverandre, sto på en måte og spionerte på det livet jeg førte. Det første inntrykket kom fra den elektriske oppvarmingen, var en nesten vammel ikke-lukt. Under den lå kaffelukten, siden lukten av ost og søvn, så den intense deodorantlukten som jeg bevisst forsøkte å stenge ute fra alle inntrykk, og innerst selve lukten fra huset. Og husets lukt kunne også separeres og isoleres: Fuktighet, maling, og det jeg ikke kunne sette navn på, som kanskje hang igjen fra andre beboere. Den lukten hadde jeg forsøkt å forholde meg til på forskjellige måter. I begynnelsen hadde jeg forsøkt å oppspore den, vaske den ut, gjøre den hjemløs. Da ikke det nyttet, forsøkte jeg det motsatte, å forklare den, knytte den til en av de tidligere eierne, gjøre den bofast og venne meg til den. Det har antagelig lyktes, for det er lenge siden jeg har stått og snust slik jeg gjorde da.

Fordi jeg var urolig over å være alene i huset, ikke bare alene, men i tillegg alene med meg-selv, og fordi jeg ikke hadde annet å gjøre, begynte jeg å gjøre rent. Jeg luftet sengene og la på rene lakener, jeg hengte ut ryene og satte i gang vaskemaskinen, jeg skurte gulvene og pusset vinduene, åpnet vinduene for den nye varmen. Mens jeg arbeidet, tenkte jeg i bruddstykker, når jeg en gang iblant lot armene synke og så ut, holdt jeg tankene opp foran øynene som et kaleidoskop, dreide langsomt langsomt rundt, og brukte de nye inntrykkene og sammenkoplingene som grunnlag for nye tankebruddstykker. En av tankerene jeg slik fikk til, dreide seg om noe jeg ikke tidligere har forstått, om hvordan det går an å fare vill, gå innover et blindspor. Tidligere har jeg sett det først og fremst som talemåte, har ikke skjønt at det var mulig. Det som gjør det mulig er kanskje at vi lett gir tiden for stor betydning. Det er som enhver ny handling eller tanke, om det bare er å drikke kaffe eller vaske opp, har en tendens til å virke sterkere enn en viktig erkjennelse, år tilbake i tiden. De handlingene som er i hælene på oss, vokser og hindrer utsynet, og gjør

det vanskelig å få et sant selvbilde. Det manglende utsynet har ofte gitt meg en feilaktig fornemmelse av hele tiden å befinne meg på en topp. Eller i trette perioder: Handlingene ruver bak meg og mangelen på utsyn gir meg følelsen av å befinne meg i en dalbunn, en avgrunn. Hadde det vært for ti år siden, ville jeg antagelig stått i fare for å sette likhetstegn mellom Erlend og blindspor. Den skjebnehengivenhet jeg den gang hadde, ville gitt meg en fornemmelse av at sammentreffet mellom min innsikt og hans avreise hang uløselig sammen, og mine altfor kontrastfylte resonnementer ville beskrevet hans innvirkning på mine sanser som undertrykkende. Nå gidder jeg knapt tenke over hvorfor min kjærlighet til ham har ført til forandringer i meg selv. Jeg har delt seng med ham i litt over et år, og jeg er gammel nok til å ha vent meg til å leve med overgangene, ikke bekjempe forandringer for enhver pris.

Da jeg sent på ettermiddagen bar ryene inn utefra, oppdaget jeg at jeg hadde feid mitt og Erlends samliv ut av huset. Det var et lys i rommene som ikke hadde noe med oss å gjøre. Og igjen så jeg hvordan jeg før ville reagert, jeg ville sett det som en handling styrt av det underbevisste, og derfor uttrykk for min egentlige vilje. Eller jeg ville sett det som et hemmelig tegn. Nå gikk jeg bare nysgjerrig rundt i rommene, sammenlignet ikke det jeg så med tidligere inntrykk, jeg var i bevegelse, og ingenting hindret den bevegelsen.

2. dag

Fuglene synger utenfor. Jeg sitter og lytter og ser enda en forandring mellom før og nå. Da jeg var yngre, føltes det som om jeg skulle sprenges når fuglene sang om våren. Det ekkoet som ligger i fuglesangen assosierte jeg med usynlige rom, og jeg trodde de sang av lengsel bort fra rommene. Som om de var adskilt fra det virkelige livet, flakset hvileløst mot glassveggene, slo seg, sang og sang, til de en gang i løpet av sommeren ikke hadde mer håp igjen, og ble stille. Det virkelige livet borte, lyset slukket bak glassveggene.

Det slår meg at dette er et presist bilde av mitt eget liv på den tiden, og jeg føler meg gammel når jeg oppdager hvor forblindet unge mennesker blander seg selv og sine egne vilkår inn i alt de ser og hører, nesten ute av stand til virkelig å forestille seg andre liv. Nå lytter jeg til fuglesangen, fryder meg over skjønnheten, beroliges av refrenget: Livet er et annet sted, livet er et annet sted. Det som før gjorde meg fortvilet, fyller meg nå med glede. Men hvorfor, og når passerte jeg skillet mellom ung og gammel? At jeg føler glede når sansningene skaper en forestilling om at det egentlige befinner seg utenfor rekkevidde, i en

annen verden eller tilstand, er det et uttrykk for skuffelse over dette livet? Umiddelbart har jeg ikke lyst til å tenke det igjennom, ikke fordi jeg gruer for svaret, men fordi jeg er så lykkelig at svaret føles uviktig. Likevel sier min fornuft meg at det må ha noe å gjøre med, om ikke skuffelse, så med at forventningene jeg en gang hadde, sto i et umulig forhold til det som lar seg gjennomføre. Darwin ville antagelig sagt at de store forventningene i ungdommen fungerer som drivkraft der viljen og selvdisiplinen og omtanken for andre er for dårlig utviklet til å bryte igjennom den kapselen egosentrisiteten skaper. Antagelig ville han ha rett.

3. dag

Da jeg la meg, fikk jeg ikke sove. Fornemmelsen av å stå foran et viktig møte jaget søvnen vekk. Høytidsstemningen i huset, lukten av rene rom, det nye lyset utenfor, hvor jeg enn snudde meg for å se, kom forventningen fornuften i forkjøpet. Da jeg dro sengeteppeet til side, så jeg rommet som scenen i en film, den nyoppredde sengen og de rene gardinene som ledd i forberedelsene til bryllup. Jeg hadde begge vinduene åpne, likevel var det for varmt. De hvite blondegardinene beveget seg sakte i den svake vinden. En stund, i halvsøvn, holdt jeg øye med bevegelsene for å se om de hang sammen med dønningene, men bare en gang iblant falt vinddraget sammen med det stille bølgeslaget.

Da jeg senere på natten våknet, husket jeg drømmen så tydelig at jeg også i våken tilstand ble trukket inn i den. Samtidig med at jeg satt i sengen og kjente lakenet kjølig og glatt mot huden, var jeg langt tilbake i tid, både med tanker og sanser. Jeg var to år gammel, sto på dørterskelen mellom kjøkkenet og stuen, så inn på min mor som satt i den blå stolen. Lyset kastet lange skinnende bånd inn i rommet. Hun smilte til meg, jeg smilte til henne, hele rommet var fylt av det vi ville hverandre, tankebaner like tydelige som lysbåndene i rommet, en form for kontakt jeg siden har vært på leting etter overalt. Tårene rant nedover kinnene der jeg satt i sengen, jeg kjente dem dryppe mot benet, kjente lakenet bli vått, men min andre skikkelse smilte, smilte til min mor. Jeg hadde mine første sukkertøy i hånden, et av dem i munnen. Jeg hadde smakt fargene! Og fargenes smak hadde jeg lett etter alltid, sikker på at den fantes, selv om jeg gang på gang hadde blitt skuffet. Jeg tok på sukkertøyene, luktet på dem, lo til min mor, rakte dem mot henne, smilende skjøv hun hånden min tilbake. Med ett husker jeg også det som skjedde rett før dette. Mor og jeg hadde kommet inn i kjøkkenet sammen, jeg holdt henne i hånden, så hadde hun løftet meg opp, med den andre hånden hadde hun åpnet skapet og tatt ut en

kopp. Skapet var lyst gult innvendig, i hjørnet sto en blomstret skål, hvit innvendig, og oppe i den lå noen kulørte små pinner, butte i enden. Jeg så på min mor, rett inn i øynene hennes, og synsinntrykket er fortsatt tett forbundet med lukten av hennes hud. Hun smilte til meg og jeg kjenner fortsatt den merkelig kilende fornemmelsen når vi slik var forbundet i tanker og sanser. Hun satte meg forsiktig ned på gulvet, bar koppen inn i stuen, og jeg fulgte etter henne, fortsatt opplyst av det jeg hadde sett. Da hun satte seg, gikk jeg ut i kjøkkenet igjen, lukket døren stille bak meg, og klatret opp på kjøkkenbenken. Jeg hadde aldri gjort det før, og var forbauset over at det gikk så lett. Så åpnet jeg skapet, og tok forsiktig noen av fargebitene i hånden, og selv om jeg egentlig var for stor til slikt, stakk jeg en av dem i munnen, og fargene hadde smak! Munnen løp full av vann og jeg tygget forsiktig, og enda en ny smak kom frem. Jeg tok biten ut av munnen igjen, og den var svart inni! Plutselig snudde jeg hodet, og så rett inn i mors smilende ansikt, og jeg ble så lykkelig at jeg fortsatt kjenner den sprengende følelsen i kroppen. Så lett å forstå gleden nå. Med ett hadde mor og jeg kommet enda nærmere hverandre, hun hadde leker i skapet, leker det til og med gikk an å spise, og hun hadde gjemt dem for meg, ikke villet at jeg skulle se henne leke, akkurat som jeg pleide å stenge døren til rommet mitt når jeg var sammen med lekene mine. Hun hadde også skjult noe for meg, jeg var ikke alene om det heller. Og nå da jeg hadde funnet lekene hennes, ble hun ikke sur, hun smilte til meg, hemmelighetsfull og glad. Hun tok meg inn til seg, og jeg holdt fast rundt henne. Jeg ble fylt av en fantastisk lettelse.

Plutselig var jeg tilbake i sengen, og jeg hørte undrende min egen gråt, var uten mulighet til å stanse den. Jeg følte en helt ubegripelig sorg, og sorgen var knyttet til min mor, som om hun skulle vært død. Jeg forsøkte å berolige meg selv, mor er ikke død, hun lever, og vi ses ofte. Gråt jeg over barndommen, over tiden som var borte? Men jeg hadde aldri lengtet tilbake, og jeg hadde ingen blokade mot fortiden, til og med episoden med sukkertøyene husket jeg, om ikke sanselig, så hadde jeg i alle fall nok stikkord til å frembringe et brukbart bilde.

Da gråten stilnet, ble jeg liggende, som utbrent. Jeg orket nesten ikke å puste. Jeg ble liggende uten å røre meg, ansiktet snudd mot vinduene, fulgte gardinene med øynene, øynene det eneste som ikke var forhekset, forstenet. På samme måte som jeg fulgte vindens bevegelser med øynene, på samme måte fulgte tankene hendelser som minnene trakk frem. Kroppen var lammet, øynene og tankene i bevegelse, men jeg knyttet hverken sorg eller glede til hendelsene. Jeg registrerte bare det jeg gjorde med min andre kropp, det jeg følte og så som barn.

Det var tidlig vår, jeg gikk sammen med mine foreldre på en sti i skogen. Jeg hadde nettopp lært å gå, jeg husker den merkelige brusende fornemmelsen når jeg klarte å gå et langt stykke, uten å svaie eller være på nippet til fall. Mor og far var rett bak meg, iblant som en stor skygge, iblant bare som hender som grep meg i et fall, eller trakk meg opp fra jorden. Plutselig ble de borte, eller de ble redusert til bilde, langt borte. Antagelig hadde vi kommet til et sted hvor de kunne sette seg, hvor de var trygge på at det ikke kunne hende meg noe, kanskje var jeg bare noen meter fra dem. Men jeg husker det mektige suset i skogen, en stor sirkelende bevegelse fra mosen opp gjennom gresset og i det uendelige oppover til tretoppene og luften og skyene langt langt borte. Her så jeg for første gang verden. Før hadde jeg sett alt i glimt, alt annet enn mor og far og de kjente områdene hadde vært forbundet med ubehag og uro. Ethvert nytt synsinntrykk ble registrert med sutring, og dermed ble jeg løftet høyt opp, langt bort fra det skremmende. Synet av mor og far visket alt det skremmende bort. Ivrig boret jeg fingrene ned i den skinnende grønne mosen, trakk i de gule stråene. Jeg kikket inn under steinene, under barken på trærne, under kongleskjellene, inn i jorden, overalt så jeg en uendelighet av mindre rom.

Alle har vel lignende opplevelser, alle har en gang sett verden strålende og har lykkelig fulgt vindens kalletoner, lysets lokkende vink, og alle duftene og lydene skjult bak trærne og steinene og knausene. For meg varte denne nysgjerrigheten i mer enn et halvt år, fra og med denne vårdagen til og med den første vinterdagen har jeg i alle fall ingen minner der de kjente områdene står i sentrum. Jeg husker smaken av regn og jord, husker hvordan solen kunne presse en vegg av varme mot kroppen, husker hvordan kulden kunne ta kroppsdel etter kroppsdel inntil fingrene prikket av raseri. Mor og far husker jeg bare fjernt. På den andre siden av en tallerken mat, med en kopp i hånden, med klær i hånden, med potte i hånden, med vaskeklut i hånden, ved siden av sengen. Og alle bildene av dem vekker en fornemmelse av utålmodighet i meg, som om de skygger for noe. I denne perioden var alt i meg samstemt, lyst og handling gikk hånd i hånd. Men like brått som den begynte, like brått var den over, i alle fall slik jeg har gjemt det i minnet. En dag jeg kom ut, bastet og bundet av klærne, var jorden hard. Den hadde lukket seg. Steinene, mosen og jorden, alt hadde en tynn grå hinne over seg. Spaden hadde vokst fast i sanden, gyngen dinglest iskald fra grenen. Og overalt lå en lav grå lukt, som om tåken hadde lettet men glemt å ta sitt vesen med seg. Jeg snudde og løp inn, og jeg husker at jeg møtte mor i døren. Hun stengte veien for meg, satte seg ned foran meg og tok tak i armene mine og forklarte meg noe. Jeg hørte ikke det hun sa, jeg så på ansiktet hennes, og antagelig var det første gang jeg sanset henne siden dengang jeg knyttet alle sansene mine til verden utenfor.

Skrekkslagen oppdaget jeg linjer rundt øynene hennes som strammet til blikket og bare slapp noe stikkende igjennom. Munnen var stram. Hendene holdt hardt rundt armene mine, og armene mine var surret tunge av klær. Jeg skrek, av skrekk fordi mor var borte og en annen hadde krøpet inn i henne, fordi hele kroppen min var lukket inne i klærne, og fordi verden hadde forandret seg og var borte.

Scene på scene glir gjennom meg: Jeg forsøker å slå damen som har tatt min mor, slår og slår fordi jeg vil slå hull så min mor kan komme ut til meg, men den fremmede holder meg fast. Alt mitt sinne og all min fortvilelse kaster jeg mot henne, men alt preller av mot den skarpe huden og slår tilbake over meg selv med overveldende kraft.

Min andre far tar meg på fanget og jeg sitter stivt mens han leser for meg. Han leser om Hans og Grete, og jeg ser den frosne skogen for meg. Jeg ser nedover hendene mine og prøver i tankene å legge tynn is over dem. Jeg ser bort på ovnen som står og durer. Jeg ser bort på mor som sitter og strikker og ser på meg, vaktende, som om hun er redd for at jeg skal rive meg løs og flykte. Så leser far om Rødhette, og jeg ser på mor og lurert på om hun vil gi meg en kurv som åte til ulven og sende meg alene gjennom skogen til hennes mor. Far forteller om ulven, og plutselig ser jeg at mor er stor som et fjell, hun reiser seg fra stolen og jeg ser at hun er stappmett, det er så vidt hun klarer å reise seg. Jeg ser på bildet av ulven der jegeren har skåret hull på magen, og jeg lurert på hva mor har spist. Jeg er kald i sengen når hun bøyer seg tungt over meg for å kysse meg. Leppene hennes er så tynne at jeg merker tennene hennes igjennom. I mørket farer tankene omkring, som kuler i en glassballe, altfor fort, altfor tett, og altfor ofte støter de sammen og kaster hverandre ut av kurs. I mørket ser jeg tydelig hvordan kulene farer av sted over øynene mine, og når jeg forsøker å stanse dem med blikket, farer de fra hverandre og begynner på nytt. Hvorfor sier de andre at de er min mor og far, hvor har de gjemt min mor og min far? Og når jeg sovner, drømmer jeg om den døde fuglen, og min andre mor kommer og tar den, men i drømmen graver hun den ikke ned, hun spiser den, slik katten gjør. Og når hun om morgenen ser på meg, synes jeg at jeg ser min egen mor et sted i øynene hennes, hun roper til meg med blikket og vil at jeg skal hjelpe henne ut.

I takt med gardinets langsomme pendelbevegelser glir flere minner gjennom tankene, og de neste fikk igjen tårene til å strømme, fordi de berørte håpet, og håpet er vanskeligere å gå uberørt igjennom enn skuffelsen. Når jeg setter disse minnene opp mot de andre, ser jeg ikke lenger et entydig bilde. Minnene vil trekke barndommen mot hver sin tolkning, likevel er alt virkelig, alt er opplevd. Antagelig er de bare enda et tegn på at ingen

hendelser befinner seg logisk etter hverandre langs en linje, at ingenting er helt dårlig eller helt godt, selv om det virker som tankene foretrekker en slik endelig arkivering.

Mor og far og jeg er ute i snøen, solen skinner. Det er tidlig vår, snøen er våt og dyp og har en rund varm smak. Jeg har en brun løstsittende fløyelsdrakt på meg, jeg oppdager at jeg kan bevege meg i snøen, og jeg blir vill og overmodig. Iblant bærer far meg på skuldrene og jeg er høyere oppe enn dem begge, jeg rekker hendene opp og tar i grenene, og store våte snøflak faller over oss. Far snur ansiktet opp og ler til meg, mor ler, med ett er vi sammen igjen, har funnet hverandre. Jeg er lykkelig, jeg tar mor og far i hendene og trekker dem hjem og inn, og merkelig nok er de andre borte, og mor og far går inn i huset som før, som om de aldri hadde vært hjemmefra. Fra en boks i kjøkkenet finner mor kanelboller, vi sitter i stuen, vi tre sammen, og jeg drikker av en stor kopp.

Det siste minnet den natten lå i tid før det forrige, antagelig kom det sist fordi det klarest viste at tankens grafiske fremstillingsprosess er i strid med det menneskeliv den springer ut fra. Og dette minnet er det som klarest peker i en annen retning. Det svekker den påstand minnet har samlet de andre hendelsene under: Barnets ugjenkallelige tap av foreldrene. Jeg våknet en morgen og kjente en ny lukt i huset. Mor og far kom inn døren og gikk bort til meg. Mor spurte om jeg var våken, og jeg trakk som svar dynen over hodet. Mor stakk en hånd inn under dynen og kilte meg, og jeg sparket etter henne og ventet på at hun skulle kile meg igjen. Jeg husker klart denne oppvåkningsscenen, husker hvordan trassen var blitt en avstand jeg kunne registrere gjennom, en hjelp til å tenke. Hver av de handlinger jeg før hadde vært ett med, ble nå belyst fra alle kanter, jeg kunne få alt ned i et tempo som passet meg. Gjennom rituelle forklaringer og avtalte knep kledde de på meg, på sett og vis følte det som en lek. Og alle handlingene ble omstendelig grunnlagt, jeg kunne betrakte hverdagslivet slik det tok seg ut når jeg ikke deltok, og slik det ble når jeg var med i det. Slik fikk jeg en slags fornemmelse av min plass og betydning i det som foregikk. På vei inn i stuen oppdaget jeg igjen den nye lukten, og nesten samtidig fikk jeg se treet. Rommet var en grønn hule opplyst av stjerner, og lukten av gran og appelsiner og stearinlys trakk meg ut av det alminnelige, og inn i et nytt alvor. Mor satte seg på huk ved siden av meg og tok hånden min. Jeg snudde meg mot mor, og en stund var vi tett sammen som før, ikke gjennom smil og lek, men gjennom et alvor jeg først nå klarer å bryte ned til ord: Jeg aksepterte henne slik hun var eller var blitt, et kort øyeblikk klarte jeg å plassere oss i det fremmede elementet, tiden, og gjennom blick og den tankenes navlestreng jeg lenge hadde nektet å benytte, lofte jeg henne å gå ut igjen, handle igjen, akseptere fødselen.

Juledagene er nesten borte i minnet, alt kom i skyggen av denne opplevelsen. Jeg hadde fått en ny frihet, et nytt rom bak handlingene, og selv om rommet kastet uhygge i begynnelsen, hadde jeg et våpen, og jeg var ikke gjennomiktig. Jeg kunne forandre meg og bevege meg inni, og ingen andre enn jeg kunne se det, ingen andre enn jeg fortelle om det.

4. dag

Det er kveld igjen. Jeg sitter ved stuebordet. I en blå og grå keramikk-krukke står syringer og mandelblomster. Jeg har tent et stearinlys, lukten av stearin og syringer som motvekt til lukten av jul. Jeg trekker sansene tilbake til nåtid, forsøker å fange dem her. Jeg gruer meg til natten. Jeg er trett av å drømme, tom for tårer.

Å bli født er å forholde seg til tid på en ny måte. Jeg liker ikke uttrykket å være fanget i tid, kanskje kroppen er fanget, men psyken ferdes ikke på tidens premisser. Det er konfrontasjonen med min barnebevissthet som har vekket uroen i meg. Jeg ventet å finne en bevissthet i halvsøvn, på vei til oppvåkning. Det jeg fant står ikke i forhold til min barneskikkelse, eller til det jeg sa eller ga ord i tankene. Det var som om sinnet og sansene fortsatt ferdes der tiden hadde annen skikkelse, som om sinnet aldri sluttet å undre seg over den form den nå hadde fått, ugjenkjennelig, som det tredimensjonale skildret i to dimensjoner, som menneskeliv på egyptiske vaser. Er det slik at bevisstheten ligger i det evige og er navlesnoren mellom dette og det andre, mens tankene er bevissthetens forsøk på å beskrive tidens jordiske skikkelse? Som voksen har jeg oftest satt likhetstegn mellom tanker og bevissthet, etter dette blir det vanskelig å se det som to sider av samme sak. Kanskje tankene i virkeligheten er et umulig redskap hvis en ønsker å beskrive noe mer enn det todimensjonale, det svarthvite. Kanskje tankene beskriver silhuettene når de skal beskrive skikkelser i nåtid, avtrykkene når de skal beskrive skikkelser i fortid. I alle fall ligger det motstand i hjernen mot å lagre de opplevelsene som peker mot noe utenfor. Dersom en ikke på forhånd har tvunget tankene til å registrere alle hendelser, uansett hva de peker mot, og slik sikret dem lagerplass, vil de motstridende hendelsene automatisk bli slettet, eller det er vanskelig å finne det kodeordet som kan bringe dem tilbake i lyset. Hvilket kodeord kastet min bevissthet 30 år tilbake i tiden, og hjalp meg til å se gjennom tiden, og se tiden som noe relativt, tilsynelatende, og likevel fast? Min bevissthet har ikke

forandret seg fra dengang, måten å se på er den samme, forskjellen er at jeg dengang manglet språk, og slik var uten mulighet til å behandle opplevelsene og samtale om dem.

I lys av minnene om min tapte mor, har jeg sett på det forholdet jeg nå har til henne. Den sorg jeg dengang følte, overstiger alt jeg senere har følt, men den står i forhold til den angst eller uro jeg fortsatt kan føle i forbindelse med min mor. Jeg har et ønske om å beskytte henne, som om jeg vil verne henne mot alt det ubehagelige i livet, uten å ta hensyn til det faktum at hun antagelig bedre enn meg har kjennskap til nettopp det. Enhver ulykke jeg i tankene kan stille meg og min mann overfor, oppleves som bagatell sammenlignet med det jeg ville føle dersom min mor skulle opplevd det samme. Tidligere har jeg trodd at denne følelsen var et resultat av overdrevne forventninger fra min mors side, at de var en slags deformert skyldfølelse over ikke å være den hun skulle ønske jeg var. Nå skjønner jeg at denne overdrevne tankeomsorgen har vært styrt av et ønske om å beskytte meg selv mot den sorg jeg tror tapet av henne ville innebære. Da jeg i min senere barndom gjenfant henne stykkevis, må jeg ha gitt meg selv det løftet å aldri mer gi slipp på henne. Prosesser jeg har sett i forholdet mellom min søster og hennes datter, har gitt meg en nøkkel til forståelsen av det som hendte mellom meg og mine foreldre. Når min søster lekte med sitt nyfødte barn, så jeg det utvendige bildet av den kontakten jeg husker som gjennomgripende og fullkommen. Min søster bøyde over barnet, spørrende rettet mot barnets ansiktsuttrykk, mot ethvert vink fra barnet om at det var til stede. Enhver bevegelse i retning av moren ble besvart og oppmuntret. Og da barnet ble mellom et og to år, husker jeg hvordan min søster lettet forklarte at datteren endelig hadde lært å leke alene. Hun var fullstendig oppslukt av lekene sine. Og min søster hadde endelig tid til husarbeidet og alt det andre som hadde hopet seg opp. Jeg husker barnets stabbende skikkelse, nakken konsentrert, og et hemmelig seiersstolt smil rundt munnen. Det min søster hadde sagt gjorde meg ulykkelig, uten at jeg selv skjønnte hvorfor. Og mens hun fortsatte å snakke om å gjenfinne seg selv, om identitetsproblemer og hormoner, fulgte jeg hele tiden den lille piken med øynene, full av lyst til å hjelpe henne uskadd igjennom en fare jeg sanset men ikke klarte å få øye på. I løpet av et besøk hos min søster et halvt år senere snakket min søster bekymret om at et eller annet måtte ha gått galt i barnets utvikling. Barnet sov ikke om natten, ville ingenting, gjorde i buksene igjen, og sutret og hang i skjørtene hennes hele dagen. «Jeg klarer ikke engang å tenke lenger, bare jeg skal ut med søppelet, gråter hun som om hun tror at jeg skal forsvinne.» Hun satt overfor meg med desperate øyne, datteren lå gråtende i fanget hennes. Min mor må ha vært der også, for jeg husker stemmen hennes og ordene: Det er bare tre-års-alderen, det går over, det er bare en overgang. Min søster

hadde ny hårfrisyre, hun så ny og annerledes ut, lysten på livet utenfor. Hun var ulykkelig fordi hun nå ble hindret, fordi barnets selvstendige periode hadde gitt henne et håp om å finne seg selv igjen, og fordi barnet nå trakk sin selvstendighet tilbake, oppreisningsarbeidet med et slag meningsløst.

Den utviklingen barnet og foreldrene går inn i når barnet er rundt to år, er vel nødvendig for begge parter, ofte er det sikkert barnets egen utforskertrang som utløser den. Men fordi barnet fortsatt mangler erfaring som kan forklare begrepet tid, har det ikke kunnet kalkulere med tiden når det forlot foreldrene. Når nysgjerrigheten er stillet og de vender tilbake for å finne foreldrene og ikke finner dem slik de etterlot dem eller der de etterlot dem, kan det i deres forestillinger bare være ett svar, foreldrene er borte. Og fordi foreldrenes innsikt hindres av senere opplevelser, og fordi de heller ikke har språk som kan forklare det tiden gjør med mennesker, kan de ikke forklare det som har hendt, hverken for seg selv eller barna. Barna ser dem som lysende skikkelser, som solen, selv ser de på seg selv som de gjorde ti-år før: Den konstante faktor «jeg». Og den delen av dem som er blitt mor eller far, stiller de seg halvt undrende overfor, prøver seg frem, leter og lytter mot barnet, som om barnet har svaret eller nøkkelen til det nye livet.

5. dag

Lyset har brent ned, jeg har satt nytt lys i staken. Utenfor begynner det snart å lysne. Jeg er oppspilt av å tenke, en god uro ligger i kroppen. Jeg er på nippet til å ringe til Erlend. Men hva skulle jeg si?

Jeg har lenge sittet og forsøkt å finne grunnen til at en glemmer erfaringer som kunne ha hindret en i å gjøre feil og skade seg selv og andre. Og så faller øynene mine plutselig på oppslagstavlen foran meg, på en lapp jeg selv har hengt opp for bare noen døgn siden: «De handlinger som er i hælene på oss, vokser og hindrer utsynet, og gjør det vanskelig å få et sant selvilde.» Da jeg skrev det, hadde jeg følelsen av å ha gjort en oppdagelse som delvis ville forandre mitt liv, eller i alle fall mitt syn på livet. Og så har tankene mine alt lagt det ned i mappen med avklarte saker, og forståelsen har ikke gått dypere enn at jeg må sitte og tenke etter for å finne ut hvorfor viktige erfaringer legges til side.

Iblant virker det som om hjernen etterligner den måten resten av kroppen nyttiggjør seg føde på. Tilegner seg stoff, fordøyer og utskiller og nyttiggjør seg det, og går videre med det som kalles våkne sanser. Stoffet som er ferdigbehandlet blir omdannet til energi i stedet for visdom. Jo mer omdannet stoff, jo mer energi, eller lyst til å gå videre. Et

menneske med smidig hjerne kan iblant omtales som en person med glupende appetitt på livet, og en slik karakteristikk pleier å være ment som en kompliment.

Hvordan omdanne erfaringene til linser å holde foran øynene? Kanskje slik jeg gjør det nå, ved en gang iblant å fjerne skilleveggene tiden bygger, og holde opprydning og opptelling? Eller kanskje det å bli eldre innebærer å kunne løfte skilleveggene opp og folde dem sammen, fordi de fra nå av er overflødige?

6. dag

I dag har jeg arbeidet i hagen, og snakket med Erlend i telefonen. Han spurte meg om jeg savnet ham, og jeg svarte at det gjorde jeg ikke, men at jeg elsket ham.

Hvert skritt jeg tar og hver bevegelse jeg gjør, fyller meg med glede, jeg forestiller meg at det må være slik å bli frisk etter lang tids sykdom. Jeg er takknemlig og har ingen forventninger, ingenting som hindrer utsynet. Da jeg besøkte mor i ettermiddag, så jeg henne med andre øyne. Jeg hadde ingen blomster med til å jage vekk det trette rundt øynene, ingen morsomme historier som kunne få henne til å le.

Jeg satt overfor henne og snakket med henne, og i alt hun sa og i alt jeg svarte, forsøkte jeg å finne sporene etter vår gamle kontakt. Det var i mine svar jeg omsider fant dem, eller bak mine svar. Det var som om et instinkt i lang tid hadde tvunget meg til hele tiden å forsøke å bortforklare ting min mor forsøkte å vise meg, avlede oppmerksomheten hennes fra det hun selv fortalte. Hun kunne si: Jeg er trett. Jeg svarte at jeg var sikker på de nye vitaminene ville hjelpe. Hun kunne si: Jeg har tenkt på gamle dager. Og jeg svarte med å spørre henne om hun snart kom og besøkte meg, det var så fint i hagen, det var noe jeg ville vise henne. Jeg har i årevis forklart for meg selv at lysten til å trekke henne vekk fra hennes egne sinnsstemninger kom av medlidenhet, av at jeg ville muntre henne opp. Som om hennes liv eller livsavsnitt var dårligere enn mitt eget, mindre verd å fordype seg i. Nå ser jeg merkelig klart at det er meg som frykter døden og ber om utsettelse med å møte den, uansett hvilken skikkelse den kommer i. Jeg har ikke hatt mot til å oppleve tapet av henne igjen, og derfor svarer jeg henne slik hun svarte meg for 30 år siden, ikke av hevn, men av uvitenhet. Jeg nekter å se eller ta alvorlig den verden hun sanser, og slik skyver jeg henne utenfor, ut i uvirkeligheten. Slik viser jeg henne hva jeg mener om hennes livsavsnitt, slik forsøker jeg å presse henne til å lyve for seg selv, splitte tanker og sanser.

I dag gikk samtalen raskt i stå. Ettermiddagssolen lyste opp hvert støvkorn i rommet, vi satt fordypet i tanker, så på solen, på alle tingene fra hennes fortid og vår felles fortid.

Jeg spurte henne om hun ikke følte seg trett iblant, og hun nikket. Jeg spurte henne om det hendte at hun ikke hadde lyst til å stå opp om morgenen, og igjen nikket hun. Jeg spurte henne: Skulle du noen ganger ønske at du kunne dø? Hun lo lavt og likevel lyst, som over noe forbudt og uunnværlig. Selvfølgelig tenkte hun ofte slik. Men det var barnebarnet og min søster og meg, hun trodde ikke vi ville like det. Og alt i alt burde en ikke tenke slik. Men selvfølgelig tenkte hun slik, lengtet iblant, spesielt nå om våren fordi hun var trett. Og fordi hun var så lei av gjentakelsene. Hun slo unnskyldende ut med hånden og lo, og jeg lo med henne. En stund satt vi uten å si noe. Så snakket vi videre om alminnelige ting, men i hennes tempo, og med den dreining hun valgte. Da jeg skulle gå, kysset jeg henne, og et glimt av den gamle sanseligheten dukket opp da jeg kjente lukten av håret og hudens egen varme. Jeg spurte henne om hun snart kom og besøkte meg, og for en gangs skyld nikket hun uten å smile det flate smilet.

7. dag

Erlend ringte nettopp og sa at han hadde tenkt på meg og at han savnet meg. Han spurte hva jeg hadde gjort, og jeg sa at jeg hadde ryddet i hagen og besøkt min mor. Han spurte om jeg savnet ham, og jeg tenkte på den tomme sengen og sa at han godt kunne komme hjem hvis han ville. Han spurte om det hadde hendt noe, og jeg svarte både ja og nei. At det var full sommer nå. Han sa at det også var varmt hos ham. Han spurte hva jeg skulle gjøre nå, og jeg sa at jeg ville legge meg. Han spurte om jeg skulle legge meg alene, og jeg svarte at jeg skulle legge meg nesten alene. Så kysset vi hverandre og ønsket hverandre god natt.

I stillheten etterpå svarte jeg ham på det han spurte om: Det som har hendt er at jeg har funnet den delen av meg*selv som har vært borte siden jeg første gang delte seng med deg. Jeg har krysset grensen mellom ungdom og aldring. Og jeg har funnet min mor og gitt henne lov til å dø.

Så går jeg inn på soverommet og kler av meg. Gardinene henger nesten stille foran de åpne vinduene. Jeg er lykkelig og tom. Så legger jeg meg, hånd i hånd med min egen død.

Fuglen som fløy

Hun lekte at dynen var en snøhule langt borte i land som alltid var dekket av is. Inne i hulen var det lunt, når hun lå helt stille, merket hun en strålende varme et sted innenfra seg selv. Hulen hennes slapp lyset igjennom, når hun hadde ligget der inne en stund, ble det så lyst at det var lett å forestille seg isen utenfor, og den piskende vinden. Det var stille i huset, de lyseste flekkene i dynen hennes var fortsatt nattmørke. Som en sel utfor kanten av et isflak gled hun inn i søvnen igjen. Hun sirklet rundt under overflaten, svømte nedover i dypet. En rask bevegelse med luffene fikk henne til å stige igjen. Når hun så opp, så hun en lysende spiral av bobler, langsomt på vei mot overflaten. Iblant svømte hun opp til åndehullet, lå der i skjæringspunktet mellom luft og vann lenge nok til å høre om huset fortsatt var stille, eller om lyset var på vei mot morgen.

Hun våknet av at døren ble åpnet. Våt i håret av svette kavet hun seg ut av dynen. Hun så moren borte ved vinduet. Nølede, som om hun så noe utenfor, trakk hun gardinene til side.

– Hva er det, mor?

– Er du våken? Det var bare en fugl i treet.

Silje gikk bort til moren. Treet var tomt.

– Den fløy da jeg dro gardinene til side.

Silje la armene rundt moren, rakk akkurat opp til livet med hendene, og presset hodet inn i fanget. Skjørtet stakk litt mot kinnene, men innerst lå varmen og lukten og det gode mørket. Moren sto litt og strøk håret hennes til side. Så løftet hun henne opp i armene, og Silje la den ene armen sin rundt morens hals, og sitt ene kinn mot morens kinn, slik at de så samme vei, ut gjennom vinduet.

– Skal jeg hjelpe deg med klærne?

– Er far nede?

– Nei, jeg er først i dag.

– Jeg vil kle på meg selv.

Først da moren lukket døren bak seg, rev Silje nattkjolen av seg. Hun likte ikke å gå ned på kjøkkenet før frokosten var ferdig. Det beste var å komme akkurat når de andre

skulle sette seg. Hadde de sittet en stund, var det som om de fikk altfor mye tid til henne, og hun og mor og far ble i utakt helt fra morgenen. Men det verste var å komme for tidlig, før det luktet frokost, mens mor eller far ryddet opp i kveldstallerkener og brødsmuler fra i går. Når hun måtte gå og vente på en begynnelse, var det som om hun aldri fikk begynt skikkelig. Når hun selv satte kopper på bordet og fant brød i brødsuffen og pålegg i kjøleskapet, ble det ingen frokost, bare en slags etterligning.

Da hun holdt på å snøre skoene, hørte hun faren i trappen, med lange skritt, på vei ned. Før han var nede, var hun bak ham i trappen, og da han åpnet døren til stuen, smatt hun under armen hans og sto midt i rommet før han fikk lukket døren.

Far var en morgenfugl. De første timene hver dag lå det som en bølge etter ham i rommene, og hvis alt annet hadde gått feil, kunne en bare lene seg inn til ham og bli med i hans morgen. Når han satte seg til bordet, var det som om han aldri hadde sett pålegget før, og han tygget på en spesiell måte, drakk av kaffen på en måte som fikk det til å kile nedover ryggen på Silje. Det hendte hun prøvde å drikke slik av melke-glasset sitt, det gjaldt å få med seg litt luft i hver munnfull, litt luft øverst på melken. Tidligere hadde hun dyppet overleppen i melken og drukket under overflaten.

Når mor tygget, knaket det litt på den ene siden av ansiktet. Det var noe lunt og stille over mor når hun spiste. Hun spiste like mye hver dag, og alltid det samme. Og hun smurte brødet slik at det virket tørt og mykt. Hun skar osten pent og tynt og dekket skiven akkurat. Hver bit på hennes brød smakte likt. Far kunne ha munnfuller uten smør, eller med masse smør. Brødet kunne være ujevnt. Hans mat virket saftig, og lå det en bit igjen på tallerkenen, kunne hun få lyst til å spise den.

Mens de spiste, satt Silje og så ut av vinduet. Det var flatt og lyst ute i dag, lyset fra skogen var helt hvitt. Det hadde blåst i natt, fra vinduet så hun ikke et blad noe sted.

– Hva skal dere gjøre i dag?

Silje var ferdig med å spise, mor og far satt fortsatt med den siste kaffen foran seg.

– Jeg skal gjøre rent i dag, tror jeg. Og henge frem vintertøyet.

– Og jeg skal hugge ved.

– Skal du bruke motorsagen?

– Bare øks. Hvis du vil, kan du hjelpe meg å stable.

Silje nikket. – Jeg går ut nå jeg, sammen med katten.

– Katten er alt ute.

– Kan jeg få niste med meg?

- Leverpostei?
- To stykker lagt sammen!

Da Silje var ferdig med å kle seg, ropte moren henne bort til seg, og Silje sto foran henne med armene langs siden. Moren så litt på henne, undret seg over det merkelige uttrykket Silje alltid fikk når hun var ferdig påkledd. De brune øynene under luekannten, åpne, helt uten refleksjoner. Moren rettet på skjerfet, brettet luen bedre, bøyde seg og snørte støvlene fastere. Silje stakk haken frem, vred på hodet, som om hun forsøkte å kripe ut fra sitt kleshylster. Moren stakk brødkiven i lommen på Silje og kysset henne på begge kinnene, moret seg over å holde henne tilbake, holde henne fast helt til hun glimtet i øynene, av latter og sinne.

- Far kommer snart ut.

Iblant var det helt stille. Hun sto midt på tunet, dreide langsomt rundt og rundt, og så langt utover i alle retninger. Hun var helt alene. Så plutselig kunne vinden komme, som en lyd langt borte, og så som en hviskende virvel gjennom det tørre løvet. Hun snudde seg, katten myste mot henne, den sto med bena litt ut til sidene, og ventet som henne på vinden. Når løvet begynte å virvle, for den rundt seg selv, strakte seg opp og hukte seg sammen, sprang etter skygger og strå. Den ble rund og fast i ansiktet, halen sto tykk, og pupillene som ellers sto som måner i blikket, ble sirkelrunde og svarte.

- Snart kommer solen!

Silje gikk frem og tilbake over tunet, ventet. Hun tok opp brødkiven fra lommen, og begynte å spise.

Det som voksne uttrykker med «som natt og dag», kunne for barn hete «som ute og inne». For Silje var natten et stort vesen som rullet seg sammen om dagen når solen kom. Slik katten kunne ligge i en bunt i stolen og gløtte opp på henne, kunne natten ligge bak en stol, under et bord, eller i gangen. Men det som kalte på henne ute, fantes bare ute. Det var større enn mor og far, det var kaldere og varmere. Det kalte på henne, og hun kom, men hun kom aldri tett nok ... Hver dag var hun og katten ute for å lete, hun så kattens ører snu seg etter stemmene, ligge på lur for å springe inn i strålene. Hun kalte det SOLEN. Når hun om kvelden i sengen foldet hendene sine under fars eller mors hender, lukket hun øynene og så den skinne i mørket: Komme ditt rike! Og når hun krøp sammen under dynen, kjente

hun hvordan den åpnet seg, ikke i øynene, men et sted i ryggen, og snart lå hun svøpt i varme. Så gjaldt det å ligge stille, godt unna skyggene. Og der et sted, i varmen, lå søvnen.

Om dagen var det ikke søvn i solen. Eller var det likevel? Solen hadde forandret seg, iblant var det som om den så en annen vei. I sommer ventet den på henne, kalte på henne gjennom åpne vinduer, var rundt henne dag etter dag. Når hun satt i sandkassen, lente den seg mot henne, ble en vegg av varme hun kunne lene seg mot. Når de satt ved hagebordet og spiste, gned den kinnet hennes så hun kunne bli glødende og stiv i ansiktet, som når far med hendene, harde etter arbeidet, strøk henne over huden.

Kjøkkendøren smalt, og far kom gående over tunet, på vei til skjulet. Han smilte til Silje, og hun smilte igjen. Han sa ingenting, men hun kjente lukten hans som en vinge som så vidt streifet henne gjennom luften: Olje, harpiks, tobakk og den stramme lukten fra skinnjakken. Det var en varm lukt. Hun snudde seg og så etter ham, varmen var usynlig, som englevinger.

Endelig kom solen! Hun satt på gyngen, beveget bena såpass at hun holdt følge med vinden i grenene. Plutselig tok den forsiktig rundt henne, og slapp henne igjen. Hun hoppet ned fra gyngen, og så opp på himmelen. Den lukket øyet bak en tynn sky. Hun så mot skogkanten den veien solen så, solblikket laget en glødende sti gjennom halmen. Silje løp bortover stien. Som en slange var den foran henne. Iblant var hun nesten i sporet, iblant langt fra. Plutselig mørknet landskapet, vinden tok hardere tak, og da hun så opp mot himmelen, var den takkete av skyer, tynne som silkepapir, og løse som bomull. Lengst borte var det som et stort grått teppe lå kveilet sammen. Hun frøs. Den innerste varmen, den som pleide å holde henne samlet, var borte. Armene og bena hang løse i klærne, hun var som en sky over landskapet. Hun gikk langsomt innover i skogen. Snart var hun der far hadde hugget. Hun begynte å lete etter ting han kunne mistet, kanskje en kniv eller en bit papir. Hun fant ingen ting, og begynte i stedet å lete etter ting han kanskje hadde tatt på, eller sett på. Hun fant en stor flis som hun var sikker på han hadde holdt i hånden. Når hun stakk den helt opp til nesen, syntes hun at hun kjente lukten hans gjennom kvaen. Hun satte seg på en stubbe, og begynte å skrape i jorden med flisen. Bøyde seg ned for å se inn i jorden. Hun syntes hun så små ganger på kryss og tvers, kanskje etter maur. Hun brakk av en bit av et strå, og stakk det forsiktig inn i en av gangene. Så angret hun, og trakk den ut igjen, dekket hullet med løv og flis.

Igjen var det stille. På himmelen hadde vinden blåst skyene ut til gjennomsiiktig grått. Trett av å blåse hadde vinden lagt seg til ro et eller annet sted.

Silje ville hjem, hun reiste seg og begynte å gå. Etter en stund kom hun ut av skogen, men åkeren var borte, halmen var vekk. Skogen hadde strukket seg ut og rullet seg sammen i en ring, og det som var igjen av åkeren, var bare en lysning i skogen. Hun gikk i retning av huset, men skogen var blitt tett og dyp, og plutselig skjønte hun at dette var et annet sted. Men det var som hun hadde fylt landskapet med noe av hjemmet i de minuttene det tok før hun skjønte at hun hadde tatt feil av veien. Hun hadde ikke lyst til å gå inn i skogen igjen. Hun hadde følelsen av at dersom hun bare klarte å se på den rette måten, ville huset og låven snart dukke opp mellom trærne.

Hun satte seg på huk og begynte å leke med flisen som hun fortsatt holdt i hånden. Snart glemte hun skogen. Med flisen brøytet hun veier i skogbunnen, hun stablet steiner langs kantene, og av løv og gress bygde hun hytter. I tankene var hun liten som en maur, og satt inne i hyttene og så mot taket alt mens hun bygget dem. Sett innefra var gresset flettet, jorden var sopt, og det var lunt og varmt.

Plutselig satt hun i en ring av sol. Hun snudde seg og så, og der oppe lente solen seg over henne, mer alvorlig enn i sommer, men hun var midt i blikket og måtte skjerme øynene sine med hånden. Hun åpnet hendene og kjente hvordan varmen bølget innover i henne igjen, hvordan strålene trakk henne opp til fjæren var stram, og hun våken som et lys. Hun reiste seg i lyset, lukket øynene. Da var det som om solen forsiktig tok varmen til seg igjen. Hun åpnet øynene, og så at den skinte klarere et stykke fra henne. Hun så fort opp mot himmelen, så løp hun bort i skinnen, og lukket igjen øynene. Igjen skjedde det samme. Varmen ble svakere, og da hun åpnet øynene, skinte solen klarere et stykke fra henne. Da forsto hun. Det var solen som hadde ledet henne inn i skogen, det var noe den ville vise henne, og hun hadde lært solspråket! Lenger og lenger inn i skogen løp hun, og skogen ble tettere, våt, som om det hadde regnet. Solen ringlet med hundre øyne fra grenene over henne, skinte som Betlehemsstjernen fra tretoppene! Plutselig var varmen konstant, selv når hun lukket øynene. Hun ble stående lenge, hendene foldet under solens lysende hånd. Det var som hun steg oppover langs et sølvbånd. Hun åpnet øynene. Foran henne reiste landskapet seg, som mot en åpning. Øverst så hun glatte steiner stikke opp av krattet. Lett som en fugl klatret hun opp, og der oppe ble hun stående et øyeblikk og svimle. Det var ingen åpning foran henne, men i dypet av skogen hadde hun funnet jordens hjerte. En bit av himmelen lå under henne, holdt sammen i en lysende sirkel, omkranset av trær. Og midt i denne himmelen sto en annen sol og skalv. Hun begynte selv å skjelve. Varmen sprang ut av henne og bandt henne fast mellom det øverste og det nederste, som om hun sto med sin innerste far og sin innerste mor i hånden. Det var dette den fjerne solen

ville ville vise henne. Med ryggen mot himmelsolen, og solens hånd som en tyngde over skuldrene, sto hun og stirret inn i solmorens skinn. Så skjøv hånden henne forsiktig utfor kanten, og hun åpnet armene og lot seg falle. Et kort øyeblikk fløt hun som en fugl på strålene, så ble himmelspeilingen splintret, og solen lukket øyet over henne.

Kjeden

Endelig ringte klokken. Hun hørte David snu seg i sengen, ta klokken, og trykke på knappen. Hun trengte ikke snu seg for å se ham. Snart kom han til å fare opp av sengen som om han hadde forsovet seg, gripe klokken for annen gang, se på den, holde den opp til øret, og sette den tilbake. Så ville han gå ut på badet, der klærne hans hang på en stol. Med morgenkjolen over skuldrene ville hun gå ut på kjøkkenet. I 15 år dekket David frokostbordet. Men nå, da hun ble permittert, kom hun i villrede med alt, også sin plass i huset. Hun unngikk alt som kunne underbygge det meningsløse i det livet hun førte nå. Hun ville ikke ligge i sengen når døren slo igjen etter David. Med morgenkjolen over skuldrene sto hun i kjøkkenet og fingret med kaffekjelen og alt det andre, følte seg fremmed og uvel: Hustru forbereder ektemakes dag på kontoret. Før hadde hun ligget til han var ferdig. Før kom han inn og vekket henne med et kyss.

David forsøkte å vise at han var glad hun sto opp om morgenen. Han sa: Det er herlig å komme til dekket bord.

De kjente hverandre for godt. De visste at det bare var begynnelsen til det de måtte snakke om. Hennes nye liv, og hans nye liv. Han ville vise at det kanskje ikke ble forandring til det verre. Hun var takknemlig når hun så at han ville henne vel, og ble enda mer alene. Da han gikk, reiste hun seg også. Hennes lede mot dagen var en kløe i kroppen.

Hun hadde trodd at dette ble lettere å takle. Lettere enn puberteten, fordi hun var eldre og visste mer. Hun husket morens tirader om å bli forlatt og leve et meningsløst liv. Hun hadde brukt år til å stemme sitt sinn til aksept.

Likevel fremsa hun nå de samme monologer som hun hadde hørt sin mor slynge ut fra sitt klimakterium. Tilstanden var umulig å akseptere. Hetetoktene underbygget aggressiviteten, aggressiviteten undergravde fornuften. Svingningene trettet henne ut.

Hun lengtet etter David og strakte armene mot ham.

Hun la armene rundt ham og følte vemmelse. Som hun alltid hadde sett og vært dem begge når de elsket, så hun fortsatt seg selv der hun ønsket å se bare ham.

Når hans kropp ble tydelig mot hennes, ble hennes kropp tydelig rundt henne selv. Det som skjedde mellom henne og David, sto for henne i avskyens tve-lys, fordi den kropp hun hatet var med i akten.

Å be henne godta sin kropp: Som å be en uskyldig innsatt godta sitt fengsel.

Tanker hun tenkte og syner hun så lot henne se menn hun før hadde sett som dyr, med nye øyne. Hun sa:

– Jeg tror at menns sadisme er resultatet av at driftene er sterkere enn hatet til driftene. Og stoltheten over kroppen og kjønnen er ikke fullstendig. Hvordan elske med en kropp en hater? Underveis råtnet sæden og lengselen ble lyst til å smitte og rive i stykker. Selvhat heter slangen som snor seg til hjertet og hvisker at den er god, fordi det er godt ikke å tenke godt om seg selv. Selvhat heter slangen under kunnskapens tre, ondskap er frukten den falbyr.

Hun lengtet etter at alt skulle tørke. Håret bli hvitt, og huden stram av skarpe rynker. Ben og armer som kvister. Som en fugl med brennende øyne når alt var over.

Nå var hun svanger med alderdom.

Hun var tappet full av det vannet som fergemannen staket båten sin frem og tilbake over. Øynene vasne og flakkende, huden klam og pløsete, håret fett og fargeløst. Hun sa:

– Det er forfengeligheten, ikke menn, som har hindret kvinner å skape. Hvorfor lir jeg fordi jeg er heslig? Jeg lir ikke over andres stygghet. Jeg var mer opptatt av å bli sett enn å se. Jeg lette ikke etter meg selv i meg selv, jeg lette etter en skikkelse blant de skikkelser som var verdsatt høyest. Som en kunstner smir på sitt verk har jeg smidd på meg selv, alltid redd for at noen skulle se meg. Nå er jeg avrasket. Hverken gammel eller ung. Jeg er trett, orker ikke lenger holde det lyset jeg vil bli sett i. Davids kjærlighet skremmer meg, fordi jeg ikke har annet. Davids kjærlighet trøster meg ikke, fordi den minner meg om at det ligger i ham, ikke i meg. Det var blick fra fremmede som ga meg et ansikt.

Nå er jeg uten ansikt, og jeg skammer meg fordi jeg ikke hadde nok med det David ville gi meg.

Hun badet og kledde seg.

Hun vasket opp: To kniver, to kopper, to brett.

Hun redde sengen.

Hun luftet.

Hun frøs.

Hun skjenket kaffe i en kopp. Hun satte seg anspent på en stol og holdt rundt koppen. Hun lignet en vinterplante. Trett og støvete. Full av villskudd. Inntørket i rothalsen. Råtten i røttene. Luftrøtter filtret rundt koppen, sugne etter næring og varme.

Hun vasket koppen.

Hun vannet blomstene.

Hun tok en stol og strakte seg. «Mor med tusen barn» hang høyt. Øynene falt på stenglene ned fra planten, tette som slør foran vinduet. Tett i tett langs stenglene satt lus og sugde, lignet skjell på steiner. Som perlekjede å ta på.

Hun sa:

- Vi så på barna som skjøre vekster. Vi oppmuntret og stimulerte. Vi fostret dem til et samfunn som ikke finnes. Vi krevde ingenting. Vi lærte at kjærlighet ikke er belønning, at de var elsket uansett. Og vi var flinke lærere. Så sikre er de i vår kjærlighet at ingen egenskap er for skamløs å innrømme. Så veltilpasset i seg selv at ingen forandring er nødvendig. Våre barn blir dagdrivere og toalettvakter i det samfunn som ikke finnes. Våre barns tilholdssted er det forfallet og den tomheten jeg kjemper mot. Hver uke henter de penger, som pant på det landet som ikke finnes. Tilfredse og velnærte i et drivhus andre holder ved like. Det er alt vår. Hvem finner saksen? Hvem skjærer grenene? Hvem bærer plantene ut? Skal den som føder også grave gravene?

Hun klippet stenglene av og kastet de små plantene.

Hun sprøytet planten med gift.

Da så hun at porene under de hårete bladene lignet omriss av lus.

Hun la seg på sengen og sovnet.

Hun drømte hun gikk over et jorde om våren. Hun hadde vært hos barna. Hun hørte støy bak seg. Hun snudde seg og så jordflaten brekke. Som flak av isen der bølgene spiste seg gjennom.

Hun drømte at David kom og la armene rundt henne.

Sammen sto de og så hvordan jorden ble mindre og mindre.

Hun reiste seg fra sengen og gikk ut.

Hun handlet mat til David og seg selv.

Hun gjorde seg ferdig med fortvilelsen, som en bok hun hadde lest og klappet sammen.

Hun sa:

– Bare de barnløse har råd til å sokne etter sammenhengen. Den ligger som en kjede av årsak og virkning mellom fødsel og nåtid. Når mødre får tid og råd til å sokne, vil de finne sammenhengen som biter av forskjellige kjeder, umulig å hekte sammen. Hvert barns fødsel, et nytt brudd og en ny kjede.

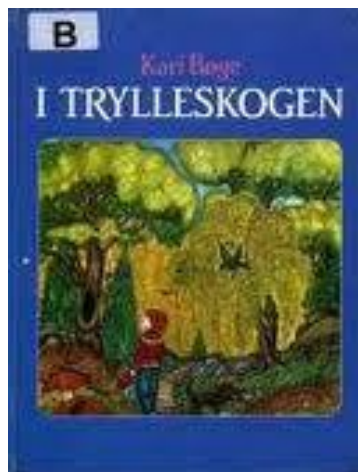
Hun begynte å hekte sammen kjedene, en etter en, til sluttete kretser. I tankene gjemte hun kjedene i barnas esker som fortsatt sto på loftet. I eskene lå det bilder, skolebøker, flagg. Ting de hadde vokst fra, som hun ikke fikk lov til å kaste.

Tilbake lå hennes kjede, den som ble brutt da det første barnet ble født. Hun tok den opp og studerte den ledd for ledd. Til slutt heftet hun den inn i nåtid, treddt foran sin egen fremtid.

Hun gikk ut i kjøkkenet og begynte å skjære opp løk.

Nede i veien stanset bussen, og David gikk ut.

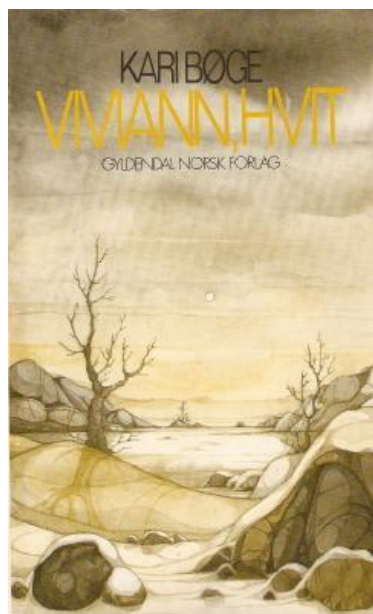
Det var ennå lys kveld.

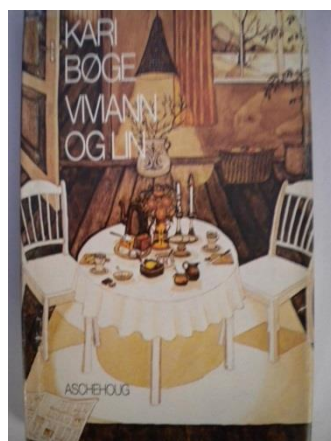
Kari Bøge *"I trylleskogen"*, 1986

"Stjerneskudd", 1995

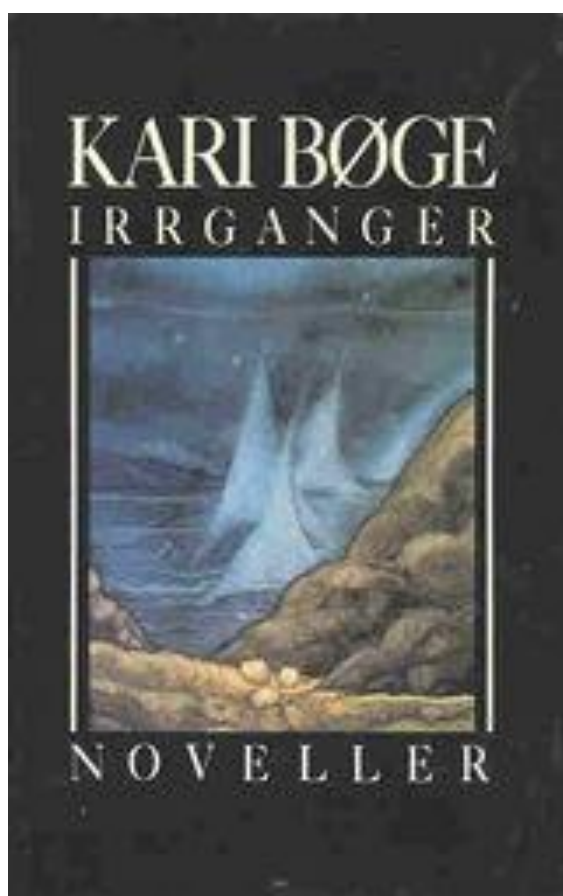

Kari Bøge *"Vivann, hvitt"*

Kari Bøge *"Vivann og Lin"*, 1980

[3.pielikums]

Kari Bøge "*Irrganger*", 1984

_____ darbs
Bakalaura, maģistra

“ _____ ”
tēmas nosaukums

izstrādāts Latvijas Kultūras akadēmijas _____ katedrā
katedras nosaukums

Ar savu parakstu apliecinu, ka _____ darbs izstrādāts patstāvīgi; izmantojot citu autoru darbos publicētus datus, definējumus un viedokļus, dotas precīzas norādes (atsauces) uz to ieguves avotu; iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ .____.2014.
Vārds, uzvārds Paraksts

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: _____ .____.2014.
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds Paraksts

Recenzents: _____
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds

Darbs iesniegts ____ .____.2014.

Studējošo servisa speciālists : _____
Vārds, uzvārds Paraksts

Darbs aizstāvēts LKA _____ gala pārbaudījumu komisijas sēdē
Bakalaura, maģistra

____ .____.2014. prot. Nr. _____ vērtējums _____

Komisijas sekretārs: _____
Vārds, uzvārds Paraksts